

Yhdyskuntasuunnittelu

2021 : 4

MONIPAIKKAISUUS

Toimitus

PÄÄTOIMITTAJA	Johanna Lilius, johanna.lilius@aalto.fi
VIERAILEVA PÄÄTOIMITTAJA	Hilkka Vihinen
TOIMITUSSIHTEERI	Olga Juutistenaho, toimitussihiteeri@yss.fi
TOIMITUSKUNTA	Samuli Alppi
	Christer Bengs
	Venla Bernelius
	Eeva Berglund
	Mika Hyötyläinen
	Mervi Ilmonen
	Anssi Joutsiniemi
	Pasi Mäenpää
	Pilvi Nummi
	Jani Päivänen
	Annuska Rantanen
	Sirkku Wallin
ULKOASU	Valtteri Bade
KANNEN KUVA	Olga Juutistenaho
PAINO	J-Paino Hiirikoski Oy, Helsinki
IRTONUMEROIDEN MYYNTI	Tiedekirja
	Irtonumeron hinta: 10 euroa

Yhdyskuntasuunnittelun seura (y s s)

Yhdyskuntasuunnittelun seuran jäseneksi voi liittyä osoitteessa

<http://www.yss.fi/yhteystiedot/jaseneksi-liittyminen/>.

Seuran jäsenet saavat Yhdyskuntasuunnittelu-lehden (4 numeroa/vuosi) kotiin kannettuna, pääsevät jäsenhintaan seuran tapahtumiin ja saavat sähköpostitse tietoa ajankohtaisista yhdyskuntasuunnittelun tapahtumista. Jäsenyyteen liittyvissä kysymyksissä ja yhteisöjäsenyydestä voi ottaa yhteyttä seuran sihteeriiin Janne Saloon (yss@yss.fi).

yss@yss.fi

<http://www.yss.fi>

<https://www.facebook.com/yhdyskuntasuunnittelu/>

https://twitter.com/yss_ry

<https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu>

Sisältö

PÄÄKIRJOITUS		
Hilkka Vihinen	Mitä monipaikkaisuus tarkoittaa?	4
MITÄ NYT? – YSS:N JOHTOKUNNAN PUHEENVUORO		
Samuli Laita	Aikakakku jaossa – maltammeko paneutua juurisyöhyyn?	8
ARTIKKELIT		
Antti Rehunen, Kati Pitkänen, Anna Strandell & Kimmo Nurmio	Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen	11
Katja Rinne-Koski	Asukkaana kunnassa: monipaikkaisen asukkaan roolit kuntalaisuutta rakentamassa	43
Katja Maununaho & Johanna Lilius	Kodin merkitykset ja ympäristösuhteet monipaikkaisessa arjessa	65
KATSAUKSIA		
Sirpa Uimonen	Algarven suomalaiset ovat monipaikka-asumisen tiennäyttäjiä	95
KLASSIKKO		
Kimmo Lapintie	Jäähyväiset suunnittelulle?	100
VÄITÖS		
Anna-Kaisa Kuusisto	Politisoituminen, tietokäytännöt ja visuaalisen performatiivisuuden voima	103

Mitä monipaikkaisuus tarkoittaa?

”Kunhan puolisokin jää eläkkeelle, myymme Helsingin asuntomme. Rahat käytämme siihen, että voimme asua talvet Välimeren rannalla ja kesät vapaa-ajan asunnolla Itä-Suomen järvisseudulla.”

koirapuistotuttavan lausahdus tältä talvelta

Pakka hajoo. Sen paremmin työssäkäyvät kuin muutkaan väestöryhmät eivät pysy siellä, mihin heidät on yksipaikkaisolettaman perusteella sijoitettu ja mistä käsin yhdyskuntia, rakentamista, palveluja ja infraa on ympärillemme suunniteltu. Pitäisikö yksipaikkaisuuden selkeyden nimissä pyrkiä patoamaan valumat, vai antaako mennä? Tämän numeron teemana on monipaikkaisuus. Jäsenämme monipaikkaisuuden syitä, sen ilmenemistä, vaikutuksia ja merkityksiä.

Pinnan alla on jo pitkään muhinut iso muutos ihmisten liikkuvuudessa ja ajankäytössä. Alierakennetta säännöllisesti seuraava on huomannut, kuinka vakinaiset asuinpaikat ovat maantieteellisesti keskittyneet (Tilastokeskuksen väestötilastot) samalla, kun rakennettu alue Suomessa on laajentunut – esimerkiksi kesämökkejä oli vuonna 2020 lähes kolminkertainen määrä vuoteen 1970 verrattuna (SVT, 2020a; SVT, 2021a). Mobiilidata on paljastanut ihmisvirtojen kausittaisen vellomisen maan osasta toiseen (Lehtonen & Kotavaara, 2021; Rannanpää ym., 2022, s. 56). Se näyttää myös etätyöläisten ajankäytön painottumisen kaupunkiseutujen keskustoista niiden reunoja kohti. Silti yhteiskunnallisessa keskustelussa ja mediassa on pitkään rummutettu pelkästään kaupungistumista näkemättä samanaikaisia, mutta vastakkaisia väestövirtoja. Niiden takana on syitä, joista osa liittyy kansainvälisen talouden ja teknologian kehitykseen ja osa ihmisten muuttuneisiin henkilökohtaisiin motiiveihin.

Pandemia nosti monipaikkaisuuden otsikoihin. Kyse ei kuitenkaan ole vain koronaviruksesta, vaan paljon pidempiaikaisista, globaalia järjestystä kannattelevien perusrakenteiden siirtymistä. Käytettävissä olevat raaka-aineet, teknologia, osaaminen ja väestörakenne määrittävät kaikkina aikoina taloudellisen toiminnan reunaehdot. Nämä kaikki tekijät ovat nyt murroksessa, joka on ilmennyt esimerkiksi teollisen tuotannon siirtymisinä, irtautumisena fossiilisista raaka-aineista ja energiasta, kehittyneiden maiden väestön ikääntymisenä ja niin työn kuin muun arjen läpäisevänä digitalisoitumisena. Perustavanlaatuiset muutokset ovat sekä pakottaneet väestön suurempaan liikkuvuuteen että mahdollistaneet yhä useampien toimintojen paikka- ja aikariippumattomuuden. Osa meistä on monipaikkaisia olosuhteiden pakosta, osa pystyy siirtymään sen mukaan, mille ajalle ja mille paikalle antaa enemmän arvoa.

Yhä useampi paikka on osa-aikaisessa käytössä, ja ihmiset toimivat monipaikkaisesti joko työntekoon, opiskeluun, perhesuhteisiin, vapaa-ajankäyttöön tai omistuksiinsa liittyen. Monipaikkaisuuden eri muodoista vapaa-ajan asumisen vaikutus aluerakenteeseen on nykyään Suomessa merkittävin. Johdokunnan palstalla Samuli Laita kirjoittaa infrahävikistä eli leväperäisestä tilankäytöstä, jota ei hänen mukaansa ole vielä riittävästi kritisoitu. Hänen mukaansa on myös kysyttävä avoimesti, millaisia kulkuneuvoja ja väyliä tarvitaan jatkossa enemmän ja mitä vähemmän, kun monipaikkaisuus laajenee mobiiliksi monipaikkaisuudeksi.

Jotta monipaikkaisuus voidaan ottaa nykyistä paremmin huomioon, pitää saada yleiskäsitys siitä, mikä alue- ja yhdyskuntarakenteessa sen vuoksi muuttuu ja missä. Antti Rehunen, Kati Pitkänen, Anna Strandell ja Kimmo Nurmio saattavat lukijan kartalle sen suhteen, millaista alue- ja yhdyskuntarakennetta monipaikkainen asuminen sekä työnteon päivittäinen monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus tuottavat verrattuna yksipaikkaiseen asumiseen ja elämään. He pohtivat myös, miten nämä ilmiöt tulisi ottaa huomioon ympäristön kannalta kestävässä alueiden käytön suunnittelussa. Yhtäältä eri paikkoihin liittyvät sidokset ja toisaalta vaihtelunhalu synnyttävät monipaikkaisuutta. Alue- ja yhdyskuntarakenteessa olisi tarpeen ottaa entistä kattavammin huomioon yhdyskuntien ja alueiden erilaiset käyttäjät.

Kun johonkin paikkaan muutetaan tai kun sieltä ollaan poissa, vaikka vain osa-aikaisestikin, paikka itsekin muuttuu. Katja Rinne-Kosken artikkelissa kuvataan kuinka monipaikkaiset asettautuvat kakkospaikkakunnalleen erilaisissa asukasrooleissa ja luovat asemoinneillaan kunnan alueen suunnitteluun ja hallintaan uusia kerrostumia. Hän tarjoaa *mahdollistavaa kuntalaisuutta* keinona antaa monipaikkaisille asukkaille heidän kiinnostustaan vastaavia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. *Monimuotois-*

tuvassa kuntalaisuudessa voisi olla kyse kuntien uudeltaisesta hallintorajat ylittävästä yhteistyöstä esimerkiksi palveluiden tuottamisessa. Kunnissa, joista ollaan joko paljon poissa tai vaihtoehtoisesti ulkokuntalaisena osa-aikaisesti paikalla, haasteena on irrottautua tiukasta kuntarajoihin perustuvasta maankäytön, infran ja palvelujen suunnittelusta. Erillisyys tulee liian kalliiksi kaikille osapuolille ja tuottaa huonosti toimivia käytäntöjä.

Antti Rehusen, Kati Pitkäsen, Anna Strandellin ja Kimmo Nurmion mukaan monipaikkaisuuden kestävyudessa on ensi sijassa kyse asumisen ja liikku-
misen käytännöistä, sillä suurin osa monipaikkaisuudesta liittyy asumiseen. Katja Maununaho ja Johanna Lilius puolestaan tarkastelevat kirjoituksessaan monipaikkaisten asukkaiden arjen käytäntöjä sekä niiden kautta toteutuvia ympäristösuhteita ja kodin tekemistä. Heidän mukaansa monipaikkaiset *täydentävät* tai *kompensoivat* eri kodeillaan asumiseen liittyvää hyvinvointia ja arjen hallintaa. Osa monipaikkaistuu *kaipuun* tai *kuulumisen* vuoksi, kun taas toisilla tätä elämäntapavalintaa selittää *liikkuvuuden itseisarvo*.

Sirpa Uimosen katsauksessa osaksi vuotta Algarveen muuttaneissa suomalaisissa ruumiillistuu monipaikkaisuus ratkaisuna riippumattomuuden ja vapaudentunteen saavuttamiseksi. Tavaroiden sijaan mukaan pakataankin ennemmin suomalaisia tapoja ja oman elämäntyylin käytäntöjä, joiden varaan Algarvessa rakennetaan omaksi koettu paikka. Ajan, aikataulujen ja tekemisten hallinta ovat tämääntyyppisen monipaikkaisuuden avulla saavutettavia uudeltaisia mukavuustekijöitä, jotka voi – niin halutessaan – kevyesti siirtää uuteen paikkaan. Mobiili monipaikkainen ei juurru, vaan heittää ankkurin.

Klassikkoarviossa Kimmo Lapintie palauttaa mieliimme Edward Glaeserin kymmenen vuoden takaisen teoksen *Triumph of the City*. Tämä uusliberalistisen kaupunkitutkimuksen ja politiikan merkkiteos suosittaa unohtamaan suunnittelun, koska Glaeserin mukaan kaupunki rakentuu kaikella tapaa paremmin vapaiden markkinoiden toimesta. Vetävästi kirjoitettua kirjaa voi suositella erityisesti niille, jotka eivät jaa hänen johtopäätöksiään. Kuten Kimmo Lapintie kriittisessä arviossaan toteaa, ”vaikeuksien kanssa painiville kaupungeille yksinkertaiset reseptit ovat aina tervetulleita”. Niihin on hyvä varautua.

Anna-Kaisa Kuusisto puolestaan arvioi Miliza Ryötin väitöstutkimuksen *”Tältä tältä kaupunkiseutu näyttää”* Visuaalisen esittämisen politiikka alueellisen eriyty-
misen hallinnassa. Kuusisto toteaa Ryötin autoetnografian MAL-suunnittelusta Helsingin seudulla sisältävän useita tieteellisesti merkittäviä tuloksia tiedon visuaalisen esittämisen roolista suunnitteluprosessissa. Performatiivisuus on keskeinen osa eriytyminen hallinnan tietopohjan muodostamista. Sen suunnittelua ohjaava poliittisuus on ilmeistä, mutta miten hyvin se tunnustetaan ja miten siihen suhtaudutaan, on Kuusiston mukaan Ryötin työn keskiössä.

Teemanumero tarjoaa näkökulmia ja tuoreita tutkimustuloksia monipaikkaisuudesta, aina alue- ja yhdyskuntarakenteen kokonaisuudesta kuntatason kautta yksilöiden monipaikkaiseen arkeen ja motiiveihin. Emme vielä tiedä, mihin kaikkeen monipaikkaisuus jatkossa taipuu, mutta paluuta yksipaikkaisuuteen tuskin on nähtävissä. Alussa esitetyn kysymyksen ratkaisuksi voimme tarjota itämaisten taistelulajien logiikkaa. Sen sijaan, että yrittäisimme väkipakolla pysäyttää monipaikkaisuuden hyökyä, on viisaampaa tarttua sen liikevoimaan ja yrittää kääntää sen suuntaa samanaikaisesti kohti kokonaiskestävyyttä ja parempaa elämänlaatua. Kestävyttä voidaan edistää paitsi uusilla tekniikoilla ja energiaratkaisuilla, myös kekseliäillä tavoilla hyödyntää olemassa olevaa rakennetta nykyistä tehokkaammin, joustavalla ajankäytöllä, rakennusten muunneltavuudella ja erilaisilla jakamistalouden ratkaisuilla. Jonkun on myös osattava katsoa kokonaisuuden perään, vaikka osat ovatkin liikkeessä. Yhdyskuntasuunnittelun näkökulmalle tähän dynaamiseen ilmiöön on suuri tilaus.

Helsingissä, 6.3.2022

Hilkka Vihinen

Vieraileva päätoimittaja

LÄHTEITÄ

- Rannanpää, S., Antikainen, J., Aro, R., Huttunen, J., Hovi, S., Pitkänen, K., Strandell, A., Rehunen, A., Vihinen, H., Lehtonen, O., Muilu, T. & Weckroth, M. (2022). Monipaikkaisuus – nykytila, tulevaisuus ja kestävyys. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:9. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163785/VNTEAS_2022_9.pdf
- Lehtonen, O. & Kotavaara, O. (2021). Havaintoja ihmisten liikkuvuudesta ja nettomuuttoliikkeestä koronapandemian aikana. *Maaseutututkimus*, 29(1), 32–59. <https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/109034>
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2020a). Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2019, Kesämökit 2019. Helsinki: Tilastokeskus. [viitattu: 26.12.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2019/rakke_2019_2020-05-27_kat_001.fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT). (2021a). Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. 2020, Kesämökit 2020. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 16.12.2021]. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/rakke/2020/rakke_2020_2021-05-27_kat_001.fi.html
- Tilastokeskus. Väestötilastot. <http://www.stat.fi/>

Mitä nyt?

Aikakakku jaossa
– maltamme paneutua juurisyihin?

Samuli Laita

Kirjoittaja on Yhdyskuntasuunnittelun seura YSS ry:n johtokunnan jäsen ja työskentelee suomalaisten tulevaisuustalo Sitrassa viestinnän johtavana asiantuntijana.

Yksi tulkinta maankäytöstä on, että pohjimmiltaan siinä on kyse aikakakumme jakamisesta. Kuinka paljon käytämme aikaamme missäkin fyysisessä paikassa: Mille ajalle – ja siten paikalle – annamme enemmän arvoa?

Siirtyminen jälkiteolliseen aikaan on tuonut mukanaan monipaikkaisuuden. Kuten Di Marino, Lilius ja Lapintie (2018) kirjoittavat, sitä on tutkittu monilla tieteenaloilla, mutta maankäytön suunnittelussa aihe on verrattain uusi. Lieneekö perehtymättömyyttäni kirjallisuuteen, mutta en ole huomannut, eikä hakukonesurffailukaan paljastanut, että yhdyskuntasuunnittelun kirjallisuudessa olisi paneuduttu juurisyihin. Näen, että osa siitä liittyy käsitykseemme teollisen aikakauden ajankäytöstä ja sen merkityksellisyydestä nykyisessä, asiantuntijuuden merkitystä korostavassa informaatioyhteiskunnan aikakaudessa.

Yhteiskuntamme toiminnot ovat järjestäytyneet pitkälti sen mukaan, että kaikki työ olisi edelleen liukuhihnan äärellä tehtävää, tietyssä paikassa suoritettavaa.

”Ajasta on tullut entistä kuumempaa kauppatavaraa, ja tuotantoelämän monimutkaistuminen on sekin vain korostanut sitä seikkaa, ettei työtä tekevillä ole muuta menetettävää kuin aikansa”, kirjoitti filosofi Matti Kamppinen (2003) miltei parikymmentä vuotta sitten.

Etätyön ja monipaikkaisuuden mahdollisuuksia on käsitelty lukuisissa teksteissä, joten en mene siihen sen enempää – mutta haluan kysyä, voisivatko yhdyskuntasuunnittelun alan ammattilaiset rikastuttaa keskustelua, joka kaipaisi kiihdyttämistä: Millä aktiivisilla toimilla voisimme vaikuttaa yhdyskuntasuunnittelun rooliin niin, ettei se ottaisi annettuna monipaikkaisuuden kehittymistä, vaan ala olisi itse luomassa monipaikkaisuuden muotoja entistä aktiivisemmin ja osaltaan ratkaisemassa yhtä aikamme suurimmista vitsauk-

sista: hävikkiä – tässä tapauksessa rakennetun ympäristön käyttöön liittyvää hävikkiä. Pandemia on tehnyt näkyväksi sen, mistä on jupistu jo aiemmin: kuinka paljon infraa yksi ihminen tarvitsee nyky-yhteiskunnassa. Näinä tehokkuuden aikoina leväperäinen tilankäyttö kiihtyvänä toimistorakentamisena ja väylinä ei ole vielä saanut osakseen riittävää kritiikkiä. Hävikkiruuasta on puhuttu jo lähes vuosikymmenen, mutta missä on puhe infrahävikistä?

Osaisiko professionne olla kirittämässä yhteiskuntaa jakamaan aikakakku entistä fiksummin? Miltä näyttäisivät ne yhteiskunnat, joissa asiantuntijatyön toimintaedellytykset paikkariippumattomaan työhön olisi otettu ensisijaisiksi lähtökohdiksi, eikä taustalla kummittelisi enää ajatus teollisen aikakauden paikkaan sidotusta työstä?

Yritän avata mahdollisia tulevaisuuden konkreettisia tulevaisuuskuvia esimerkillä. Nyt informaatioyhteiskunnan aikakaudella kaltaiseni tietotyötä tekevän asiantuntijan aikakakku jakaantuu, pandemian etätyösuosituksista ja muista huolimatta, edelleen tehdastyötä tehneiden edellisten sukupolvien työlle sovitettujen sääntöjen pohjalta: nykyinen työsopimuslaki (2001/55) ohjaa implisiittisesti työpaikan maantieteellisen sijainnin määrittämiseen. Olen saanut ymmärtää, että työnaikaiset vakuutusehdot määräytyvät usein sen mukaan, että työn tekemiselle on määritetty tietty paikka, joka ei vaihdu.

Mitä jos asiantuntija voisi esimerkiksi lomittaa työskentelynsä ja vapaa-ajan matkansa entistä vapaammin? Jos osan puolen viikon mittaisesta junamatkasta etelän aurinkorannikolle voisi käyttää työntekoon, syntyvällä ajankäytön muutoksella voisi olla mielenkiintoisia vaikutuksia esimerkiksi niin ilmastoon kuin tilankäyttöönkin – varsinkin jos hiilen hinta alkaisi entistä enemmän ohjata jokapäiväistä elämäämme: millaisia kulkuneuvoja ja siten väyliä tarvittaisiin jatkossa enemmän, mitä vähemmän, kun monipaikkaisuus laajentuisi kahden asuinkunnan käsitteestä enemmän mobiiliksi monipaikkaisuudeksi? Kuinka paljon infran – niin väylien, hotellien kuin *co-working hubienkin* käyttö tehostuisi? Tekisi mieleni väittää, että pelkästään tällä lomamatkustamisen ja työnteon osittaisella integraatiolla voisimme vähentää vapaa-ajalle varattujen tilojen hävikkiä. Löytyisikö kiinteistösjoiittajille motiivi edellä kuvatun kaltaisen kehityksen edistämiseen käyttöasteiden nousun muodossa?

Teolliselta aikakaudelta periytyvä suhtautumisemme aikakakun jakamiseen ja siitä johtuvat käytänteet asettavat asiantuntijatyöhön liittyvän aikakäsityksen kovin jäykkään muottiin. Tämä voi päteä myös muihin kansanosiin – mutta vaatisi erillisen perehtymisen. On kuitenkin hyvä huomata, että jäykistävä vaikutus ilmenee myös siinä, miten yhteiskuntamme järjestäytymistapa ajan suhteen heijastuu alkuperäiskansoihin. Tutkija ja Saamelaiskäräjien jäsen Pigga Keskitalo (2019) on esittänyt esimerkin, kuinka ristiriita näkyy: ”Saamelaisalueella

säät muuttuvat ja suunnitelmat sitä mukaa - lentolippujen ja lomien varaamisessa pitää kuitenkin olla liikkeellä ajoissa. Liike pohjoisen ja etelän välillä saa ihmisissä aikaan kiireen ja välitilassa elämisen tunteen.” Keskitalo toteaaakin, että ”Saamelaiskulttuurille ominainen kokonaisvaltainen aikakäsitys voi tehdä [arjen] suunnittelusta urbaanissa ympäristössä vaikeaa.”

Onko aikakakun – ja siten paikkakakun – jakamista siis tarkasteltava jatkossa entistä monipuolisemmin kuin vain työ- ja vapaa-ajan asuntojen sijaintikuntien näkökulmasta?

KIRJALLISUUS

- Di Marino, M, Lilius, J & Lapintie, K (2018). New forms of multi-local working: identifying multi-locality in planning as well as public and private organizations' strategies in the Helsinki region. *European Planning Studies*, 26(10), 2015-2035. Noudettu 5.12.2021 osoitteesta <https://doi.org/10.1080/096554313.2018.1504896>
- Kamppinen, M. (2003). Aika ja monitieteellisyys – katsaus etnokronografiaan (osa 1). *Tieteessä Tapahtuu*, 21(4). Noudettu 5.12.2021 osoitteesta <https://journal.fi/tt/article/view/57275>
- Keskitalo, P. (2019). Saamelaisten kertomuksia muuttamisesta kaupunkiin. *Siirtolaisuus-Migration*, 45(3), 14–17. Noudettu 5.12.2021 osoitteesta <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/89271>
- Työsopimuslaki 2001/55. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>

Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen

Antti Rehunen, Kati Pitkänen, Anna Strandell & Kimmo Nurmio

Tässä artikkelissa tutkimme monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Nojaamme tarkastelumme alue- ja yhdyskuntarakenteen tutkimuksessa kehitettyihin mittareihin. Tutkimusmenetelmänä käytämme valtakunnallisiin aineistoihin perustuvia paikkatietoanalyysseja ja alueellista laskentaa täydennettynä aiemman tutkimuksen havainnoilla. Monipaikkaisuus vaikuttaa väestön jakautumiseen eri alueille ja sitä kautta palvelujen, rakennetun ympäristön ja infrastruktuurin käyttöön. Erityisesti vapaa-ajan asutuksella on merkittävä vaikutus henkilövuosien alueelliseen jakautumiseen. Työssäkäynti kokoa päiväväestöä keskuksiin ja etätö lisää päiväväestön määrää kaupunkien ympäryskunnissa. Monipaikkaisuuden muotojen ja vaikutusten alueellinen tunnistaminen on tärkeää kestäväen alue- ja yhdyskuntarakenteen suunnittelussa.

1. Johdanto

Monipaikkaisuuden (multi-locality) ja paikkariippumattomuuden käsitteitä on viime aikoina käytetty kuvaamaan ilmiötä, jossa ihmisten elämä rakentuu yhä useamman eri paikan ja näiden välillä tapahtuvan liikkumisen välille (Pitkänen & Strandell, 2018; Schier ym., 2015; Alasalmi ym., 2020). Monipaikkaisuus koskettaa miljoonien

suomalaisten elämää ja saa aikaan merkittävää väestön vaihtelua eri alueiden välillä (Pitkänen ym., 2021).

Monipaikkaisuuden ajalliset ja tilalliset rytmit vaihtelevat (Pitkänen ym., 2021). Voidaan puhua saman päivän sisällä tapahtuvasta päivittäisestä tai mikromonipaikkaisuudesta, joka muodostuu kotona, työpaikalla ja muissa arjen paikoissa säännöllisesti vietetystä ajasta. Kun monipaikkaisuuteen liittyy säännöllistä yöpymistä eri paikoissa, puhutaan monipaikkaisesta asumisesta. Monipaikkaisessa asumisessa paikkaa voidaan vaihtaa esimerkiksi viikoittain tai eri vuodenaikojen välillä. Päivittäinen monipaikkaisuus keskittyy tyypillisesti saman kunnan tai seutukunnan alueelle, kun taas monipaikkainen asuminen voi ylittää kuntien, alueiden tai jopa valtakunnan rajat.

Monipaikkaisuuteen on monia syitä. Kansainvälisesti on tutkittu muun muassa työhön, perhesuhteisiin ja vapaa-aikaan liittyvää monipaikkaisuutta (Dittrich-Wesbuer ym., 2015; Schier ym., 2015; Hilti, 2011). Aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu muun muassa urbaaneja tietotyöläisiä, jotka sukkuloivat eri paikkojen ja metropolien välillä (Hilti, 2011; Hannonen, 2020) sekä toisessa maassa tai paikkakunnalla työskenteleviä suorittavien ammattien työntekijöitä tai kausityöläisiä (Greiner, 2012; Reuschke, 2012), joiden elämä rakentuu usean eri paikan vuorovaikutuksessa. Perhesuhteiden osalta tutkijat ovat olleet kiinnostuneita esimerkiksi uusio- ja eroperheiden asumisen järjestelyistä (Forsberg & Ritala-Koskinen, 2017) ja muualla asuvien omaisten hoivaan liittyvästä monipaikkaisuudesta (Schier ym., 2015). Suomessa merkittävää monipaikkaisuutta saavat aikaan esimerkiksi mökkeily, työssäkäynti, perhesuhteet, omistukset ja omaishoito (Pitkänen & Strandell, 2018; Pitkänen ym., 2021).

Monipaikkaisuuden ohella ihmisten ajankäytön ja erilaisten toimintojen jakautumista yhä moninaisempiin paikkoihin on lähestytty paikkariippumattomuuden (location independence) näkökulmasta. Digitalisaation myötä esimerkiksi useat työtehtävät ovat vapautuneet aika- ja paikkasidonnaisuudesta niin että töitä on mahdollista tehdä mistä olinpaikasta käsin tahansa (Kotavaara ym., 2020; Nash ym., 2021). Kansainvälisesti on käytetty myös käsitettä digitaaliset nomadit (digital nomads), jolla usein viitataan valtionrajat ylittävään paikkariippumattomaan työntekoon, johon yhdistyy matkailua (Nash ym., 2021; Hannonen, 2020). Paikkariippumattomuus voi joko lisätä tai vähentää monipaikkaisuutta. Yhtäältä työn aika- ja paikkasidonnaisuudesta vapautuminen mahdollistaa entistä monipaikkaisemman asumisen ja ajanvieton esimerkiksi vapaa-ajan intressien mukaisesti. Toisaalta paikkariippumaton etätö myös vähentää tarvetta työperäiseen monipaikkaisuuteen.

Monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus vaikuttavat väestön jakautumiseen eri alueiden välillä ja sitä kautta rakennetun ympäristön ja infrastruktuurin käyttöön (Adamiak ym., 2017; Alasalmi ym., 2020). Alueelliset vaikutukset ovat merkittäviä

erityisesti silloin, kun asuin- ja olinpaikat sijaitsevat eri yhdyskunnissa ja elinympäristöissä. Tällainen on tilanne usein silloin, kun monipaikkaisuus tarkoittaa yöpymistä eri asuinpaikoissa. Työntekoon tai muuhun syyhyn liittyvä päivittäinen monipaikkaisuus vaikuttaa ajankäyttöön rajatun, jos yöt vietetään vakituksessa asuinpaikassa.

Monipaikkaisuutta ja paikkariippumattomuutta on aiemmissa tutkimuksissa lähestytty yleensä tietystä näkökulmasta tarkastellen esimerkiksi asutusta, työnteon paikkoja tai vaikutuksia palvelujen järjestämiseen (Adamiak ym., 2017; Di Marino & Lapintie, 2020; Kotavaara ym., 2020; Lehtonen ym., 2019). Kokonaiskuva monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden eri muotojen alueellisista vaikutuksista eri mitataavatasoilla ei ole kuitenkaan tuotettu. Monipaikkaisuuden eri muodoista on koottu yhteen määrällisiä arvioita valtakunnallisella ja maakuntatasolla, mutta ei alueellisesti tätä tarkemmin (Pitkänen & Strandell, 2018; Pitkänen ym., 2021).

Alue- ja yhdyskuntasuunnittelussa lähtökohtana ovat alueiden käyttöön kohdistuvat tarpeet ja niiden yhteensovittaminen. Suunnittelun tietopohja on perustunut pääosin vakituiseen asuinpaikkaan ja työpaikkaan sekä tiettyihin käyttöön osoitettuihin rakennuksiin ja alueisiin. Monipaikkaisuutta sekä alueiden todellisia ja ajallisesti vaihtelevia käyttötapoja ei ole pystytty ottamaan huomioon näitä ilmiöitä koskevan tiedon hajanaisuuden vuoksi. Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden muodoista, alueellisista ilmentymistä ja vaikutuksista tarvitaan suunnittelua varten nykyistä tarkempaa tietoa.

Tässä artikkelissa pyrimme vastaamaan edellä kuvattuihin tietotarpeisiin tutkimalla monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen näitä kuvaavien keskeisten mittareiden kautta. Tutkimuskysymyksemme on: millaista alue- ja yhdyskuntarakennetta monipaikkainen asuminen sekä työnteon päivittäinen monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus tuottavat verrattuna yksipaikkaiseen asumiseen ja elämään?

Tulosten perusteella pohdimme sitä, miten nämä ilmiöt tulisi ottaa huomioon ympäristön kannalta kestävässä alueiden käytön suunnittelussa. Aluearakenteella tarkoitamme seutujen tai niitä laajempien alueiden muodostamaa kokonaisuutta ja yhdyskuntarakenteella seudun tai taajaman sisäistä rakennetta. Alue- ja yhdyskuntarakenteessa ja alueellisessa suunnittelussa kysymys on erilaisten toimintojen, kuten asumisen, työpaikkojen, palvelujen, vapaa-ajan toimintojen ja liikenneyhteyksien, sijoittumisesta suhteessa toisiinsa.

2. Tarkastelukohteet ja mittarit alue- ja yhdyskuntarakenteen tutkimuksessa

Alue- ja yhdyskuntarakenteella on useita eri ulottuvuuksia ja ominaisuuksia. Kyse on sekä fyysisestä rakenteesta että siinä tapahtuvista toiminnoista. Liikku-

mista edellyttävien toimintojen ohella vuorovaikutusta tapahtuu yhä enemmän myös tietoverkkojen kautta, jolloin fyysisen sijainnin merkitys vähenee. Alue- ja yhdyskuntarakenteen keskeiset ominaisuudet liittyvät alueelliseen laajuuteen, keskittyneisyyteen, alueiden välisiin yhteyksiin ja toimintojen sijaintisuhteisiin. Tutkimuksessa ja seurannassa hyödynnetään yleisesti erilaisia alueluokituksia, joiden avulla tarkastellaan alue- ja yhdyskuntarakenteen erilaisten osien kehitystä. Tarkastelukohteet ovat mittakaavasidonnaisia.

Tässä luvussa käymme tarkemmin läpi tutkimuskirjallisuuden perusteella tarkastelukohteita ja mittareita sekä aluerakenteen että yhdyskuntarakenteen osalta. Lisäksi hyödynnämme tutkimuksia, joissa mittareita on käytetty rakenteen toimivuuden ja kestävyuden arvioinnissa ympäristönäkökulmasta. Monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus vaikuttavat sekä alueiden fyysiseen että toiminnalliseen rakenteeseen eri mittakaavatasoilla, ja toisaalta alueiden ominaisuudet vaikuttavat monipaikkaisuuden yleisyyteen

2.1 Aluerakenteen tutkimuskohteet ja mittarit

Aluerakenteen keskeisiä kysymyksiä ovat väestön ja työpaikkojen alueellinen keskittyminen, kaupungistumisaste ja erikokoisten seutujen asukaskehitys suhteessa toisiinsa (Tervo, 2000). Väestönkehitys ovat johtanut kasvun keskittymiseen aiempaa harvemmille kasvuseuduille ja autioitumiseen väestöään menettävillä alueilla (Tervo, 2019). Vapaa-ajan asumiseen pohjautuvan kausiväestön on todettu tasoittavan aluerakenteen keskittymistä, jolloin aluerakenteellisissa luokituksissa on tarpeen ottaa huomioon myös kausiväestön muutokset (Lehtonen ym., 2020). Vakituisen väestön ikääntymisen ja kaupungistumisasteen kasvun on havaittu lisäävän vapaa-ajan asumiseen liittyvää monipaikkaisuutta (Strandell ym., 2020). Monikeskuksisuus on usein esitetty tavoitteeksi aluerakenteessa ja sitä voidaan käyttää yhtenä aluerakenteen mittarina, mutta siihen liittyy myös useita tarkastelutasoja ja tulkintoja (Davoudi, 2003). Keskusverkon yhteydessä tarkastelukohteena ovat myös keskusten ja seutujen väliset yhteystarpeet ja kehitysvyöhykkeet (Jauhainen ym., 2007).

Alueiden välistä vuorovaikutusta ja liikkumista on analysoitu erityisesti kaupunki- ja maaseutualueiden välillä sekä eri kaupunkikeskusten ja -seutujen välillä (mm. Antikainen ym., 2017; Kotavaara ym., 2020; Saarteenoja, 2004). Työssäkäyntiin liittyviä mittareita ovat olleet mm. työpaikkojen määrän muutos, työpaikkaomavaraisuus, työmatkojen pituus ja pitkien työmatkojen osuus (Kotavaara ym., 2020). Päivittäisen liikkumisen perusteella on rajattu toiminnallisia aluekokonaisuuksia, jotka kuvaavat keskusten vaikutusaluetta ja yhtenäistä asiointi- ja työssäkäyntialuetta (Nurmio ym., 2017). Matkojen suuntautuminen, liikennevirtojen suuruus ja kulkuvat vaihtelevat matkan tarkoituksen mukaan (HLT, 2018). Mahdollisuus kestävien

kulikutapojen hyödyntämiseen riippuu joukkoliikenteen saavutettavuudesta sekä matkan alku- että loppupäässä, muista täydentävistä liikennepalveluista ja matkaketjujen toimivuudesta (Bauchinger ym., 2021). Etätyön, etäopiskelun sekä verkkokaupan ja muiden verkkopalvelujen yleistyttyä nopeiden tietoliikenneyhteyksien saatavuus on noussut yhä tärkeämmäksi tekijäksi asutuksen ja eri toimintojen sijoittumisessa ja aluekehityksessä (Grubestic & Mack, 2015).

Ympäristövaikutusten näkökulmasta aluerakenteen kestävyyttä edistää alueellisesti tasapainoinen kehitys, jossa olemassa olevia rakenteita voidaan hyödyntää tehokkaasti. Jos työtä ja toimeentuloa on tarjolla useilla eri alueilla, ihmisillä on enemmän mahdollisuuksia valita haluamansa asuinpaikka (Tervo, 2019). Suhteellisen tiiviiden keskisuurten kaupunkien verkosto näyttäisi olevan esimerkiksi päivittäisen liikkumisen kannalta tehokkaampi rakenne kuin muutama laajalle levinnyt metropolialue (Ristimäki ym., 2013). Keskusten hyvä saavutettavuus ja kattava palveluverkko takaavat kohtuulliset etäisyydet erilaisilla alueilla. Hyvät joukkoliikenneyhteydet keskusten vaikutusalueella ja keskusten välillä tukevat kestävien kulikutapojen käyttöä.

2.2 Yhdyskuntarakenteen tutkimuskohteet ja mittarit

Yhdyskuntarakenteen keskeisiä ominaisuuksia ovat rakennuskannan ja toimintojen tiiviys, eri toimintojen keskinäinen sijainti, maankäytön sekoittuneisuus, liikennejärjestelmään pohjautuva saavutettavuus sekä rakennus- ja asutokannan ominaisuudet (Dempsey ym., 2010; Dovey, 2016). Yhdyskuntarakenteen hajautumista on tarkasteltu rakennetun alan laajenemisen, rakennusten sijainnin hajautumisen sekä asukas- ja työpaikkatiheyden näkökulmasta (EEA, 2016). Yhdyskuntarakennetta on analysoitu myös maisemarakenteen mittareiden perusteella (Schwartz, 2010). Maankäytön muutoksia on tarkasteltu pinta-alan kehityksenä ja suhteuttamalla rakennetun maan määrä väestönmuutoksiin (Tiitu, 2018). Asutusrakenteen analysoinnissa on hyödynnetty paikkatietopohjaisia aluerajauksia, kuten taajamien ja kyläalueiden rajauksia (Helminen ym., 2013). Rakennustiheyttä ja rakennusten hajautuneisuutta on käytetty kuvaamaan esimerkiksi jakeluliikenteen ja infrastruktuurin tehokkuutta (Helminen ym., 2013; Jaeger & Schwick, 2014).

Päivittäisessä liikkumisessa käytössä olevan tieverkon pituudella käytäjää kohti on kuvattu infrastruktuurin käytön tehokkuutta (vrt. Hiltunen & Rehunen, 2014). Rakennuskannan käyttöä ja käyttöastetta on tarkasteltu esimerkiksi tyhjän, vajaakäyttöisen ja aktiivikäytössä olevan rakennus- ja asutokannan osuuksien kautta (esim. Huuhka, 2016) ja luokittelemalla alueita sen mukaan, miten vapaa-ajan asuntojen uudisrakentaminen ja käyttötarkoituksen muutokset niillä painottuvat (Back & Marjavaara, 2017). Palvelujen saavutettavuus vaikuttaa arjen sujuvuuteen: saavutettavuutta on mitattu muun muassa keskimääräisinä etä-

syysinä palveluihin, tietyllä etäisyydellä palveluista asuvien osuuksina tai eri kulkutapojen käyttömahdollisuuksina (mm. Ellder ym., 2020; Rehunen ym., 2018; Tervo ym., 2010). Työmatkojen keskipituus ja kulkutavat kuvaavat yhdyskunnan toiminnallista eheyttä ja liikkumisen kestävyyttä (Naess, 2012; Rehunen ym., 2018). Liikennetutkimusten perusteella yhä suurempi osa päivittäisistä matkoista liittyy vapaa-ajan viettoon (HLT, 2018), minkä seurauksena vapaa-ajan matkakohteiden saavutettavuus nousee tärkeäksi kestävän yhdyskuntarakenteen mittariksi. Korona-aika on korostanut lähivirkistysalueiden merkitystä vapaa-ajan liikkumisympäristöinä (Venter ym., 2020), mikä tuo esille viheralueiden saavutettavuuden asuinympäristön laatutekijänä. Virkistysmahdollisuuksien ja luonnon yhdyskunnille tarjoamien ekosysteemipalvelujen näkökulmasta viherrakenteen laajuus ja yhtenäisyys on myös keskeinen näkökohta kestävän yhdyskuntarakenteen tarkastelussa (Faehnle ym., 2015).

Ympäristövaikutusten näkökulmasta yhdyskuntarakenteen kestävyyttä edesauttavat säästeliäs maankäyttö, tiivis ja infrastruktuuria tehokkaasti hyödyntävä rakenne sekä mahdollisuudet kestävien kulkutapojen käyttöön. Riittävä asukas- ja työpaikkatiheys sekä sekoittunut rakenne mahdollistaa tiheän palveluverkon, lyhyet etäisyydet päivittäisten matkojen kohteisiin ja toimivat joukkoliikenneyhteydet (Helminen ym., 2020). Sijoittamalla työpaikat ja palvelut keskustoihin ja alakeskuksiin sekä kestävän liikkumisen näkökulmasta hyviin solmukohtiin voidaan tukea kestävien kulkutapojen käyttöä. Kestävyyteen liittyy myös viheralueiden hyvä saavutettavuus ja viherrakenteen yhtenäisyys, jolloin yhdyskunnat eivät voi olla liian täyteen rakennettuja (Rehunen ym., 2018).

3. Tutkimusmenetelmät ja -aineistot

Tutkimme vapaa-aikaan ja työhön liittyvän monipaikkaisuuden sekä paikkariippumattomuuden vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Keskitymme vapaa-ajan asumiseen ja pitkien työmatkojen aikaansaamaan monipaikkaiseen asumiseen työpaikkakunnalla. Lisäksi tarkastelemme työhön liittyvää päivittäistä monipaikkaisuutta ja paikkariippumattoman etätyön vaikutusta siihen.

Vertaamme monipaikkaisen asumisen ja päivittäisen monipaikkaisuuden tuottamaa alue- ja yhdyskuntarakennetta yksipaikkaiseen, vakituiseen asumiseen perustuvan rakenteeseen ja tutkimme paikkariippumattoman etätyön vaikutuksia päivittäiseen monipaikkaisuuteen. Tarkastelemme moni- ja yksipaikkaisten rakenteiden alueellista laajuutta, sijoittumista eri aluetyyppeihin, asukaskohtaisia indikaattoreita ja alueellisia muutoksia. Suhteutamme monipaikkaista rakennetta yksipaikkaiseen rakenteeseen koko maan tasolla ja alueellisesti esimerkiksi kuntatasolla asukaskohtaisina keskiarvoina. Teemme osan vertailuista seutukuntatasolla, koska seutukuntajako kuvaa suuntaa

antavasti työssäkäynti- ja asiointialueita. Otamme tarkasteluissa huomioon myös ajankäytön jakautumisen eri asuinpaikkojen välillä.

Käytämme arvioinnissa tutkimuskirjallisuuteen pohjautuvia lähestymistapoja ja mittareita, joita on taustoitettu luvussa 2. Mittareiden arvojen määrittämisessä käytämme menetelminä valtakunnallisiin aineistoihin perustuvia paikkatietoanalyysseja ja monipaikkaisen asutuksen huomioon ottavaa alueellista laskentaa, jossa lasketaan asukasmääriä ja väestön ajankäyttöä eri alueilla. Paikkatietoanalyysseissa määritämme eri alueluokkien pinta-aloja, maankäytön jakautumista ja saavutettavuuksia. Liikkumisen tarkastelussa hyödynnämme kyselyaineistoa (HLT, 2016), johon on koodattu matkojen lähtö- ja määräpäiden sijainnit, kulkevat ja matkan tarkoitukset. Osaa vaikutuksista arvioimme suuruusluokkatasolla tai laadullisesti tarkempien lähtöaineistojen puuttuessa. Tuemme tarkastelua myös tutkimuskirjallisuudesta saatavilla tiedoilla.

Tutkimusaineistona käytämme Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämiä rekisteri- ja paikkatietoaineistoja sekä Tilastokeskuksen tilastoja. Tärkeimpiä lähtötietoja ovat väestötietojärjestelmän rakennus-, huoneisto- ja väestötiedot (VTJ/DVV, 2021), yhdyskuntarakenteen seurannan (YKR) aluerajaukset ja työssäkäyntitiedot (YKR, 2021), tie- ja katuverkkoaineisto Digiroad, Corine Land Cover 2018 maankäyttö- ja maanpeiteaineisto, valtakunnallinen Henkilöliikennetutkimus (HLT, 2016) -aineisto ja HOBO-hankkeen kyselyaineisto vapaa-ajan asumisesta. Väestötiedot ja tiedot rakennusten omistajista ovat vuodelta 2019, työssäkäyntitiedot vuodelta 2018 ja Henkilöliikennetutkimuksen tiedot vuodelta 2016. HOBO-kyselyaineisto on kerätty vuonna 2012.

Laskemme vapaa-ajan asumisen, työperäisen kakkosasumisen ja etätöiden ajankäyttövaikutuksia käyttämällä aiempien kyselytutkimusten tuloksista johdettuja kertoimia ilmiöiden yleisyydelle ja niihin liittyvälle ajankäytölle (Adamiak ym., 2017; Helminen & Ristimäki, 2007; HOBO, 2012; Leskinen, 2021; Sievänen & Neuvonen, 2011) (ks. tarkemmin Liite 1). Vapaa-ajan asunnoille tehtävien matkojen alueellisen suuntautumisen päättellemme rakennusten omistajatiedoista (VTJ/DVV, 2021), joiden perusteella on mahdollista yhdistää vakituisen ja vapaa-ajan asunnon sijainti. Työperäisen kakkosasumisen, päivittäisen työssäkäynnin ja etätöiden vaikutusten tarkastelu pohjautuu YKR-tietoihin asuinpaikan ja työpaikan sijainnista. Määritämme työperäisen kakkosasumisen osuuden ja ajankäytön työmatkan pituuden ja suuntautumisen mukaan (Liite 1). Etätöitä tekevien osuuden laskemme toimialakohtaisten kertoimien mukaan käyttäen pohjana korona-aikana tehtyä kyselyä, jolloin kertoimet (Leskinen, 2021) kuvaavat luultavasti melko hyvin myös koronan jälkeistä työelämää. Etätöillä tarkoitamme ansiotyötä, jota tehdään varsinaisen työpaikan ulkopuolella esimerkiksi kotona, vapaa-ajan asunnolla,

kahvilassa, liikennevälineessä tai etätyötilassa. Yksinkertaisuuden vuoksi olemme, että etätyötä tehdään asuinpaikan kunnassa.

Analysoimme aineistojen perusteella monipaikkaisten henkilöiden sijoittumista ja ajankäyttöä suhteessa alue- ja yhdyskuntarakenteen eri osiin. Aluerakenteen tarkastelussa vertailemme eri seutujen sekä kaupunki- ja maaseutualueiden väestömääriä ja alueiden välistä liikkumista sekä tarkastelemme toiminnallisia alueita aikaisempien aluerajausmenetelmien avulla (Nurmio ym., 2017). Yhdyskuntarakenteen analysoinnissa vertailemme vakituisen ja monipaikkaisen asutuksen sijoittumista suhteessa asuntokantaan, palveluihin ja infrastruktuuriin. Tarkastelussa hyödynnämme yhdyskuntarakenteen seurannan taajama- ja kyläalueiden rajauksia ja tieverkkoa pitkin tehtyjä saavutettavuusanalyseja.

4. Tulokset

4.1 *Vaikutus aluerakenteeseen*

Vakituiseen asutukseen perustuvassa aluerakenteessa on pitkään jatkunut keskittymisen ja alueellisen eriytymisen kehitystrendi. Kaupunkiväestön osuus on kasvanut 2000-luvun aikana 67 %:sta 73 %:iin (Helminen ym., 2020; YKR, 2021). Väestökasvu on viime vuosikymmeninä keskittynyt vain noin 6–8 kasvavalle kaupunkiseudulle. Monilla keskisuurilla ja pienillä kaupunkiseuduilla väestön nettomuutokset ovat olleet pieniä, mutta osassa kaupunkiseutuja asukasmäärä on vähentynyt huomattavasti. Maaseudulla asukasmäärä on vähentynyt tasaisesti, ja 2010-luvulla negatiivinen väestönkehitys on kiihtynyt. Aiemmin asukasmäärä kasvoi kaupunkien läheisellä maaseudulla, mutta vuoden 2013 jälkeen asukasmäärä kääntyi selvään laskuun myös siellä (YKR, 2021). Korona-aika on vaikuttanut muuttoliikkeeseen ja eri alueiden väestönkehitykseen vähentäen kaupungistumisen vauhtia. Väestökasvu on hidastunut erityisesti pääkaupunkiseudulla, ja väestökehitys on kääntynyt positiivisemmaksi monissa maaseudun kunnissa (Tilastokeskus, 2022). Toistaiseksi on vielä vaikea arvioida, miten pitkään muuttunut tilanne säilyy.

Monipaikkaisuus hidastaa aluerakenteessa keskittymis- ja kaupungistumiskehitystä ja muuttaa sen luonnetta (Taulukko 1). Vapaa-ajan asutuksen huomioon ottaminen ja keskimääräisen vuotuisen asukasmäärän laskenta muuttavat kuvaa aluerakenteen muutoksista (Adamiak ym., 2017). Tässä tutkimuksessa käytetyn laskentamallin perusteella vapaa-ajan asunnolla vietetään vuoden aikana noin 250 000 henkilövuotta eli 4,5 % kaikkien suomalaisten käyttämästä ajasta. Vapaa-ajan asuminen pienentää kaupungistumisastetta noin kolme prosenttiyksikköä 73 %:sta 70 %:iin. Vapaa-ajan asumisen merkitys on erityisen suuri mökkivaltaisissa kunnissa. Harvaan asutun maaseudun alueella

vapaa-ajan asuminen nostaa henkilövuosien määrää noin 15 %:lla. Rakennusten omistajatietojen perusteella vapaa-ajan asuntojen omistajat asuvat yhä useammin toisessa seutukunnassa kuin missä vapaa-ajan asunto sijaitsee.

Vapaa-ajan asutus on laajoilla alueilla Järvi-Suomessa, rannikolla ja Pohjois-Suomessa selvästi tiheämpää kuin vakituinen asutus (Kuva 1). Suosituimmilla mökkialueilla vapaa-ajan asuntojen määrä on moninkertainen vakituisiin asuntoihin verrattuna (Kuva 2). Erityisesti pienissä seutukunnissa, jotka sijaitsevat enintään muutaman tunnin ajomatkan päässä suurista kaupunkikeskuksista, vapaa-ajan asutus tuo alueelle paljon väestöä ja tätä kautta uutta palvelukysyntää oman seutukunnan ulkopuolelta (Kuva 2). Eri monipaikkaisuuden muodoista vapaa-ajan asumisen vaikutus aluerakenteeseen on merkittävin (Kuva 3).

Työperäisen kakkoasumisen vaikutus aluerakenteeseen on suurin pääkaupunkiseudulla sekä sellaisissa kunnissa, joissa esimerkiksi matkailun, teollisuuden ja kaivosalan työvoimaa joudutaan hakemaan kauempaa (Kuva 3). Työperäinen kakkosasuminen aiheuttaa koko Suomessa vuoden aikana noin 23 000 henkilövuoden siirtymän eri alueiden välillä. Tämä siirtymä pienentää maaseudun asukkaiden henkilövuosien määrää noin promillega ja lisää henkilövuosia työpaikkakeskittymien kunnissa saman verran.

Työnteon päivittäinen monipaikkaisuus vaikuttaa eniten yhdyskuntien sisällä, sillä työmatkojen keskimääräinen pituus on noin 14 kilometriä. Tässä laskelmassa käytettyjen lukuarvojen perusteella työpäivistä kertyy yhteen laskettuna noin 1,4 miljoonaa henkilövuotta. Aluerakenteen näkökulmasta työssäkäynnillä on vaikutusta siihen, minkä laajuisiksi eri keskusten toiminnalliset alueet muodostuvat ja miten paljon liikennettä aiheutuu eri yhdyskuntien välillä. Liikenneyhteyksien paraneminen on mahdollistanut seutujen välisen työssäkäynnin, ja noin 12 % työmatkoista tehdään YKR-tietojen perusteella seutukuntien välillä. Työssäkäynnillä on suurin vaikutus suurten kaupunkikeskusten ympäruskunnissa ja lähiseuduilla, joilta suuri osa väestöä siirtyy toiselle alueelle päivän ajaksi (Kuva 4). Työssäkäynti aiheuttaa merkittävää vuorovaikutusta myös kaupunki- ja maaseutualueiden välillä. Vaikka työmatkat maaseudulta kaupunkiin ovat kaksi kertaa yleisempiä kuin toiseen suuntaan, on työssäkäynti kaupungista maaseudulle kuitenkin YKR-tietojen perusteella yleistymässä suhteellisesti nopeammin.

Paikkariippumaton etätyö lisää päiväväestön määrää etenkin suurimpien kaupunkien kehyskunnissa ja läheisellä maaseudulla (Kuva 4). Vaikutus on henkilövuosissa enimmillään noin 1–3 prosenttia suhteessa päiväväestön määrään. Etätyötä tehdään pääsääntöisesti kotoa, mutta osittain myös vapaa-ajan asunnolta ja monista muista paikoista käsin (Suomen yrittäjien Työelämägallup, 2021). Toimiala vaikuttaa hyvin paljon etätyömahdollisuuksiin (Leskinen, 2021). Etätyön

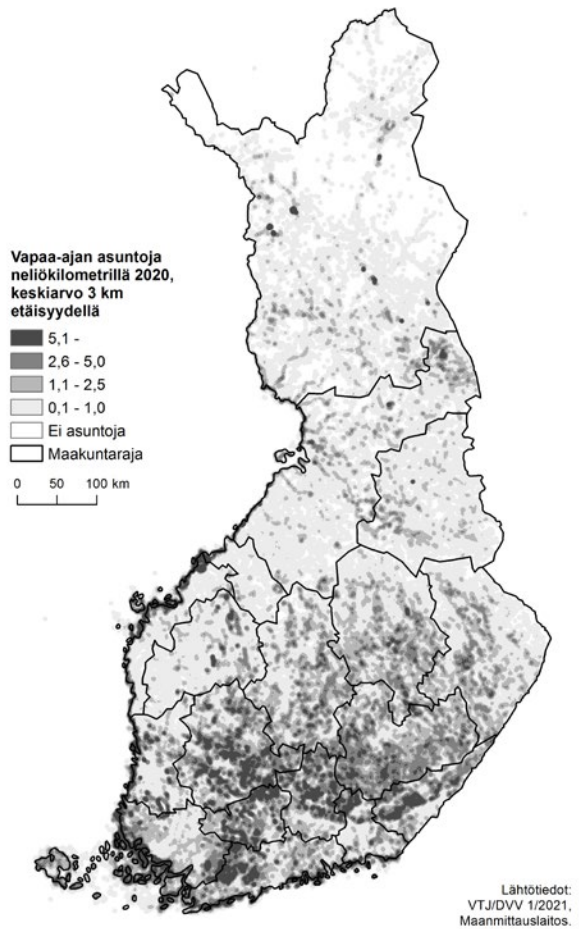
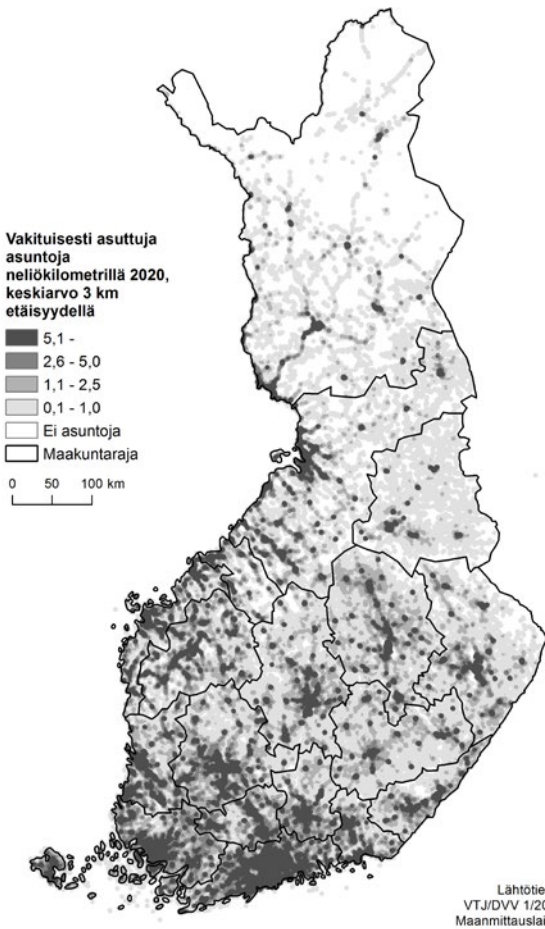
yleisyydestä on eri kyselyissä saatu eri tutkimuksissa erilaisia tuloksia riippuen mm. kyselyn toteutuksesta ja rajauksista. Korona-ajan tiukimpien rajoitusten aikana etätyötä tekevien osuus on ollut joissakin tutkimuksissa lähes puolet työllisistä. Työvoimatutkimuksessa säännöllisestä etätyötä kertoi tehneensä vuonna 2020 noin neljännes työllisistä (Leskinen, 2021) ja tämän tutkimuksen laskelmat on laadittu tuon arvion perusteella. Laskennan perusteella etätyön tekeminen vaikuttaa noin 170 000 henkilövuoden sijaintiin.

Monipaikkaisuus lisää kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta ja muuttaa sitä yhä enemmän kaksisuuntaiseksi (Taulukko 1). Monipaikkaisuuteen liittyvä liikkuminen laajentaa viikoittaisen liikkumisen toiminnallisia aluekokonaisuuksia erityisesti Etelä-Suomessa ja synnyttää merkittäviä liikennevirtoja seutujen ja kaupunkien välille (vrt. seudun ulkopuolisten vapaa-ajan asukkaiden osuus kuvassa 2). Esimerkiksi laajalla alueella Etelä-Savon maakunnassa Helsingin seudulta tulee enemmän vapaa-ajan asukkaita kuin mistään muusta seutukunnasta mukaan lukien mökkien sijaintiseutukunnat. Monipaikkaisten asukkaiden tuoma palvelukysyntä vahvistaa sekä paikallisten kuntakeskusten että seutu- ja maakuntakeskusten asemaa suosituimmilla mökkialueilla.

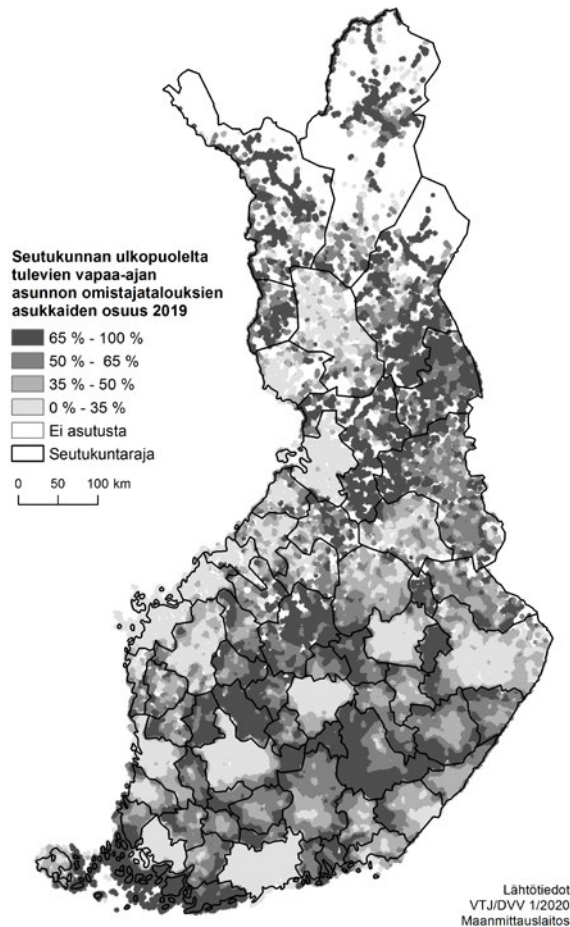
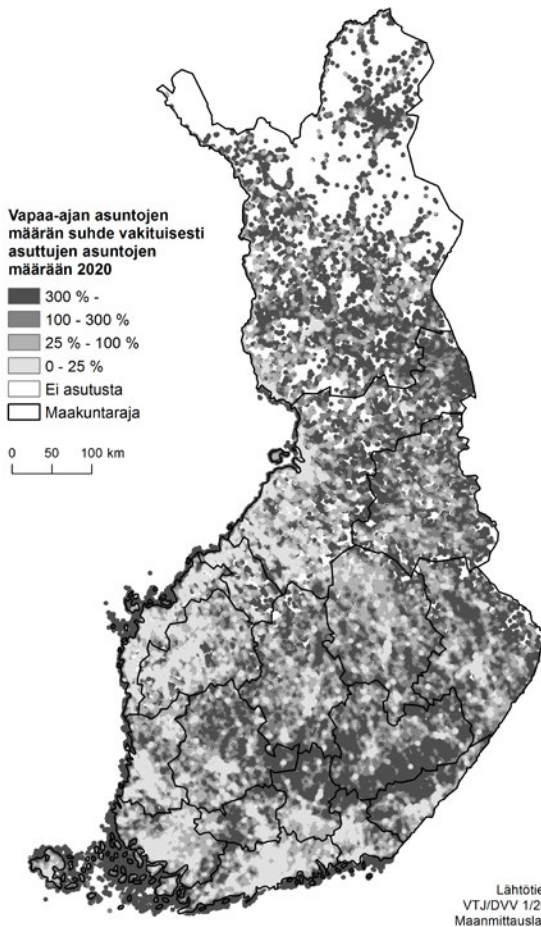
Vapaa-ajan asumiseen liittyvä liikkuminen tapahtuu hyvin suurelta osin henkilöautolla (Adamiak ym., 2015; HLT, 2016). Joukkoliikenteen käyttö on mahdollista esimerkiksi silloin, kun osa matkasta voidaan kulkea jonkun toisen kyydissä tai käyttämällä erilaisia liikkumispalveluita tai kun vapaa-ajan asunto on saatavissa joukkoliikenteellä. Liikenneyhteyksien rinnalla myös nopeiden tietoliikenneyhteyksien merkitys on kasvanut aluekehityksessä. Paikkariippumatonta etätyötä voidaan tehdä vakituisen asuinpaikan lisäksi yhä enemmän myös vapaa-ajan asunnolta käsin, jos yhteydet toimivat riittävän nopeasti.

TAULUKKO 1 Monipaikkaisuuden vaikutus aluerakenteeseen. Tulokset perustuvat pääosin tämän tutkimuksen paikatietoanalyysiin ja alueelliseen laskentaan. Erillinen kyselytutkimusaineisto (esim. HLT, 2016) ja kirjallisuuslähteet on merkitty lähdeviitein.

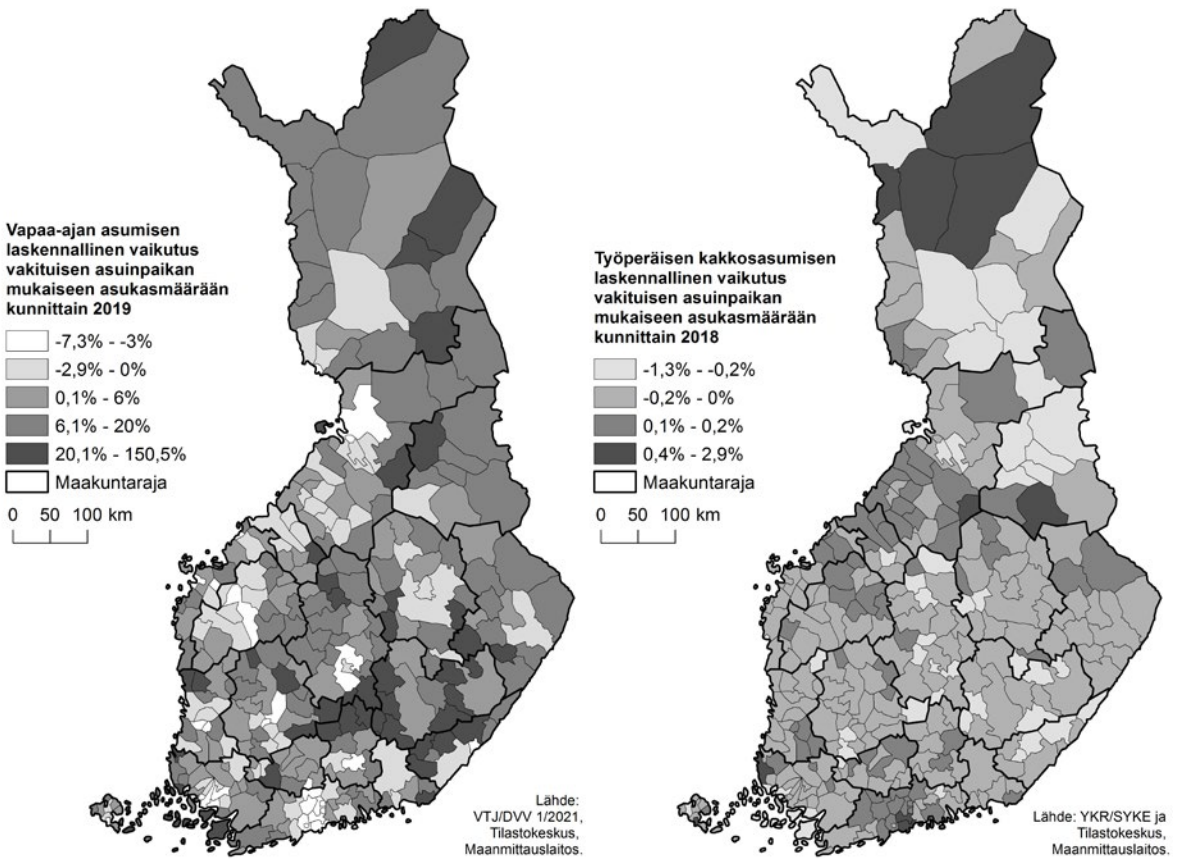
Aluerakenteen mittarit	Monipaikkaisen asumisen vaikutus	Päivittäisen monipaikkaisuuden ja paikkariippumattoman työn vaikutus
Kaupungistumisaste	Vakituisen väestön kaupungistumisaste oli vuonna 2019 noin 72,7 %. Kun vapaa-ajan asumisen liittyvä ajankäyttö otetaan huomioon, väestön ajankäyttöön perustuva kaupungistumisaste on 69,9 %. Työperäisellä kakkosasumisella on hyvin pieni kaupungistumisastetta lisäävä vaikutus (+0,02 prosenttiyksikköä).	Työssäkäynti kasvattaa päiväväestön kaupungistumisastetta 73,6 %:iin, jos kaikki käyvät töissä työpaikalla ja lähtökohtana on vakituinen väestö. Paikkariippumaton etätöy vähentää hieman päiväväestön kaupungistumisastetta muutoksen ollessa -0,06 prosenttiyksikköä.
Seutukuntien asukasmäärä henkilövuosina	Vapaa-ajan asuminen lisää alueella vietettyjen henkilövuosien määrää 33 seutukunnassa yli 3 % ja 16 seutukunnassa yli 10 %. Henkilövuosien määrä vähenee yhdeksässä seutukunnassa yli 1 % ja näistä kolmessa yli 3 %. Työperäinen kakkosasuminen lisää henkilövuosien määrää 13 seutukunnassa yli 0,2 % ja vähentää neljässä seutukunnassa yli 0,2 %.	Työssäkäynti lisää päiväväestön määrää neljässä seutukunnassa yli 3 % ja vähentää sitä 22 seutukunnassa yli 3 %, joista kuudessa jopa yli 10 %. Etätöy lisää päiväväestön määrää niissä seutukunnassa, joista työssäkäynti vie päiväväestöstä. Etätöyön vaikutus on yleisesti alle 0,5 %. Kahdeksassa seutukunnassa kasvua on yli 1 % ja kahdessa vähenemistä yli 1 %.
Kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutus	Vapaa-ajan asuminen aiheuttaa noin 150 000 henkilövuoden ja työperäinen kakkosasuminen noin 9 000 henkilövuoden siirtymän kaupunki- ja maaseutualueiden välillä. Vapaa-ajan asuntojen omistajista ja käyttäjistä noin 60 % asuu kaupungissa tai sen kehysalueella ja mökkeilee maaseudulla. Työperäinen kakkosasuminen tuo asukkaita useammin maaseudulta kaupunkiin kuin toisin päin.	Työssäkäynti aiheuttaa päiväväestössä noin 160 000 henkilövuoden siirtymän kaupunki- ja maaseutualueiden välillä, jos kaikki käyvät töissä työpaikalla. Noin 8 % työssäkävivistä asuu maaseudulla ja työskentelee kaupungissa tai sen kehysalueella ja noin 4 %:lla työmatka suuntautuu päinvastoin. Etätöy vähentää kaupunki- ja maaseutualueiden välisiä työmatkoja noin kymmenyksen eli 15 000 henkilövuotta.
Seutujen väliset matkat	Vapaa-ajan asuntojen omistajista 53 % asuu eri seutukunnassa kuin missä vapaa-ajan asunto sijaitsee. Kaksi viidestä seutujen välisestä mökkeilijästä asuu Uudellamaalla. Työperäinen kakkosasuminen tapahtuu muualla kuin vakituisen asuinpaikan seudulla. Kaikista seutujen välillä kuljetuista matkoista noin kymmenesosa liittyy vapaa-ajan asumiseen tai kakkosasumiseen (HLT, 2016).	Työssäkävivistä noin 12 %:lla työpaikka sijaitsee eri seutukunnassa kuin työpaikka. Paikkariippumaton etätöy vähentää seutujen välisiä työmatkoja noin neljänneksellä. Kaikista seutujen välillä kuljetuista matkoista työssäkäyntiin tai työasioiden hoitoon liittyy reilu neljäsosa (HLT, 2016).
Toiminnalliset alueet	Vapaa-ajan asumiseen ja työperäiseen kakkosasumiseen liittyvä viikoittainen ja kausittainen liikkuminen muodostaa toiminnallisia alueita, jotka ovat pääosin seutukuntien kokoluokkaa. Pääkaupunkiseudun vaikutusalue ulottuu kuitenkin usean maakunnan alueelle.	Työssäkäynti muodostaa toiminnallisia alueita, jotka ovat seutukuntien kokoluokkaa ja suurimmilla kaupungeilla kattavat suuren osan koko maakunnasta (Nurmio ym., 2017). Etätöy vähentää päivittäistä liikkumista, mutta voi laajentaa viikoittaisen liikkumisen toiminnallisia alueita.
Keskusverkko ja palvelut	Palvelujen kysyntä kasvaa ja muuttuu sekä uusien palveluja syntyy seutukunnissa, jotka saavat mökkeilijöistä paljon henkilövuosien lisäystä. Kaupungeissa mökkeilijöiden poissaolon vaikutus on pieni. Työperäisen kakkosasumisen vaikutus on vähäinen, mutta se tukee työvoiman saatavuutta esim. matkailualueilla ja teollisuuden ja kaivostöiminnan keskittymissä.	Työssäkäynnin aiheuttama päiväväestön muutos lisää erityisesti ravitsemuspalveluiden ja osin myös muiden palvelujen käyttöä työssäkäyntikeskuksissa ja vähentää sitä muualla. Paikkariippumaton etätöy voi elävöittää kuntakeskuksia kaupunki-seutujen ympäryskunnissa ja seutukunnissa, joista käydään tavallisesti paljon töissä muualla.
Kulkevat ja joukkoliikenteen käyttömahdollisuudet seutujen välisessä liikenteessä	Vapaa-ajan asumiseen liittyvästä seutukuntien välisestä liikkumisesta hyvin suuri osa, noin 95 %, tapahtui vuonna 2016 henkilöautoilla (HLT, 2016). Joukkoliikenteen ja liikkumispalvelujen yhdistelmät voivat tarjota vaihtoehtoja henkilöautoilulle suosituilla yhteysväleillä. Työperäisille kakkosasunnoille voidaan oletettavasti kulkea joukkoliikenteellä melko usein.	Seutukuntien välisten työmatkojen kilometreistä noin 79 % kuljettiin vuonna 2016 henkilöautolla ja noin 13 % bussilla tai junalla (HLT, 2016). Joukkoliikenteen käyttöosuus voisi potentiaalisesti olla huomattavasti suurempi, mutta se edellyttäisi vaihtoyhteyksiä. Etätöy vähentää työmatkaliikkuamista ja tätä kautta teiden ruuhkautumista, mutta voi myös heikentää joukkoliikenteen kannattavuutta.
Nopean tietoliikenneinfran kattavuus	Kiinteä 100 megan laajakaistayhteys oli vuonna 2020 saatavilla noin kymmenekseen kesämökeistä ja mobiiliverkon 100 megan liittymä 43 %:iin mökeistä (Traficom, 2022). Työperäisillä kakkosasunnoilla tilanne on oletettavasti samanlainen kuin vakituksilla asunnoilla, joista 65 % on kiinteän ja 93 % mobiiliverkon 100 megan yhteyden piirissä (Traficom, 2022).	Työpaikoista hyvin suuri osa sijoittuu nopeiden yhteyksien alueelle. Etätöyön näkökulmasta nopeat yhteydet ovat välttämättömiä ja keskeinen alueiden vetovoimatekijä. Kiinteät yhteydet tuovat toimintavarmuutta, kun taas mobiilyhteydet ovat joustavasti liikuteltavia, mutta maastoesteet ja verkon ruuhkaisuus voivat heikentää niiden toimintaa (Traficom, 2022).

KUVA 1 Vakituisesti asuttujen asuntojen (vasemmalla) ja vapaa-ajan asuntojen (oikealla) tiheys vuonna 2020. Tulkinnessa on otettava huomioon, että taajama-alueilla asutokuntia on neliökilometrillä useita kymmeniä ja kaupunkien ydinalueilla jopa yli 1 000.

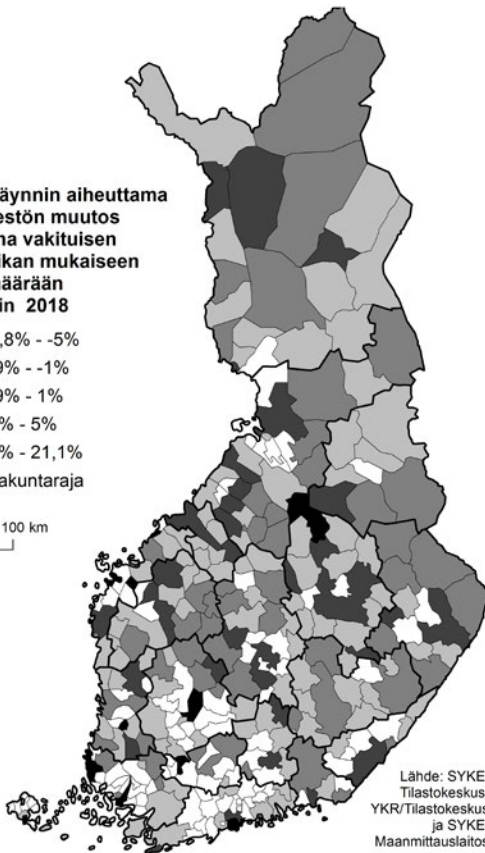
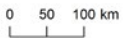
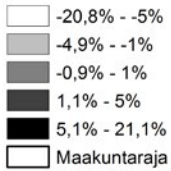

KUVA 2 Vapaa-ajan asuntojen määrän suhde vakituisesti asuttujen määrään vuonna 2020 (vasemmalla) ja seutukunnan ulkopuolelta tulevien vapaa-ajan asukkaiden osuus kaikista vapaa-ajan asuntojen omistajatalouksien asukkaista vapaa-ajan asunnon sijainnin mukaan vuonna 2019 (oikealla).

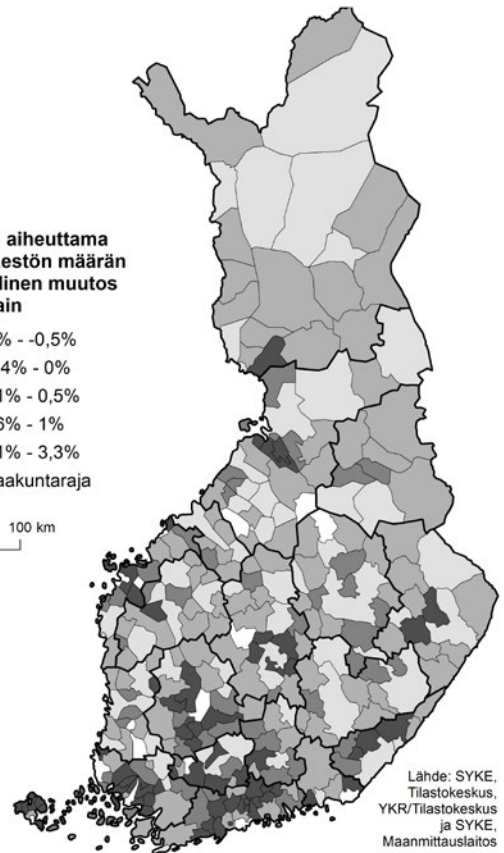
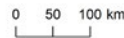
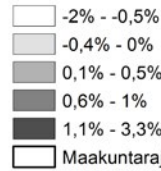
KUVA 3 Vapaa-ajan asumisen (vasemmalla) ja työperäisen kakkosasumisen (oikealla) aiheuttaman väestönmuutoksen vaikutus suhteessa vakituisen asuinpaikan mukaiseen asukasmäärään. Monipaikkaisuuden eri muotojen vaikutus on määritetty henkilövuosina rekisteritietojen ja kyselytutkimusten kertomien perusteella. Kyseessä ovat laskennalliset arvot, joita on tarkasteltava suuruusluokkatasolla. Työperäinen kakkosasuminen on kohdistettu työpaikan sijaintikuntaan.

Työssäkäynnin aiheuttama päiväväestön muutos verrattuna vakituisen asuinpaikan mukaiseen väestömäärään kunnittain 2018

Lähde: SYKE, Tilastokeskus, YKR/Tilastokeskus ja SYKE, Maanmittauslaitos

Etätönn aiheuttama päiväväestön määrän suhteellinen muutos kunnittain

Lähde: SYKE, Tilastokeskus, YKR/Tilastokeskus ja SYKE, Maanmittauslaitos

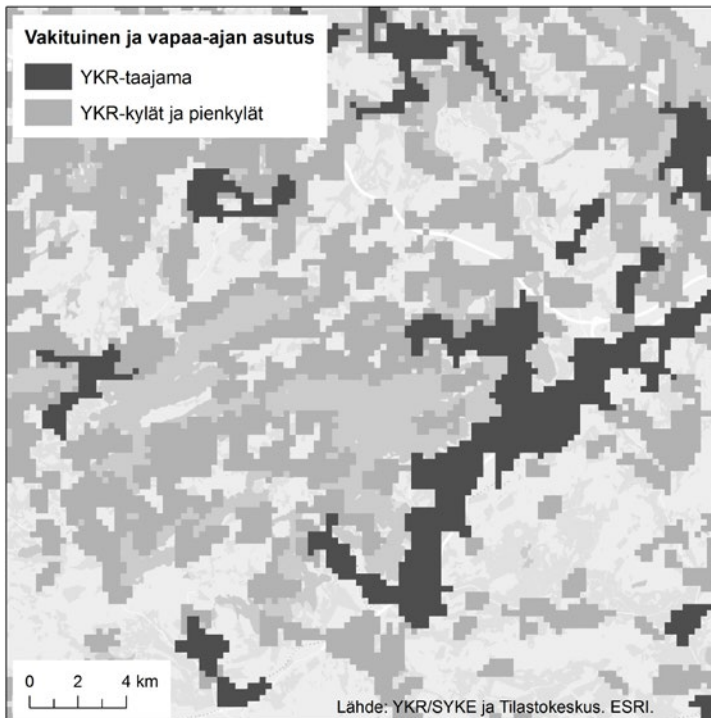
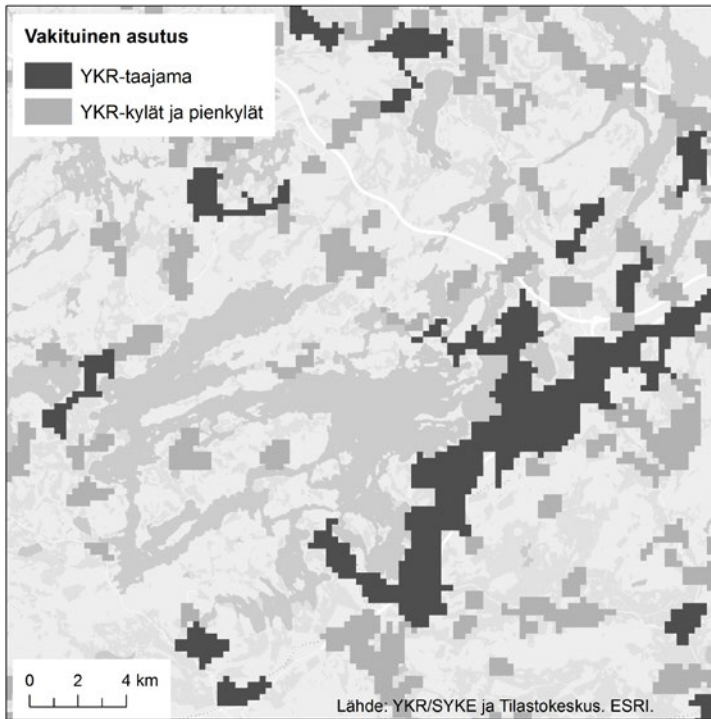
KUVA 4 Työssäkäynnin aiheuttama päiväväestön muutos verrattuna vakituisen asuinpaikan mukaiseen väestömäärään (vasemmalla) ja etätönn aiheuttama muutos päiväväestön määrään, jossa on otettu työssäkäynti huomioon (oikealla). Monipaikkaisuuden eri muotojen vaikutus on määritetty henkilövuosina rekisteritietojen ja kyselytutkimusten kertomien perusteella. Kyseessä ovat laskennalliset arvot, joita on tarkasteltava suuruusluokkatasolla.

4.2 Vaikutus yhdyskuntarakenteeseen

Yhdyskuntarakenteen kehitystä on tyypillisesti tarkasteltu vain vakituisen asutuksen kautta. Asutus on keskittynyt yhä enenevästi taajama-alueille eli vähintään 200 asukkaan asutustihentymiin. Taajamissa asui vuonna 2019 noin 86,4 % suomalaisista. Osuus on kasvanut 20 vuodessa noin viisi prosenttiyksikköä. Taajama-alueiden pinta-ala on kasvanut samaan aikaan noin 25 % eli taajamien yhdyskuntarakente on hajautunut (YKR, 2021). Viimeisen 10 vuoden aikana taajamien fyysinen rakenne on tiivistynyt merkittävästi täydennysrakentamisen myötä. Yhdyskuntien toiminnallinen rakenne on kuitenkin jatkanut hajautumistaan, mikä on näkynyt esimerkiksi työmatkojen pidentymisenä (Rehunen ym., 2018). Taajamien ulkopuolisen haja-asutusalueen asukkaista vajaa puolet asuu yhdyskuntarakenteen seurannassa rajatuilla kylä- tai pienkyläalueilla, joissa rakennustiheys on yli 10 rakennusta neliökilometrillä ja asukkaita yksittäisessä kylässä on vähintään 40 ja pienkylässä 20–39 (YKR, 2021).

Monipaikkainen asuminen tuottaa hajanaisempaa yhdyskuntarakennetta kuin yksipaikkainen asuminen, kun asuinpaikkoja on useampia ja ajankäyttö jakautuu niiden välille (Taulukko 2). Vapaa-ajan asutuksen alueet on rakennettu väljemmin kuin vakituisen asutuksen alueet. Vain 4,5 % vapaa-ajan asunnoista sijaitsee vakituisen asutuksen mukaan rajatuissa taajamissa. Monipaikkainen asuminen harventaa toiminnallisesti myös taajamien asutusta, kun vakituiset asunnot ovat osan ajasta tyhjiillään vapaa-ajan asumisen tai työperustaisen monipaikkaisuuden vuoksi. Taajamissa vaikutus on kuitenkin pieni ja sekoittuu esimerkiksi matkailun vaikutuksiin. Työssäkäyntiin liittyvä päivittäinen monipaikkaisuus tiivistää väestötiheyttä taajamien keskusta-alueilla ja työpaikka-alueilla ja vähentää väestötiheyttä asuinalueilla. Etätyö puolestaan nostaa asuinalueiden päiväväestön määrää ja hiljentää sellaisia työpaikka-alueita, joilla sijaitsee paljon tietotyöläisten työpaikkoja.

Yhdyskuntarakenteen seurannan taajama- ja kyläalueiden rajaukset eivät ota huomioon monipaikkaista asumista tai työpaikkojen sijaintia. Kuva yhdyskuntarakenteesta muuttuu merkittävästi, jos aluerajauksen lähtötietona käytettyyn rakennuskantaan sisällytetään myös vapaa-ajan asunnot (Kuva 5). Vapaa-ajan asutus muodostaa maaseudulle laajoja kyläasutukseen vertautuvia tihentymiä ja laajentaa paikoin myös taajama-aluetta esimerkiksi matkailukeskuksissa. Kaksi kolmasosaa vapaa-ajan asunnoista sijaitsee alueella, joka vastaa rakennustiheydeltään YKR-seurannassa rajattuja vakituisen asutuksen kyläalueita. Kyläalueiden vakituisesti tai osa-aikaisesti asuttujen rakennusten määrä liki kolminkertaistuu, kun otetaan huomioon myös vapaa-ajan asunnot. Vapaa-ajan asutuksen kylätihentymät sijoittuvat pääosin rannoille ja vakituisen asutuksen kylät maatalousalueille. Koska vapaa-ajan asunnolla vietetään yleensä vain

KUVA 5 YKR-taajama- ja -kyläalueiden nykyinen rajaus (yllä) ja rajauksen muutos, kun lähtöaineistoon sisällytetään vapaa-ajan asutus (alla) Lohjan taajaman ja Lohjanjärven ympäristössä vuonna 2018.

TAULUKKO 2 Monipaikkaisuuden vaikutus yhdyskuntarakenteeseen. Tulokset perustuvat pääosin tämän tutkimuksen paikkatietoanalyysiin ja alueelliseen laskentaan. Erillinen kyselytutkimusaineisto (HLT, 2016) ja kirjallisuuslähteet on merkitty lähdeviitein.

Yhdyskuntarakenteen mittarit	Monipaikkaisen asumisen vaikutus	Päivittäisen monipaikkaisuuden ja paikkariippumattoman työn vaikutus
Maankäyttö	Vapaa-ajan asuntojen viemä maa-ala oli Corine Land Cover -aineistossa noin 14 % koko maan rakennetusta alasta ja 52 % suhteessa vakituisesti asuttujen asuinrakennusten viemään maa-alaan. Työhön liittyvän monipaikkaisen asumisen vaikutukset maankäyttöön ovat hyvin pieniä ja vaikeasti tarkkaan määritettäviä.	Työpaikka-alueet eli palvelujen ja teollisuuden alueet vievät noin 16 % koko maan rakennetusta alasta. Etätöiden yleistyminen vähentää toimistoalan tarvetta, mikä voi ajan myötä hieman vähentää työpaikka-alueiden laajuutta.
Taajama-aste	Vakituisen väestön taajama-aste oli vuonna 2019 noin 86,4 %. Vapaa-ajan asunnoista taajamissa sijaitsi vain 4,5 %. Kun vapaa-ajan asumisen liittyvä ajankäyttö otetaan huomioon, väestön ajankäyttöön perustuva taajama-aste oli 82,7 %.	Työssäkäynti kasvattaa päiväväestön taajama-astetta 87,6 %:iin, jos kaikki käyvät töissä työpaikalla ja lähtökohtana on vakituinen väestö. Paikkariippumaton etätöy vähentää päiväväestön taajama-astetta muutoksen ollessa -0,3 %-yksikköä.
Asutusrakenne	Vapaa-ajan asutuksen huomioon ottaminen laajentaa vakituisen asutukseen perustuvia taajama-alueita noin 8 % ja haja-asutusalueen kylämäisiä asutustihentyymiä (>10 asuinrakennusta/km2) noin 180 %. Haja-asutusalueella vapaa-ajan asuntoja on kaikkiaan puolitoistakertainen määrä verrattuna vakituisesti asuttuihin taloihin. Työperäinen kakkosasuminen vaikuttaa asutusrakenteeseen hyvin vähän yksittäisiä työpaikkakeskittymiä lukuun ottamatta.	Työssäkäyvän päiväväestön ja palvelujen keskittymät, kuten kaupunkikeskustat, vetävät puoleensa myös asutusta, jolloin asutusrakenne keskittyy. Etätöy hajauttaa päiväväestön sijoittumista keskustoista ja työpaikka-alueilta asuinalueille. Tilan tarve etätöissä voi johtaa väljempään asumiseen. Etätöiden teko voi lisätä myös ajanviettoa vapaa-ajan asunnoilla. Lisäksi etätöy mahdollistaa muuttamisen kauemmas työpaikasta, jolloin asutusrakenne hajautuu.
Asutuksen tiheys	Vapaa-ajan asutus harventaa taajamien todelliseen ajankäyttöön perustuvaa asukastiheyttä noin 4 %. Haja-asutusalueella vapaa-ajan asutus lisää asukastiheyttä. Suosituimmilla mökki-alueilla vapaa-ajan asutus on tiheämpää kuin haja-asutusalueen vakituinen asutus. Työperäinen monipaikkaisuus ei vaikuta merkittävästi asutuksen tiheyteen.	Työssäkäynnin seurauksena päiväväestön asukastiheys kasvaa keskusta-alueilla ja muissa työpaikkakeskittymissä ja laskee monilla asuinalueilla alle puoleen vakituisesti asuvan väestön määrästä. Etätöy voi nostaa asuinalueiden päiväväestön määrää neljänneksellä tai paikoin enemmänkin.
Infrastruktuurin tehokkuus	Vapaa-ajan asutus tuo lisää käyttäjiä maaseudun tieverkolle ja muulle infrastruktuurille, mikä tukee verkostojen ylläpitoa etenkin väestöään menettävillä alueilla. Vapaa-ajan asuntojen käyttö lisää asutuksen käytössä olevan tie- ja katuverkon pituutta Digiroad-aineiston perusteella noin 42 prosenttia. Vapaa-ajan asukkaiden käyttämiä yksityisteitä on noin 180 m mökkiä kohti.	Työssäkäyntikeskittymissä infrastruktuuri on tehokkaassa käytössä varsinkin, jos alueella on sekoitettua rakennetta ja sitä voidaan hyödyntää monipuolisesti, kuten esimerkiksi keskusta-alueilla. Etätöy tuo lisää käyttöä infrastruktuurille etätöyapaikassa, mutta vähentää sitä varsinaisessa työpaikassa.
Rakennuskannan käyttöaste	Vapaa-ajan asuminen ja työperäinen kakkosasuminen lisäävät asutokannan osa-aikaista käyttöä. Jos tämän seurauksena rakennetaan uutta, rakennuskannan käyttöaste alenee. Toisaalta monipaikkainen asuminen tuo käyttäjiä vailla vakituisia asukkaita oleville asunnoille. Arviolta noin 10 % vapaa-ajan asunnoista eli noin 50 000 kesämökkiä on ollut aiemmin vakituksessa asuinkäytössä. Lisäksi noin 200 000:sta tyhjillään olevasta pientalosta arviolta noin puolet on eriasteisessa vapaa-ajan käytössä (vrt. Sikiö ym., 2014).	Eri toimialojen työpaikat sijoittuvat hyvin erilaiseen rakennuskantaan. Monilla työpaikoilla toimitilaa on työntekijää kohti suuruusluokaltaan saman verran kuin asuinpinta-ala kotona. Paikkariippumaton etätöy kasvattaa rakennusten käyttöastetta etätöyapaikassa ja pienentää sitä työpaikoilla, mikä voi johtaa työtilojen pienempään mitoittamiseen. Etätöy voi lisätä vapaa-ajan asuntojen käyttöä ja vähentää työperäistä kakkosasumista.
Palvelujen saavutettavuus	Vapaa-ajan asuminen sijoittuu keskimäärin kauemmas palveluista kuin vakituinen asutus. Mediaaniaikaetäisyys tietä pitkin lähimpään suureen ruokakauppaan on vapaa-ajan asunolta yli viisinkertainen verrattuna vakituisen asutukseen. Haja-asutusalueella medianimatka vapaa-ajan asunolta kauppaan on noin puolet pitempi kuin vakitukselta asunolta. Vapaa-ajan asukkaiden palvelujen käyttö tukee vakituisten asukkaiden palvelujen saavutettavuutta maaseutualueilla.	Työpaikat sijoittuvat keskimäärin lähemmäs palveluita kuin asutus. Noin 35 % työpaikoista sijaitsee keskusta-alueilla ja 76 % työpaikoista enintään 1 km:n päässä lähikaupasta. Monilla työssäkäyvillä on mahdollisuus hankkia palveluja työmatkoilla. Etätöy heikentää mahdollisuuksia yhdistää asiointia työmatkoihin. Toisaalta työmatkoista säästynyt aika antaa etätöyläisille joustavuutta arjen palvelujen hankintaan.

Yhdyskunta-rakenteen mittarit	Monipaikkaisen asumisen vaikutus	Päivittäisen monipaikkaisuuden ja paikkariippumattoman työn vaikutus
Työmatkaliikuminen ja etätö	Työperusteinen kakkosasuminen lisää pitkiä viikoittaisia matkoja, mutta vähentää päivittäistä työmatkaliikunnista, mutta ilmion pienestä koosta johtuen vaikutus liikennemääriin jää hyvin pieneksi. Etätöyön tekeminen vapaa-ajan asunnolta käsin voi lisätä mökkimatkojen määrää.	Työmatkojen osuus suomalaisten kulkemista kilometreistä on noin 12 % ja työasiamatkojen noin 8 %. Henkilöautokilometreistä työhön liittyvä liikkuminen vastaa lähes kolmanneksesta. Etätö vähentää työmatkojen kilometrisuoritetta etenkin, kun etänä työskennellään useita päiviä viikossa (HLT, 2016). Toisaalta etätö mahdollistaa muuton kauemmas työpaikasta, mikä pienentää vaikutusta.
Vapaa-ajan harrastuksiin liikkuminen	Monet vapaa-ajan asukkaat ovat aktiivisia matkailijoita myös muuten vapaa-ajalla (HLT, 2016; Adamiak ym., 2016). Vapaa-ajan asunnolla vapaa-ajan palvelut ovat keskimäärin kauempana ja palveluvalikoima rajallisempi kuin vakituksessa asuinpaikassa, mutta luontoon liittyvät harrastusmahdollisuudet ovat usein lähellä.	Etätöyön tekeminen kotoa käsin voi lisätä vapaa-ajan liikkumista, kun työmatkoista säästyy aikaa ja arkeen kaivataan vaihtelua ympäristössä. Tästä ei ole kuitenkaan saatavilla tarkempaa tietoa.
Luonnon virkistyskäyttömahdollisuudet	Vapaa-ajan asuminen parantaa luonnonympäristöjen saavutettavuutta. Virkistykseen soveltuvien vähintään 1,5 hehtaarin kokoisten alueiden määrä lähiympäristössä 1 km:n etäisyydellä on vapaa-ajan asunnoilla keskimäärin 67 % suurempi kuin vakituksilla asunnoilla. Jos otetaan huomioon kaikki rakentamattomat maa- ja vesialueet, on luontoalueiden keskimääräinen määrä vapaa-ajan asuntojen lähiympäristössä 82 % suurempi kuin vakituksessa asuinympäristössä. Työperäinen monipaikkaisuus ei vaikuta merkittävästi luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksiin.	Etätö säästää työmatkoihin kuluvaan aikaan, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi lähiulkoilussa. Toisaalta etätöyön myötä työmatkapyöräily ja -kävely myös vähenevät.
Viherrakenne	Vapaa-ajan asutus ja siihen liittyvä infrastruktuuri vähentävät paikallisesti luontoalueiden yhtenäisyyttä, mutta voivat edesauttaa vanhan asuinrakennuskannan yhteydessä sijaitsevien avointen kulttuuriympäristöjen säilymistä. Työperäinen monipaikkaisuus ei vaikuta suoraan merkittäväällä tavalla viherrakenteeseen.	Etätö vähentää toimistotilan tarvetta, mikä vapauttaa tilaa muuhun käyttöön, jolloin rakentamispaineet taajamien viheralueille pienenevät. Toisaalta etätö voi lisätä tilantarvetta kotitalouksissa ja kannustaa hakemaan aiempaa suurempaa asuntoa, mikä taas voi johtaa uudisrakentamisen lisääntymiseen ja rakennettujen alueiden laajenemiseen.

pieni osa vuodesta, vapaa-ajan asutuksen toiminnallinen vaikutus on pienempi kuin vakituisen asutuksen. Toisaalta vapaa-ajan asunnolla on loma-aikaan keskimäärin useampia asukkaita kuin vakituisesti asutuissa taloissa.

Työpaikat sijaitsevat pääosin taajamissa, mutta osassa työpaikkakeskittymiä vakituisen asutuksen määrä jää alle 200 henkilön alarajan, jolloin aluetta ei ole luokiteltu taajamaksi, vaikka siellä sijaitsisikin useita satoja työpaikkoja. Työpaikkojen huomioon ottaminen taajamien henkilömäärän laskennassa tuottaisi taajamiksi muutamia uusia työpaikkavaltaisia teollisuuden ja matkailun keskittymiä. Monipaikkaiseen asumiseen liittyy muutoksia rakennuskannassa ja rakennusten käyttötavoissa, kun uusia asuntoja rakennetaan vakituisen tai vapaa-ajan käyttöön ja vanhoja asuntoja siirtyy kokoaikaisesta asumisesta osa-aikaiseen käyttöön. Monipaikkainen asuminen tarjoaa käyttöä asunnoille,

jotka jäisivät muuten tyhjilleen. Vapaa-ajan asuntojen uudisrakentamisen hiljentyessä viime vuosina vanhojen asuntojen siirtyminen uusiokäyttöön vapaa-ajan asuntolina lähestyy samaa tasoa kuin uusien kesämökkien rakentaminen. Etätö vaikuttaa rakennuskantaan vähentämällä työpaikkojen toimitilar tarpeita, lisäämällä vapaa-ajan asuntojen käyttöä ja vähentämällä työperäistä kakkosasumista.

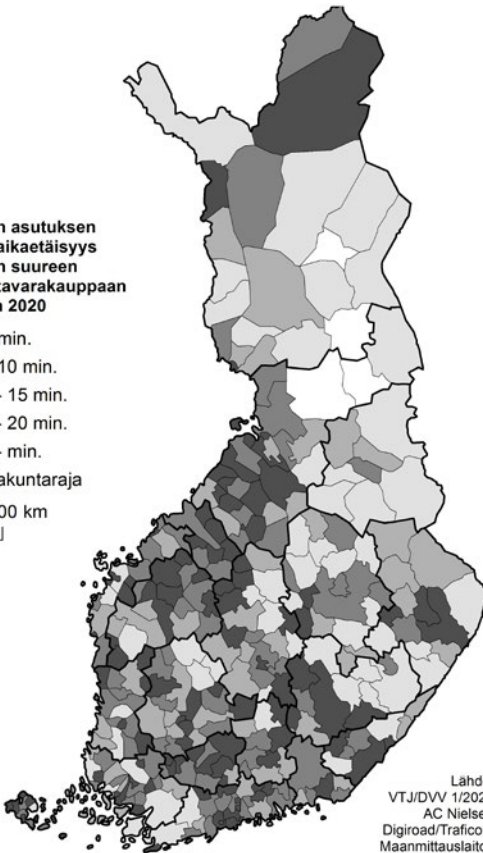
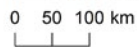
Vapaa-ajan asumisen myötä käytössä oleva infrastruktuuri on selvästi laajempi kuin mitä pelkästään vakituinen asutus tarvitsee. Koko maan tasolla monipaikkaisuus laskee infrastruktuurin käytön tehokkuutta, mutta paikallisesti rakennuskannan ja infrastruktuurin käyttöaste voi kasvaa. Monipaikkaiset asukkaat tuovat lisää käyttäjiä yhdyskuntien palveluille ja infrastruktuurille, mikä tukee erityisesti väestötappioalueiden infrastruktuurin ylläpitoa. Toisaalta myös verkostojen ylläpitotarpeet kasvavat. Useamman asunnon ylläpito ja lämmittäminen lisäävät myös energiankulutusta, vaikka vapaa-ajan asuntojen keskimääräinen energiankulutus onkin kausikäytöstä johtuen keskimäärin selvästi pienempää kuin vakituksissa asunnoissa.

Palvelujen ja muiden arjen matkakohteiden saavutettavuus eroaa merkittävästi vakituisten asutuksen ja vapaa-ajan asutuksen välillä. Erityisesti Järvi-Suomessa, Pohjois-Suomessa ja osassa rannikon kuntia kaupan saavutettavuus on vapaa-ajan asunnoilta hyvin paljon heikompaa kuin vakituksilta asunnoilta (Kuva 6). Monipaikkaisilla asukkailla ja kävijöillä on suuri merkitys monen maaseudun keskuksen elinvoimaisuudelle ja vapaa-ajan asukkaiden tuoma kysyntä tukee vakituisten asukkaiden palvelujen saavutettavuutta ja palvelutarjontaa. Toisin kuin monien palveluiden, lähiluonnon saavutettavuus on vapaa-ajan asunnoilla huomattavasti parempi kuin vakituksessa asuinpaikassa keskimäärin (Kuva 7).

Työssäkäyntiin liittyvä päivittäinen monipaikkaisuus aiheuttaa merkittäviä liikkumistarpeita, joihin vastataan kehittämällä yhdyskuntien liikennejärjestelmää. Monet työssäkäyvät yhdistävät työmatkoihin palveluasointia ja vapaa-ajan harrastuksia, jolloin muiden päivittäisten matkojen pituus jää lyhyemmäksi kuin jos kaikki matkat tehtäisiin erikseen kotoa käsin. Työpai kalta palveluihin tai vapaa-ajan viettopaikkoihin kuljettujen matkojen määrä on HLT-aineiston perusteella työssäkävillä arkipäivinä noin 30 % siitä, mikä on kotoa käsin tehtyjen matkojen määrä.

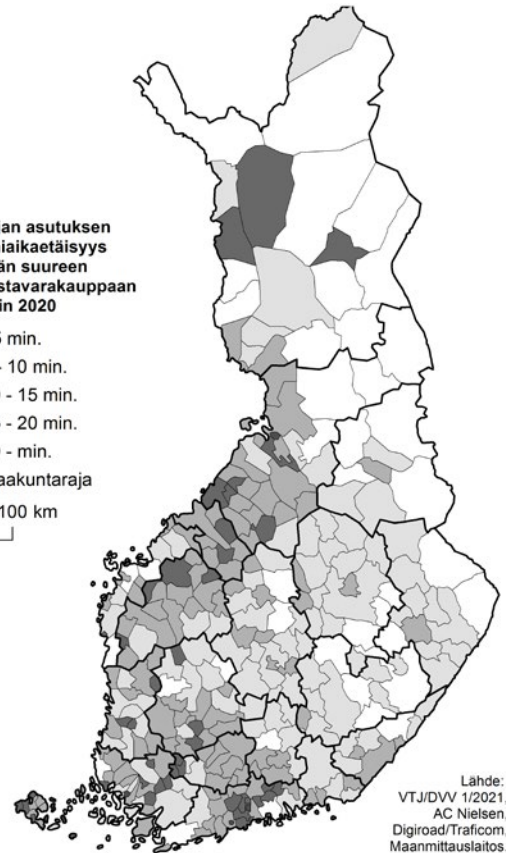
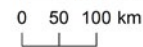
Työperustaisen kakkosasumisen vaikutuksia yhdyskuntarakenteeseen on vaikeampi arvioida kuin vapaa-ajan asumisen, koska tiedossa ei ole, missä työn vuoksi mahdollisesti hankitut kakkosasunnot sijaitsevat. Koska työasunnot ovat oletettavasti suhteellisen pieniä ja sijaitsevat usein kerros- tai rivitalossa,

Vakituisen asutuksen
mediaaniaikaetäisyys
lähimpään suureen
päivittäistavarakauppaan
kunnittain 2020

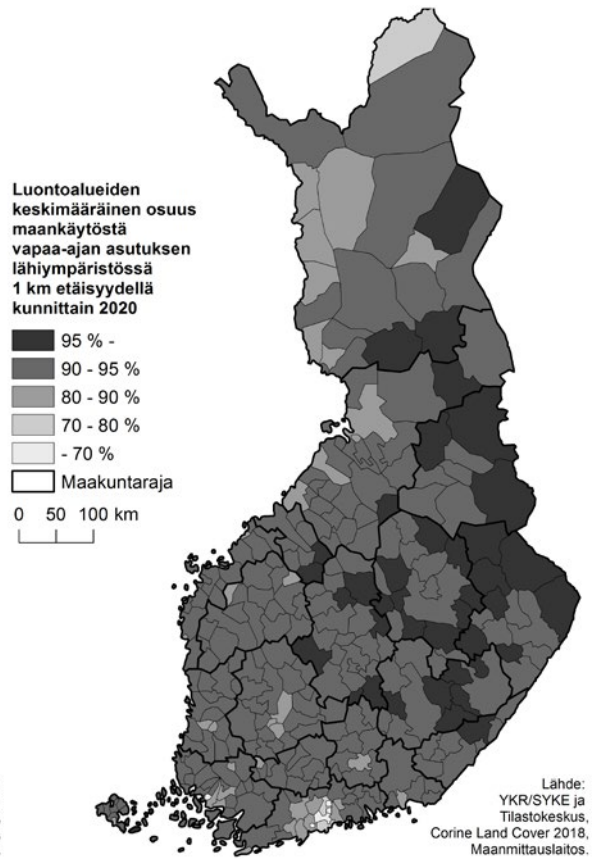
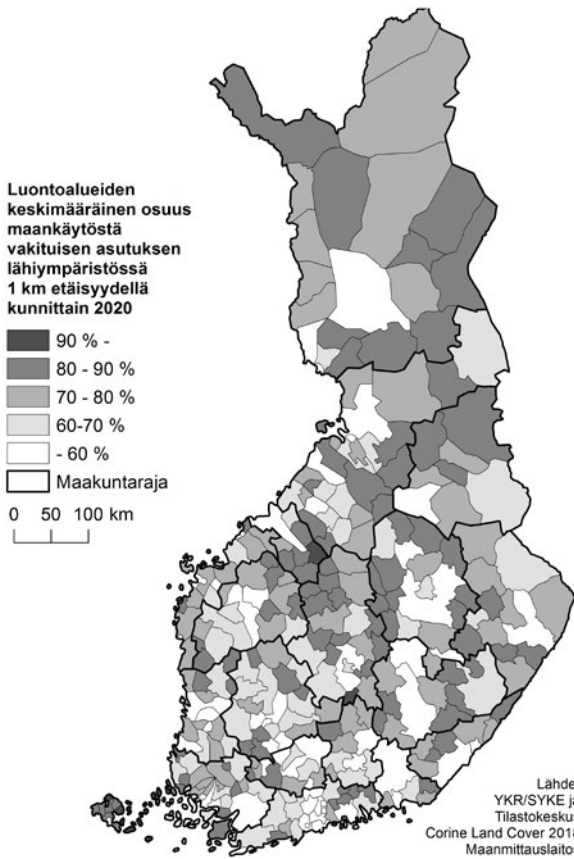
Lähde:
VTJ/DVV 1/2021,
AC Nielsen,
Digiroad/Traficom,
Maanmittauslaitos.

Vapaa-ajan asutuksen
mediaaniaikaetäisyys
lähimpään suureen
päivittäistavarakauppaan
kunnittain 2020

Lähde:
VTJ/DVV 1/2021,
AC Nielsen,
Digiroad/Traficom,
Maanmittauslaitos.

KUVA 6 Isojen ruokakauppojen saavutettavuus vakituksilla ja vapaa-ajan asunnoilla kunnittain 2020. Isoihin ruokakauppoihin on luettu mukaan yli 1 000 neliömetrin kaupat ja sellaiset pienemmät kaupat, joiden sijaintikunnissa tai lähialueilla ei ole isompia kauppia.

KUVA 7 Luontoalueiden saavutettavuus vakituisen ja vapaa-ajan asutuksen lähiympäristössä 1 km etäisyydellä kunnittain. Luontoalueet sisältävät sekä rakentamattomat maa-alueet että vesialueet.

voidaan arvioida, että niiden yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset jäävät melko pieniksi.

Paikkariippumatonta työtä tehdään eniten suurissa kaupungeissa ja niissä on myös suurin etätyöpotentiaali (mm. WSP, 2021). Etätyöpotentiaalin toteutuminen tarkoittaisi siten päiväväestön merkittävää vähenemistä suurten kaupunkien ydinalueilla samoin kuin päiväväestöön liittyvän palvelutarjonnan (lounaspalvelut, kaupat jne.) heikkenemistä. Päiväväestön määrä ja siihen liittyvät palvelut taas kasvaisivat työssäkäyntialueen asuinalueilla, etenkin alueilla, joilla korkeasti koulutettujen, paikkariippumatonta työtä tekevien osuus on suuri, kuten pientalovaltaisilla alueilla kaupunkiseutujen kehyskunnissa. Kehityksen myötä työmatkoihin liittyvä päivittäinen monipaikkaisuus vähenisi. Osa etätyöstä tehdään kodin ulkopuolella, joten etätyö voisi lisätä vapaa-ajan asumista ja luoda uudenlaista työnteon monipaikkaisuutta esimerkiksi etätyötilojen käytössä. McKinseyn (2021) toteuttamassa globaalissa kyselyssä yritykset suunnittelivat vähentävänsä keskimäärin 30 % toimistoalastaan etätyön ja paikkariippumattomuuden myötä. Yhä useammilla yrityksillä on kuitenkin mahdollisuus siirtää toimitilansa hyvälle sijainnille kaupunkien keskustoihin, kun vaadittava toimistopinta-ala pienenee. Keskustoista voi tällöin tulla jopa entistä vahvemmin luovuus- ja innovaatiokeskuksia (WSP, 2021).

5. Pohdinta ja johtopäätökset

Tarkastelimme tässä artikkelissa monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden suhdetta ja vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Vertailukohtana käytimme vakituiseen asumiseen perustuvaa rakennetta. Monipaikkaisuuden eri muodoista keskityimme vapaa-ajan asumiseen ja työperusteiseen kakkosasumiseen sekä työhön liittyvään päivittäiseen monipaikkaisuuteen ja paikkariippumattomuuden osalta etätyöhön. Tulokset toivat esille sen, että vaikutukset ovat erilaisia eri aluetasoilla ja erityyppisillä alueilla. Alueelliset erot ovat suuria sen suhteen, miten paljon alueilla on monipaikkaisia asukkaita ja millaisia muutoksia monipaikkaisuudessa tapahtuu. Monipaikkaisuudesta ja paikkariippumattomuudesta puhuttaessa on tarpeellista tarkentaa, millaisesta alueesta puhutaan.

Jo aiemmissa tutkimuksissa on luokiteltu erilaisia aluetyyppejä vakituisen ja vapaa-ajan asutuksen kehityksen perusteella (Lehtonen ym., 2020). Työhön liittyvän monipaikkaisuuden merkitys nousee esille erityisesti kunnissa, joissa on suuria työpaikkakeskittymiä, joten se on syytä ottaa huomioon arvioitaessa monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden vaikutuksia. Väestöön perustuvia tarkasteluja on tärkeää täydentää rakennuskannan käyttöön, saavutettavuuteen ja infrastruktuuriin liittyvillä analyyseilla. Monipaikkaisuuden vaikutuksista

on tarve laatia myös kokonaisarvioita, joissa on mukana mahdollisimman kattavasti erilaisia monipaikkaisuuden muotoja (Pitkänen ym., 2021). Esimerkiksi omistukseen, säännöllisiin vierailuihin sukulaisten ja tuttavien luona sekä läheisten hoivaan liittyvä merkittävää ajankäyttöä ja liikkumista, jota ei tässä pystytty huomioimaan tietopuutteiden vuoksi.

Hyödynsimme analyysseissa aiempaan tutkimukseen pohjautuvia alue- ja yhdyskuntarakenteen mittareita. Aineistoina oli käytössä laajasti erilaisia rekisteri-, paikkatieto- ja kyselytutkimusaineistoja. Osaa käytetyistä mittareista on aiemmin sovellettu myös monipaikkaisuuden tarkasteluihin, mutta osaa ei ollut aiemmin käytetty tässä yhteydessä. Mittareiden avulla on mahdollista tuoda esille monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden moniulotteisuutta ja erilaisia vaikutuksia. Mittareiden valintaan vaikuttaa kysymyksenasettelu ja saatavilla oleva tietopohja. Alue- ja yhdyskuntarakenteen mittareista on aiemmissa tarkasteluissa koottu laajoja kokoelmia (esim. Rehunen ym., 2019), joista on tarpeen valikoida oleelliset indikaattorit. Osa mittareista voivat riittää suuruusluokkatason määrälliset laskelmat tai laadullinen arviointi. Tapauskohtaisesti mittareita voidaan painottaa tiettyihin kysymyksiin. Esimerkiksi maise-marakenteen monia mittareita (Schwarz, 2010) olisi mahdollista käyttää laajemmin. Samoin monipaikkaisuuteen liittyvää liikkumista pystyttäisiin erittelemään tarkemmin pureutumalla eri kulkutapoihin ja matkakohteisiin.

Aluerakenteessa monipaikkaisuus madaltaa väestön keskittymisen astetta ja lisää aluerakenteen tasapainoisuutta. Kun vapaa-ajan asukkaat ja muut kausittaiset alueiden käyttäjät kompensoivat vakituisen väestön vähenemistä, alueiden palvelutasoa ja infrastruktuuria on helpompaa pitää yllä. Tietoinfrastruktuuri on yhä keskeisempi edellytys varsinkin paikkariippumattoman työnteon näkökulmasta, mutta myös kaiken monipaikkaisen asumisen kannalta. Monipaikkaisuuden vaikutukset vaihtelevat erittäin paljon seutujen välillä, eikä monipaikkaisuus pysty ratkaisemaan supistumisen hallintaan liittyviä kysymyksiä suuressa osassa väestöään menettäviä alueita. Kunkin alueen on hyvä tunnistaa realistisesti monipaikkaisuuden vaikutus, ja siihen tarvitaan tietopohjaa.

Monipaikkaisuus lisää seutujen välistä liikkumista ja sellaisia matkoja, joilla henkilöauto on ainut toimiva kulkutapa. Ajoneuvotekniikan kehittyminen auttaa vähentämään monipaikkaisuudesta aiheutuvien liikkumisen päästöjä. Paikkariippumattoman työn yleistyessä matkojen ajoittumiseen syntyy lisää joustavuutta, mikä voi madaltaa maanteiden yhtäaikaista ruuhkauippuja, mutta joukkoliikenteen palvelutaso voi heikentyä. Kotimaan monipaikkaisuus voi vähentää matkailuun liittyvää liikkumista ja kansainvälisiä lentomatkoja,

vaikka osa monipaikkaisista asukkaista matkustaa paljon vapaa-ajallaan myös muuten (Adamiak ym., 2016).

Yhdyskuntarakenteen tarkasteluissa on tämän tutkimuksen tulosten perusteella tärkeää ottaa huomioon vapaa-ajan asunnot ja muu monipaikkainen asuminen. Haja-asutusalueen asutusrakenteen kuva muuttuu aivan toisenlaiseksi, kun vakituisten asuinrakennusten ohella tarkastellaan myös vapaa-ajan asuinrakennuksia. Vaikka vapaa-ajan asuntojen käyttömäärät ovat vakituiseen asumiseen verrattuna vähäisempiä ja kausittaisia, niin rakennuskannan, alueidenkäytön ja infrastruktuurin näkökulmasta niillä on huomattava merkitys. Oleellista on myös tunnistaa, että vakituisesta asuinkäytöstä poistuvaa asuinrakennuskantaa hyödynnetään eriasteisesti vapaa-ajan käytössä, mikä ei tule ilmi virallisessa tilastoinnissa. Suuri osa vapaa-ajan käytössä olevista asunnoista on vanhoja asuinrakennuksia, mikä vaikuttaa vapaa-ajan asumisen kehittämiseen.

Monipaikkaisuus ja paikkariippumattomuus vaikuttavat eri tavoin myös taajamien yhdyskuntarakenteeseen. Monipaikkaisuus lisää asuntokannan käytön osa-aikaisuutta, millä on vaikutuksia myös kasvuseuduilla. Kun osa kaupunkiasunnoista toimii työasuntolina tai mökillä pääosan ajastaan viettävien eläkeläisten ja etätyöläisten kaupunkitukikohtina, asuntojen kysyntä kasvaa, mutta palvelujen käyttö ei välttämättä lisäännä samassa suhteessa. Paikkariippumaton työ tehostaa tilankäyttöä, minkä seurauksena toimistotilan tarve vähenee. Vanhaa toimistorakennuskantaa joudutaan muuttamaan runsain määrin uuteen käyttöön. Kotitalouksissa työnteon vaatiman tilan tarve voi kuitenkin johtaa suurempien asuntojen hankintaan ja asumisväljyyden kasvuun. Monissa maaseudun taajamissa asuntokantaa jää tulevaisuudessa vaille vakinaisia asukkaita pelkkään vapaa-ajan käyttöön.

Alueiden käytön sekä liikennejärjestelmän suunnittelussa monipaikkaisuuden muotojen alueellinen tunnistaminen auttaa kohdistamaan suunnittelua. Taajamien suunnittelussa on tärkeä ottaa huomioon rakennus- ja asuntokannan erilaiset käyttömuodot ja muutokset. Palvelujen ja liikenteen järjestämisessä yhtenä lähtökohtana tulisi olla monipaikkaisuuden aiheuttama kausivaihtelu. Haja-asutusalueella kylien suunnittelussa on tarvetta sovittaa yhteen vakituisen ja vapaa-ajan asutuksen tarpeet esimerkiksi yhteisessä käytössä olevien virkistysalueiden osoittamisessa, palveluiden sijoittamisessa ja infrastruktuurin ylläpidossa. Suunnittelussa tarvitaan erilaisia työkaluja alueille, joilla vakituinen asutus ja monipaikkaisuuteen liittyvät käyttötavat molemmat lisääntyvät, toinen kasvaa ja toinen supistuu tai molemmat supistuvat.

Yhdyskuntarakenteen hajautumisen torjuminen on pitkään ollut keskeinen alueiden käytön suunnitteluperiaate. Monipaikkainen asuminen hajauttaa

rakennetta ikään kuin vaivihkaa, koska vapaa-ajan käyttöä ei ole mahdollista säädellä niin tarkkaan kuin vakituista asumista. Tämän artikkelin tarkastelut kuitenkin tuovat esille sen, että kestäväan monipaikkaisuuteen ja paikkariippumattomuuteen liittyy monia ulottuvuuksia. Mökkivaltaisilla maaseutualueilla monipaikkainen asuminen voi tukea paikallisten palvelujen säilymistä. Vapaa-ajan asutus muodostaa suurelta osin kylämaisia asutustihentymiä, jotka voivat hyödyntää yhteistä infrastruktuuria. Kesäaikaan painottuva käyttö maksimoi mökkiympäristön hyödyt ja talviaikana voidaan säästää esimerkiksi energiankulutuksessa vakituiseen asumiseen verrattuna. Tulokset toivat esille myös sen, että vapaa-ajan asuminen tarjoaa luonnonläheisiä ympäristöjä ja tukee siten merkittävällä tavalla suomalaisten luontosuhdetta ja mahdollisuuksia luonnon hyvinvointi- ja terveyshyödyistä nauttimiseen (Pitkänen ym., 2020).

Työssäkäyntiin liittyvällä päiväväestöllä on suuri merkitys kaupunki- ja taajamakeskustojen elinvoimaisuudelle. Paikkariippumaton etätö voi aiheuttaa kaupunkien ydinalueiden toiminnallista harventumista, jos päiväväestön määrä ja siitä riippuvat palvelut vähenevät. Toisaalta yhdyskunnat voivat myös tiivistyä, jos kakkosasunnon takia riittää aiempaa pienempi ykkösasunto taajamassa tai jos samassa toimistotilassa on aiempaa useampia yrityksiä. Yhdyskuntarakenteen eheytymistä ja hajautumista onkin tarvetta arvioida kokonaisuutena ottaen huomioon alueen erilaiset käyttötavat ja -ajat.

Monipaikkaisuuden kestävyudessa on kaiken kaikkiaan kyse enemmän asumisen ja liikkumisen käytännöistä kuin alueiden käytöstä. Se miten monipaikkaisuus sijoittuu osaksi ihmisten elämää vaikuttaa paljon kestävyYTEEN. Eri paikkoihin liittyvät sidokset ja toisaalta vaihtelunhalu synnyttävät monipaikkaisuutta. Monipaikkaisuuden vaikutuksia olisi jatkossa hyödyllistä eritellä myös ihmisten elämänkaaren mukaan. Toimintamahdollisuudet ja kestävyYTEEN liittyvät valinnat vaihtelevat iän mukaan. Myös alue- ja yhdyskuntarakenteessa olisi tarpeen entistä kattavammin ottaa huomioon yhdyskuntien ja alueiden erilaiset käyttäjät. KestävyYTEEN voidaan edistää paitsi uusilla tekniikoilla ja energiaratkaisuilla, myös kekseliäillä tavoilla hyödyntää olemassa olevaa rakennetta nykyistä tehokkaammin, joustavalla ajankäytöllä, rakennusten muunneltavuudella ja erilaisilla jakamistalouden ratkaisuilla.

KIRJALLISUUS

- Adamiak, C., Hall, C. M., Hiltunen, M. J. & Pitkänen, K. (2016). Substitute or addition to hypermobile lifestyles? Second home mobility and Finnish CO₂ emissions. *Tourism Geographies*, 18(2), 129-151. DOI: 10.1080/14616688.2016.1145250
- Adamiak, C., Pitkänen, K. & Lehtonen, O. (2017). Seasonal residence and counterurbanization: the role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal*, 82(5), 1035-1050. DOI 10.1007/s10708-016-9727-x

- Adamiak, C., Vepsäläinen, M., Strandell, A., Hiltunen, M.J., Pitkänen, K., Hall, C.M., Rinne, J., Hannonen, O., Paloniemi, R. & Åkerlund, U. (2015). Vapaa-ajan asuminen Suomessa – Asukas- ja kuntakyselyn tuloksia vapaa-ajan asumisen nykytilasta ja kehittämistarpeista. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja* 22/2015. <http://hdl.handle.net/10138/155089>.
- Alasalmi, J., Busk, H., Holappa, V., Huovari, J., Härmälä, V., Kotavaara, O., Lehtonen, O., Muilu, T., Vihinen, H. & Rusanen, J. (2020). Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2020.12. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-928-8>
- Antikainen, J., Honkaniemi, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kotilainen, A., Kurvinen, A., Lemponen, V., Lundström, N., Luoto, I., Niemi, T., Pyykkönen, S., Rehunen, A., Saukkonen, P., Viinamäki, O.-P., Viinikka, A. (2017). Smart Countryside. Maaseudun palveluiden kehittäminen ja monipuolistaminen digitalisaatiota ja kokeiluja hyödyntämällä. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 9/2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-338-5>
- Back, A. & Marjavaara, R. (2017) Mapping an invisible population: the uneven geography of second-home tourism. *Tourism Geographies*, 19(4), 595-611, DOI: 10.1080/14616688.2017.1331260
- Bauchinger, L., Reichenberger, A., Goodwin-Hawkins, B., Kobal, J., Hrabar, M. & Oedl-Wieser, T. (2021). Developing Sustainable and Flexible Rural-Urban Connectivity through Complementary Mobility Services. *Sustainability*, 13(3), 1280. <https://doi.org/10.3390/su13031280>
- Davoudi, S. (2003). Polycentricity in European spatial planning: from an analytical tool to a normative agenda. *European Planning Studies*, 11(8), 979-999. DOI: 10.1080/0965431032000146169
- Dempsey, N., Brown, C., & Raman, S., Porta, S., Jenks, M., Jones, C. & Bramley, G. (2010). Elements of Urban Form. Teoksessa M. Jenks, & C. Jones (toim.), *Dimensions of the Sustainable Cities*, Springer: Lontoo, s. 21-51.
- Di Marino, M. & Lapintie, K. (2020). Exploring multi-local working: challenges and opportunities for contemporary cities. *International Planning Studies*, 25(2), 129-149. DOI:10.1080/13563475.2018.1528865
- Dittrich-Wesbuer, A., Kramer, C., Duchêne-Lacroix, C., & Rumpolt, P. (2015). Multi-Local Living Arrangements: Approaches to Quantification in German Language Official Statistics and Surveys. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 106(4), 409-424. DOI:10.1111/tesg.12160
- Dovey, K. (2016). *Urban Design Thinking. A Conceptual Toolkit*. London: Bloomsbury Academic.
- Ellder, E., Haugen, K. & Vilhelmson, B. (2020). When local access matters: A detailed analysis of place, neighbourhood amenities and travel choice. *Urban Studies*. <https://doi.org/10.1177/0042098020951001>
- European Environment Agency (2016). *Urban sprawl in Europe*. Joint EEA-FOEN report. *EEA Report No 11/2016*. https://www.eea.europa.eu/ds_resolveuid/1EQFZYD8XW
- Faehnle, M. E., Söderman, T., Schulman, H., & Lehvävirta, S. (2015). Scale-sensitive integration of ecosystem services in urban planning. *GeoJournal*, 80(3), 411-425. DOI: 10.1007/s10708-014-9560-z
- Forsberg, H. & Ritala-Koskinen, A. (2017). The multi-local residency of children seen through case descriptions of Finnish child welfare social workers. *European Journal of Social Work*, 20(2), 242-252. <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1185699>
- Greiner, C. (2012). Can Households be Multilocal? Conceptual and Methodological Considerations based on a Namibian Case Study. *Die Erde*, 143(3), 195-212. <https://www.die-erde.org/index.php/die-erde/article/view/17>
- Grubestic, T. H. & Mack, E. A. (2015). *Broadband Telecommunications and Regional Development*. Routledge, London.
- Hannonen, O. (2020). In search of a digital nomad: defining the phenomenon. *Information Technology & Tourism*, 22(3), 335-353. DOI:10.1007/s40558-020-00177-z
- Helminen, V., Nurmio, K., & Vesänen, S. (2020). Kaupunki-maaseutu-alueuokitus 2018 - paikkatietopohjaisen alueuokituksen päivitys. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja* 21/2020. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/315440>
- Helminen, V. & Ristimäki, M. (2007). Relationships between commuting distance, frequency and telework in Finland. *Journal of Transport Geography*, 15(5), 331-342. DOI:10.1016/j.jtrangeo.2006.12.004

- Helminen, V., Tiitu, M., Kosonen, L. & Ristimäki, M. (2020). Identifying the areas of walking, transit and automobile urban fabrics in Finnish intermediate cities. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives* 8, 100257. <https://doi.org/10.1016/j.trip.2020.100257>
- Helminen, V., Vienonen, S., Ristimäki, M. & Maunula, M. (2013). Haja-asutusalueen yhdyskuntarakenne ja vesihuoltopalvelut vuoteen 2030. *Suomen ympäristö 4/2013*. <http://hdl.handle.net/10138/38508>
- Hilti, N. 2011. Hier – Dort – Dazwischen. Lebenswelten multilokal Wohnender im Spannungsfeld von Bewegung und Verankerung. Diss. ETH Nr. 19543. <https://www.research-collection.ethz.ch/handle/20.500.11850/76208>
- Hiltunen, M. J. & Rehunen, A. (2014). Second home mobility in Finland: Patterns, practices and relations of leisure oriented mobile lifestyle. *Fennia*, 192(1), 1-22. DOI: 10.11143/8384
- HLT (2016). Henkilöliikennetutkimus 2016. Vastausaineisto. Liikennevirasto.
- HLT (2018). *Henkilöliikennetutkimus 2016. Suomalaisten liikkuminen*. Liikenneviraston tilastoja 1/2018. https://julkaisut.vayla.fi/pdf8/lti_2018-01_henkilöliikennetutkimus_2016_web.pdf
- HOBO (2012). Kysely vapaa-ajan asumisesta, vastausaineisto. Homes beyond homes. Asumisen monipaikkaisuus ja arkielämä vapaa-ajan ympäristöissä -hanke. Suomen ympäristökeskus.
- Huuhka, S. (2016). Vacant residential buildings as potential reserves: a geographical and statistical study, *Building Research & Information*, 44(8), 816-839, DOI: 10.1080/09613218.2016.1107316
- Jaeger, J. A. G. & Schwick, C. (2014). Improving the measurement of urban sprawl: Weighted Urban Proliferation (WUP) and its application to Switzerland. *Ecological Indicators*, 38, 294-308. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolind.2013.11.022>
- Jauhiainen, J. S., Harvio, S., Luukkonen, J. & Moilanen, H. (2007). Regional development zones in Finland: territorial cohesion and competitiveness. *Fennia*, 185(1), 31-47.
- Kotavaara, O., Lehtonen, O., Alasalmi, J., Huovari, J., & Kotavaara, N. (2020). Alueiden välinen työssäkäynti ja työperäinen monipaikkainen asuminen Suomessa. *Alue ja Ympäristö*, 49(1), 69-86. <https://doi.org/10.30663/ay.85160>
- Lehtonen, O. (2020). Population grid-based assessment of the impact of broadband expansion on population development in rural areas. *Telecommunications Policy*, 44(10), 102028. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2020.102028>
- Lehtonen, O., Kotavaara, O., Muilu, T., Vihinen, H. & Huovari, J. (2020). Kausiväestö moninaistaa kuvaa aluerakenteen kehityksestä Suomessa. *Terra*, 132(2), 69-84. <https://doi.org/10.30677/terra.85022>
- Lehtonen, O., Muilu, T. & Vihinen, H. (2019). Monipaikkaisuus maaseudun terveyspalveluiden mahdollistajana. *Maaseudun Uusi Aika*, 2/2019, 7-28.
- Leskinen, T. (2021). Etätö yleisty eniten aloilla ja alueilla, joilla sitä ennen tehtiin vähiten. Tieto & trendit, 29.3.2021. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/etatyo-yleisty-eniten-aloilla-ja-alueilla-joilla-sita-ennen-tehtiin-vahiten/>
- McKinsey (2021). The future of work after COVID-19, The postpandemic economy. McKinsey Global Institute.
- Naess, P. (2012). Urban form and travel behavior: experience from a Nordic context. *Journal of Transport and Land Use*, 5(2), 21-45. <https://doi.org/10.5198/jtlu.v5i2.314>
- Nash, C., Jarrahi, M. H. & Sutherland, W. (2021). Nomadic work and location independence: The role of space in shaping the work of digital nomads. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3(2), 271-282. <https://doi.org/10.1002/hbe2.234>
- Nurmio, K., Rehunen, A., Antikainen, J., Laasonen, V., Helminen, V., Vartiainen, P. & Soininvaara, I. (2017). Toiminnalliset alueet ja kasvuvyöhykkeet Suomessa. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 50/2017*. <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=19701>
- Pitkänen, K., Lehtimäki, J., & Puhakka, R. (2020). How do Rural Second Homes Affect Human Health and Well-being? Review of Potential Impacts. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(8), 6748. DOI:10.3390/ijerph17186748
- Pitkänen, K., & Strandell, A. (2018). Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. *Maaseudun Uusi Aika*, 2/2018, 6-23.

- Pitkänen, K., Strandell, A., Rehunen, A., Sirén, A. & Nurmio, K. (2021). Monipaikkaisuuskortit. Suomen ympäristökeskus. https://www.syke.fi/fi-FI/Tutkimus_kehittaminen/Tutkimus_ja_kehittamishankkeet/Hankkeet/Elinvoimainen_ja_kestava_monipaikkainen_Suomi_VN_TEAS_Monipaikkaisuus.
- Rehunen, A., Ristimäki, M., Strandell, A., Tiitu, M. & Helminen, V. (2018). Katsaus yhdyskuntarakenteen kehitykseen Suomessa 1990–2016. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja* 13/2018. <http://hdl.handle.net/10138/236327>
- Rehunen, A., Strandell, A., Oinonen, K., Malmi, P., Vesanen, S. & Peltola, A. (2019). Maakuntien alueidenkäytön ja kulttuuriympäristön mittarit. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja* 51/2019. <http://hdl.handle.net/10138/307888>
- Reuschke, D. (2012). Dwelling conditions and preferences in a multilocal way of life for job reasons. *Journal of Housing and the Built Environment*, 27(11), 11–30. DOI:10.1007/s10901-011-9245-6
- Ristimäki, M., Tiitu, M., Kalenoja, H., Helminen, V. & Söderström, P. (2013). Yhdyskuntarakenteen vyöhykkeet Suomessa - jalankulku-, joukkoliikenne- ja autovyöhykkeiden kehitys vuosina 1985–2010. *Suomen ympäristökeskuksen raportteja* 32/2013. <http://hdl.handle.net/10138/41574>
- Saarteenoja, A. (2004). Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus alueellisessa kehittämissuorituksessa. *Turun yliopiston julkaisu C* 214. Turku.
- Schier, M., Hilti, N., Schad, H., Toppel, C., Dittrich-Wesbuer, A., & Monz, A. (2015). Residential Multi-Locality Studies – The Added Value for Research on Families and Second Homes. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 106(4), 439–452. DOI:10.1111/tesg.12155
- Schwarz, N. (2010). Urban form revisited – Selecting indicators for characterising European cities. *Landscape and Urban Planning* 96: 29–47. DOI:10.1016/j.landurbplan.2010.01.007
- Sievänen, T. & Neuvonen, M. (toim.) (2011). Luonnon virkistyskäyttö 2010. *Metlan työraportteja* 212. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-40-2331-6>
- Sikiö, M., Pitkänen, K. & Rehunen, A. (2014). Tyhjät asuinrakennukset osana asumisen maaseutua. *Maaseudun uusi aika* 2/2014, 43–55.
- Strandell, A., Pitkänen, K. & Rehunen, A. (2020). Miten kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen vaikuttavat vapaa-ajan asumisen suosioon? *Matkailututkimus* 16(1), 74–92. DOI: <https://doi.org/10.33351/mt.88575>
- Tervo, H. (2019). Kaupungistuminen kiihtyy: säilyykö alueellinen tasapaino? *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 115(2), 254–262.
- Tervo, H. (2000). Suomen aluerakenne ja siihen vaikuttavat tekijät. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 96(3), 398–415.
- Tervo, M., Kotavaara, O., Antikainen, H., & Rusanen, J. (2010). Accessibility analysis of public services in rural areas under restructuring. *Nordia Geographical Publications*, 42(2), 39–52. <https://nordia.journal.fi/article/view/65536>
- Tiitu, M. (2018). Expansion of the built-up areas in Finnish city regions – The approach of travel-related urban zones. *Applied Geography*, 101, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2018.10.001>
- Tilastokeskus (2022). Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne. Haettu 16.1.2022. <http://www.stat.fi/til/vaerak/tau.html>
- Traficom (2022). Toimivat nettiyhteydet sujuvan etätöiden edellytys – tulevaisuus luo painetta laajakaistaverkkojen kehittämiselle. <https://www.traficom.fi/fi/ajankohtaista/toimivat-nettiyhteydet-sujuvan-etatyon-edellytys-tulevaisuus-luo-painetta> Luettu 13.1.2022
- Venter, Z. S., Barton, D. N., Gundersen, D. N., Figari, H. & Nowell, M. (2020). Urban nature in a time of crisis: recreational use of green space increases during the COVID-19 outbreak in Oslo, Norway. *Environmental Research Letters*, 15(10): 104075. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/abb396>
- VTI/DVV (2021). Väestötietojärjestelmän rakennus-, huoneisto- ja väestötiedot. Digi- ja väestötietovirasto. Suomen ympäristökeskuksen rhr-tietokannat.
- WSP (2021). Ökat distansarbete – så påverkas svenska städer och kommuner, En risk/möjlighetsanalys. <https://www.wsp.com/-/media/Insights/Sweden/Documents/2021/Okat-distansarbete-sa-paverkas-svenska-stader.pdf>
- YKR (2021). Yhdyskuntarakenteen seurantarajärjestelmän ruutuaineistot ja aluerajaukset. Suomen ympäristökeskus ja Tilastokeskus.

Liite 1

Ajankäytön laskennassa käytetyt kertoimet

A. Vapaa-ajan asumisen ajankäytön laskenta

Vapaa-ajan asuntojen omistajatalouksien asukkaat on määritetty rakennusten omistajatietojen ja väestötietojen perusteella (VTJ/DVV 1/2020). Vapaa-ajan asuntojen muiden säännöllisten käyttäjien määrä on määritetty LVVI-kyselytutkimuksen perusteella (Sievänen & Neuvonen, 2011). Vapaa-ajan asuntojen muiden säännöllisten käyttäjien mökkimatkojen suuntautuminen on oletettu samanlaiseksi kuin omistajakotalouksien.

Vapaa-ajan asumisen ajankäyttö on määritetty aiempien kyselytutkimusten vastausten perusteella henkilön iän ja vakituisen asuinpaikan perusteella (HOB0, 2012; Sievänen & Neuvonen, 2011).

Vapaa-ajan asunnon omistajatalouksien jäsenten ajankäyttö vapaa-ajan asunnolla, vuorokausia vuoden aikana, asuinpaikan ja iän mukaan:

Asuinpaikan kuntaryhmä	Käyntityyppi	0-39 v.	40-49 v.	50-64 v.	65-74 v.	75-84 v.	85- v.
Helsingin seudun kaupunkikunnat	yöpymisiä	33	53	65	73	74	4
	päiväkäyntejä	3	4	5	6	5	4
Muut suurten seutujen kaupunkikunnat	yöpymisiä	28	48	64	73	74	4
	päiväkäyntejä	6	13	11	13	5	4
Keskisuurten ja pienten seutujen kaupunkikunnat	yöpymisiä	28	46	58	61	62	4
	päiväkäyntejä	6	13	11	13	5	4
Kaupungin läheisen maaseudun kunnat	yöpymisiä	27	45	46	52	54	4
	päiväkäyntejä	6	13	11	13	5	4
Ydinmaaseudun kunnat	yöpymisiä	24	41	42	49	52	4
	päiväkäyntejä	6	13	11	13	5	4
Harvaan asutut maaseudun kunnat	yöpymisiä	27	45	46	53	54	4
	päiväkäyntejä	6	13	11	13	5	4

Muiden vapaa-ajan asunnon säännöllisten käyttäjien ajankäyttö vapaa-ajan asunnolla, vuorokausia vuoden aikana, asuinpaikan ja iän mukaan:

Asuinpaikan kuntaryhmä	Käyntityyppi	0-14 v.	15-24 v.	25-39 v.	40-49 v.	50-64 v.	65-74 v.	75-84 v.	85 v. -
Kaupunkikunnat	yöpymisiä	18	21	15	21	36	45	20	2
	päiväkäyntejä	1	1	1	1	1	2	1	1
Maaseutukunnat	yöpymisiä	15	16	11	16	28	34	15	4
	päiväkäyntejä	10	10	10	10	10	20	10	2

B. Työperäisen kakkosasumisen ajankäytön laskenta

Työperäisen kakkosasumisen osuus ja ajankäyttö on määritetty työmatkan pituuden ja suuntautumisen sekä etätyömahdollisuuden mukaan. Etätyömahdollisuus on oletettu yksinkertaisuuden vuoksi olevan puolella pitkää työmatkaa tekevästä työllisestä, koska tähän liittyvää tietoa ei ollut saatavissa kyselytutkimuksista.

Etätyötä tekevien osuus ja ajankäyttö, kun työmatka tehdään suurimpien kaupunkiseutujen välillä:

Työntekijät, joilla ei ole etätyömahdollisuutta				Työntekijät, joilla on etätyömahdollisuus			
Työmatkan pituus	Työperäisen kakkosasumisen osuus	Kakkosasunnolla vietetty aika (yöpymisiä) vuodessa, vrk	Kotona vietetty aika vuodessa, vrk	Työmatkan pituus	Työperäisen kakkosasumisen osuus	Kakkosasunnolla vietetty aika (yöpymisiä) vuodessa, vrk	Kotona vietetty aika vuodessa, vrk
60-100 km	5 %	150	215	60-100 km	2 %	75	290
100-120 km	15 %	150	215	100-120 km	10 %	75	290
120-150 km	40 %	200	165	120-150 km	20 %	100	265
150-200 km	50 %	200	165	150-200 km	30 %	100	265
200 km -	90 %	200	165	200 km -	80 %	100	265

Etätyötä tekevien osuus ja ajankäyttö, kun työmatka tehdään muualla Suomessa:

Työntekijät, joilla ei ole etätyömahdollisuutta				Työntekijät, joilla on etätyömahdollisuus			
Työmatkan pituus	Työperäisen kakkosasumisen osuus	Kakkosasunnolla vietetty aika (yöpymisiä) vuodessa, vrk	Kotona vietetty aika vuodessa, vrk	Työmatkan pituus	Työperäisen kakkosasumisen osuus	Kakkosasunnolla vietetty aika (yöpymisiä) vuodessa, vrk	Kotona vietetty aika vuodessa, vrk
60-100 km	20 %	150	215	60-100 km	10 %	75	290
100-120 km	40 %	150	215	100-120 km	30 %	75	290
120-150 km	60 %	200	165	120-150 km	50 %	100	265
150-200 km	70 %	200	165	150-200 km	60 %	100	265
200 km -	90 %	200	165	200 km -	80 %	100	265

C. Työssäkäynnin päiväajan ajankäyttövaikutusten laskenta

Työpäiviä on oletettu olevan vuoden aikana 220 päivää. Mukana tarkastelussa ovat kaikki työssäkäyvät, myös osa-aikaiset työntekijät. Työssäkäyntitiedot on koottu vuodenvaihteen tilanteesta, joten siitä puuttuu muina vuodenaikoina tehty kausityö.

D. Etätöön päivääjän ajankäyttövaikutusten laskenta

Etätöitä säännöllisesti tekevien osuus on määritetty pääosin Tilastokeskuksesta saadun tiedon perusteella (Leskinen, 2021). Kertoimia on muokattu eri tilastoissa olevien luokituserojen vuoksi niin, että kertoimet vastaavat mahdollisimman pitkälle todellisuutta.

Etätöypäiviä on oletettu olevan kaikilla toimialoilla noin puolet työajasta eli 110 vuorokautta vuodessa.

Toimialaluokka	Etätöitä säännöllisesti tekevien osuus
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	30 %
B Kaivostoiminta ja louhinta	30 %
C Teollisuus	21 %
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	21 %
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	21 %
F Rakentaminen	15 %
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus	18 %
H Kuljetus ja varastointi	13 %
I Majointus- ja ravitsemistoiminta	6 %
J Informaatio ja viestintä	75 %
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	55 %
L Kiinteistöalan toiminta	45 %
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	55 %
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	25 %
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	40 %
P Koulutus	30 %
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	10 %
R Taiteet, viihde ja virkistys	40 %
S Muu palvelutoiminta	30 %
T Kotitalouksien toiminta työnantajina; kotitalouksien eriyttämätön toiminta	25 %
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	25 %
Tuntematon	25 %

Asukkaana kunnassa

Monipaikkaisen asukkaan roolit kuntalaisuutta rakentamassa

Katja Rinne-Koski

Artikkelissa tarkastellaan monipaikkaisesti asuvien itselleen tuottamia rooleja eri kuntien asukkaana ja niiden vaikutuksia koettuun kuntalaisuuteen. Artikkelin aineistona on sanomalehti-ilmoituksen kautta hankittu haastatteluaineisto. Aineistoa analysoidaan tunnistamalla puhetapoja, joilla monipaikkaisesti asuvat tuottavat ja rakentavat itselleen asemaa asukkaana eri asuinpaikoissa. Asukasrooleja tunnistettiin neljä, joita ovat perinteinen mökkeilijä, osa-aika-asukas, kotiinpalaja sekä etäasukas. Nämä tunnistetut asukasroolit vaikuttavat siihen, millaiseksi kuntalaisuus muodostuu eri asuinpaikoissa. Lisäksi artikkelissa keskustellaan kuntien keinoista tukea ja edistää monipaikkaisuutta alueellaan.

Asiasanat: monipaikkainen asuminen, asukasrooli, kuntalaisuus

Johdanto

Monipaikkainen asuminen koskettaa yhä useamman ihmisen arkielämää. Suurimman ja näkyvimmän monipaikkaisen asumisen ryhmän muodostavat ne yli puoli miljoonaa suomalaista, jotka jakavat asumisensa useaan paikkaan mökkeilyn ja vapaa-ajan asumisen merkeissä. Monipaikkaisen asumisen ilmiö on tullut erityisen näkyväksi koronapandemian myötä, jolloin moni suomalainen vietti entistä enemmän aikaa mökillä tai innostui hankkimaan sellaisen. Tämän lisäksi monipaikkainen asuminen on osa monen arkea työn, opiskelun tai erilaisten perhesyiden vuoksi. (Pitkänen & Strandell, 2018, s. 8–9; Voutilainen ym., 2021.)

Monipaikkaisesti voi asua monella tavalla: monipaikkainen asuminen voi olla peräkkäistä, jaksoittaista tai rinnakkaista riippuen esimerkiksi elämäntavasta ja elämäntilanteesta (McHugh ym., 1995). Tässä artikkelissa monipaikkaista asumista tarkastellaan nimenomaan rinnakkaisen asumisen näkökulmasta,

jolloin monipaikkainen asuminen määrittyy asumisen ja arjen kiinnittymisenä kahteen tai useampaan asuinpaikkaan. Tällöin asuminen hajautuu: yhden asuinpaikan ankkurina saattaa olla perhe ja ystävät, toisessa työpaikka ja harrastukset, kolmannen paikan asumista saattaa sävyttää vapaa-ajan viettäminen, neljännessä paikassa arkea määrittää yritystoiminta. Tämän vuoksi artikkelin lähtökohtana on ajatus siitä, että asuinpaikan merkitys ja rooli osana monipaikkaisen asumisen kokonaisuutta vaikuttaa olennaisesti siihen, millaiseksi monipaikkaisen asukkaan arki kussakin asuinpaikassa muodostuu. On selvää, että vapaa-ajan viettäminen mökillä ei saa samanlaisia sisältöjä arjen käytänteissä kuin asuminen arkiviikkona työpaikkakunnalla. Asuinpaikkojen erilaisilla arjen käytänteillä puolestaan on merkitystä siinä, millaisen merkityksen eri asuinpaikat saavat osana monipaikkaisen asumisen kokonaisuutta

(myös Aho & Ilola, 2008, s. 15).

Asuinpaikkojen erilaiset merkitykset vaikuttavat puolestaan siihen, millaisilla asioilla monipaikkaisesti asuvalle on merkitystä osana asuinpaikkaa. Yhdellä asuinpaikkakunnalla monipaikkainen asukas saattaa olla erityisen kiinnostunut arjen palveluiden sujuvuudesta, toisella paikkakunnalla huomio saattaa kiinnittyä enemmän kulttuuripalveluihin, kolmannella paikallisen metsästysseuran toiminnan kautta laajemmin järjestötoimintaan ja niin edelleen (ks. myös Gieling ym., 2019). Nämä eri asuinpaikkojen asumisen arkea sävyttävät käytänteet vaikuttavat siihen, millaisen roolin monipaikkaisesti asuva ottaa itselleen tai hänelle annetaan osana asuinyhteisöä eri kunnissa.

Tästä seuraa, että monipaikkaisen asukkaan kiinnittyminen kuntiin vaihtelee. Jossain kunnassa hän on aktiivinen yhdistys- ja järjestötoiminnassa, toisessa kunnassa oleminen keskittyykin ehkä enemmän rentoutumiseen ja vapaa-ajan viettoon perheen kanssa, jolloin paikallisyhteisöön tai kunnan toimintaan osallistuminen ei välttämättä ole kovin kiinnostava ajatus (ks. myös Gieling ym., 2017). Tämän seurauksena monipaikkaisesti asuvan tapa olla osa kunnan asukas-yhteisöä vaihtelee eri asuinpaikoissa.

Tässä artikkelissa selvitetään, millaisia rooleja monipaikkaisesti asuvat omaksuvat itselleen eri kuntien asukkaana ja miten nämä roolit vaikuttavat koettuun kuntalaisuuteen. Aineistona käytetään lehti-ilmoituksella kerättyä haastatteluaineistoa, jossa monipaikkaisuus ei ole vain jollekin tietylle ryhmälle tyypillinen asumisen tapa. Aineistoon lukeutuu niin vapaa-ajan asukkaita, työn vuoksi monipaikkaisesti asuvia, opiskelijoita, liikkuvan työn tekijöitä kuin myös lapsiperheitä, työssäkäyviä ja eläkeläisiä. Tarkastelun viitekehystenä käytetään kaksoiskuntalaisuudesta sekä monipaikkaisesti asuvien palveluiden käytöstä ja osallistumisesta laadittavaa kirjallisuuskatsausta.

Monipaikkainen asukas ja kunta

Asumisen näkökulmasta monipaikkaisuudesta puhutaan muun muassa vapaa-ajan asumisena ja kausiväestönä, kakkosasumisena, osa-aikaisena asumisena, kakkoskotina tai moniasumisena. Kansainvälisessä kirjallisuudessa samasta asiasta puhuessa mainitaan muun muassa *second home*, *multiple home*, *multi-locality* tai *multiple dwelling* (Aho & Ilola, 2008, s. 13–14; Lehtonen, 2019, s. 21; McIntyre ym., 2006; Pitkänen & Strandell, 2018, s. 7). Monipaikkaiselle asumiselle on erityistä arjen organisointi kahteen tai useampaan asuinpaikkaan, jolloin arjen rutiinit kiinnittyvät asumiseen, työhön, vapaa-aikaan ja kulutukseen sekä sosiaalisiin suhteisiin (Haukkala, 2011).

Monipaikkaisen asumisen tutkimus kohdistuu usein vapaa-ajan asumiseen sekä kakkosasumiseen ja asumisen vaikutuksiin vapaa-ajan asumisen paikkakunnalla (esim. Pitkänen & Kokki, 2005; Hall, 2015; Rinne ym., 2015; Vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen kuntien päätöksentekoon, 2006; Gallent, 2013; Hall, 2015; Villa, 2019; Voutilainen ym., 2021). Tämän lisäksi monipaikkaista asumista on tarkasteltu muun muassa vapaa-ajan asumisen taloudellisten vaikutusten (Kujala ym., 2018), palveluiden järjestämisen ja käytön (Lehtonen ym., 2019; Adamiak ym., 2015), työvoiman alueellisen liikkuvuuden (Alasalmi ym., 2020) sekä monipaikkaisen asumisen tulevaisuuden (Pitkänen & Strandell, 2018) näkökulmista. Huomiota ovat saaneet myös vapaa-ajan asukkaiden sekä kunnan vuorovaihdus (Rantanen ym., 2019) sekä yhteisöllisyys (Tuulentie & Kietäväinen, 2019).

Kunnan ja hallinnon näkökulmasta monipaikkaisen asumisen keskustelun taustalla on yhteen asuinpaikkaan sidottu kuntalaisuus, jota monipaikkainen asuminen osaltaan rikkoo. Kuntalaisuuteen liittyvien hallinnollisten näkökulmien lisäksi on yhtä olennaista huomioida kuntalaisuuden toinen puoli, jossa kuntalaisuus muodostuu koettuna ja elettyinä yhteisönä paikallisuuden kautta jäsentyvänä sosiaalisena prosessina (Anttiroiko, 1992; 2000). Tästä näkökulmasta katsoen monipaikkainen kuntalaisuus saa sisältönsä monen paikan yhteisvaikutuksesta, joka heijastuu kuntalaisuuden kokemiseen (Rinne-Koski, tulossa). Tämän vuoksi monipaikkaisuuden tarkastelun lähtökohtana on luontevaa käyttää yksilön omaa toimintaa ja kokemuksia osana paikallista toimintaympäristöä (Millaista monipaikkaisuutta Suomeen, 2018, s. 65).

Yksi laajimmista monipaikkaiseen asumiseen kohdistuvista keskusteluista liittyy kaksoiskuntalaisuuteen. Kaksoiskuntalaisuus on noussut esiin ensimmäisiä kertoja jo 1990-luvulla, jolloin keskustelun aiheena oli mökkiläisten kunnallisverojen siirtäminen mökkikunnalle (Aho & Ilola, 2008, s. 33–43). Useista aloitteista huolimatta keskustelu kaksoiskuntalaisuudesta unohtui, kunnes asia nousi uudelleen esiin vuonna 2017 osana kuntien uutta roolia koskevaa lainsäädännön valmistelua. Tähän liittyvän *Millaista monipaikkaisuutta Suomeen* -selvityksen (2018) lähtökohtina olivat ihmisten kasvavat tarpeet käyttää useamman kuin yhden kunnan palveluita sekä osallistua ja vaikuttaa kunnan

ja oman yhteisönsä toimintaan myös muissa kuin virallisessa kotikunnassaan. Selvityksessä käytiin läpi mahdollisen kaksoiskuntalaisuuden vaikutuksia hallintoon, lainsäädäntöön sekä verotukseen ja valtionosuusjärjestelmään. Perusteellisen työn jälkeen raportissa päädytään kaksoiskuntalaisuuden sijaan puhumaan monipaikkaisuudesta, jonka hallinnollinen perusta sijoittuu nykyiseen mahdollistavaan lainsäätöön ja kuntien olemassa oleville mahdollisuuksille hyödyntää monipaikkaista asumista kunnan voimavarana osallistavana ja toiminnallisena resurssina.

Tästä näkökulmasta yksi keino tukea monipaikkaista kuntalaisuutta on kuntien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittäminen, joka mahdollistaa myös muiden kuin kunnan virallisten asukkaiden huomioimisen osana kunnan toimintaa ja päätöksentekoa. Monessa kunnassa on pyritty edistämään vapaa-ajan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia erilaisilla kuulemisen ja vaikuttamisen foorumeilla, kyselyillä ja palvelutarvekartoituksilla, ja niin edelleen. Monipaikkaisesti asuvat voivat osallistua ja vaikuttaa myös virallisten rakenteiden ulkopuolella erilaisten verkostojen ja suorien yhteyksien kautta. Epävirallisen vaikuttamisen heikkoutena on kuitenkin monipaikkaisesti asuvien erilaiset asemat vaikuttamiseen nähden: alueelta kotoisin olevilla usein on paremmat verkostot vaikuttamiselle ja osallistumiselle kuin ulkopuolelta tulevilla (Rinne ym. 2015, s. 110; Farstad, 2015, s. 409).

Virallisten ja epävirallisten rakenteiden (Adamiak ym., 2015, s. 45–49) lisäksi monipaikkaisesti asuvien osallistumista ja vaikuttamista on tarkasteltu kirjallisuudessa esimerkiksi asuinpaikassa vietetyn ajan pituuden sekä asuinpaikkaan sitoutuneisuuden ja osallisuuden (Aho & Ilola, 2008, s. 15–16) sekä moraalisen aseman kokemisen (Farstad, 2015) näkökulmista. Usein vaikuttavana tekijänä mainitaan paikkakunnalla vietetyn ajan pituus, jonka pidentyessä oleskelu muuttuu asumiseksi. Seppo Aho ja Heli Ilola (2008, s. 15–16) toteavat vietetyn ajan pituuden, sitoutuneisuuden ja osallisuuden tukevan toisiaan: mitä kauemmin asuinpaikassa vietetään aikaa, sitä todennäköisemmin paikkaan ja kuntaan kehittyä kotoisuuden tunteita. He kuitenkin huomauttavat, että asuinpaikkaan, asuntoon ja kuntaan kiinnittymiseen vaikuttaa moni muukin asia, kuten esimerkiksi koettu paikkakuntayhteys.

Janne Rinne ja muut (2015, s. 105) tunnistavat kakkosasukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia tarkastellessaan kolme eri tekijää, jotka vaikuttavat osallistumiseen. Näitä ovat asukkaan henkilökohtaiset preferenssit, asukkaiden muodollinen asema asukkaana sekä asukkaiden epävirallinen asema osana yhteisöä. Monipaikkaisten asukkaiden osallistumisella saattaa olla yllättäviä vaikutuksia ja seurauksia yhteisöön, mikä parhaimmillaan rikastuttaa ja hyödyttää yhteisöä uusilla ajatuksilla tai pahimmillaan johtaa erilaisiin vastakkainasetteluihin. Johtopäätöksensä kirjoittajat esittävät monipaikkaisten asukkaiden kirjon

haastavan sekä vallitsevat käsitykset vapaa-ajan asukkaista että myös nykyiset osallistumismenetelmät, joissa tulisi huomioida sekä viralliset että epäviralliset tavat vaikuttaa.

Maja Farstad (2015) puolestaan tunnisti artikkelissaan monipaikkaisesti asuvien haastatteluista kolme erilaista tapaa asemoida itsensä asukkaana. Ryhmistä ensimmäinen suhtautui kakkosasumiseen hyvin vaatimattomasti eikä halunnut ottaa oleskelua suurempaa roolia kunnassa. Toinen ryhmä näki itsensä paikallisten palveluiden käytön ja asuinpaikkakunnan elämän vilkastuttamisen kautta paikkakunnan pelastajana ja odotti, että heidät otetaan kunnassa huomioon yhtenä asukasryhmänä. Näiden kahden ääripään väliin sijoittui kolmas asukasryhmä, joka haluaa vaikuttaa heitä koskeviin asioihin, mutta on muutoin sekaantumatta paikalliseen päätöksentekoon. Tutkimuksen mukaan asukkaiden taustamuuttujilla, asunnon omistamisen pituudella tai sosiaalisilla yhteyksillä ei ollut vaikutusta kakkosasukkaiden ja kunnan suhteeseen: tärkeämmäksi tekijäksi nousi kunnan asenne kakkosasukkaita kohtaan. Kunnan negatiivinen suhtautuminen näyttäytyi kakkosasukkaiden tarpeena saada tunnustusta ja oikeutusta olla osa kuntaa, positiivinen suhtautuminen puolestaan vahvisti kakkosasukkaiden asemaa yhteisössä.

Kansainvälisessä kontekstissa suomalaiselle vapaa-ajan asumiselle on tyyppilistä erityisesti vapaa-ajan asumisen yleisyys ja vapaa-ajan asuntojen lukumäärä sekä jossain määrin myös vapaa-ajan asumisen keskittyminen maaseudulle. Kansallisuudesta riippumatta kunnalla on tärkeä rooli vapaa-ajan asumisen edistämisessä, jossa olennaista on sovittaa eri tahojen intressejä kohtaamaan toisiaan. (Rantanen, 2016.) Suomessa moni kunta on kiinnostunut kehittämään vuorovaikutusta monipaikkaisesti asuvien kanssa ja käyttämään monipaikkaisuutta kunnan voimavarana, mikä heijastuu myönteisenä asenteena monipaikkaisiin asukkaisiin nähden. Hyviä esimerkkejä tällaisesta määrätietoista työskentelystä ovat muun muassa Etelä-Savon pyrkimykset kehittää vuorovaikutteista kumppanuusmallia monipaikkaisen asumisen kehittämiseksi (Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy, 2020) sekä Kainuun tavoitteet olla paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työn edelläkävijämaakunta (Kainuun liitto, 2020).

Monipaikkaisuuden edistämishankkeissa monipaikkaisesti asuvat nähdään monella tavalla kunnan mahdollisuutena, mutta monipaikkaisesti asuvien omien käsitysten tutkiminen asemastaan kunnassa ja kuntalaisena on jäänyt toistaiseksi vähäiselle huomiolle. Tämän vuoksi artikkelin *tutkimuskysymyksenä on, millä tavoin monipaikkaisesti asuvat asemoivat itsensä asukkaana eri asuinpaikoissaan ja millaista kuntalaisuutta se luo*. Artikkelin teema on ajankohtainen erityisesti nyt, kun monipaikkaisuuskeskustelun vahvistumisen lisäksi Suomessa on käynnistymässä keskustelu kuntien tulevaisuudesta ja

siihen liittyvistä kehittämistarpeista. Artikkelin yhteiskunnallisena tavoitteena on lisätä ymmärrystä monipaikkaisesti asuvien itsensä kokemasta kuntalaisuudesta ja heidän asemastaan kunnan asukkaana.

Aineisto ja menetelmät

Monipaikkaisen asumisen ilmiön hahmottamista hankaloittaa se, että monipaikkaisesti asuvia ei rekisteröidä tai tilastoida missään, jolloin myös heidän tavoittamisensa on hankalaa. Ilmiötä on yritetty kuvata muun muassa erilaisten sitä kuvaavien rekistereiden ja tilastojen kautta, joissa vaarana saattaa kuitenkin olla aineistojen keskittyminen vain johonkin asukasryhmään. Kuntalaisuus kuitenkin koskee kaikkia kunnassa asuvia, jolloin sen tarkastelussa on tärkeää pyrkiä tavoittamaan monipaikkaisesti asuvien ryhmiä mahdollisimman laajasti. Tämän vuoksi artikkelin aineistona hyödynnetään Helsingin Sanomissa julkaistun lehti-ilmoituksen avulla vuosien 2007–2008 aikana kerättyä haastatteluaineistoa, jonka tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava käsitys monipaikkaisesta asumisesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Vaikka aineiston keräämisestä on aikaa, se on tunnistanut samoja monipaikkaisen asumisen muotoja kuin uusimmat monipaikkaisuutta ilmiönä hahmottavat selvitykset (esim. Pitkänen & Strandell 2018, 16). Lisäksi aineiston käyttöä puoltaa se, että monipaikkaisten asukkaiden tavoittamiseksi ei edelleenkään ole keinoja, minkä vuoksi monipaikkaisesta kuntalaisuudesta ei ole olemassa vastaavaa uudempaa laadullista tarkastelua. Aineiston heikkoutena voidaan puolestaan pitää sitä, että keräämisen aikaan monipaikkainen asuminen oli vasta saamassa jalansijaa yleisessä keskustelussa, jolloin ilmiöstä käyty keskustelu on ollut marginaalisempaa erityisesti koronapandemian myötä lisääntyneeseen monipaikkaisuuteen verrattuna. Haastattelujen keskittyminen monipaikkaisen asumisen ilmiön rakentumiseen sekä kuntalaisuuden kokemusten selvittämiseen muodostaa tästä huolimatta hyvän lähtökohdan kehittyvään kuntalaisuuskeskusteluun.

Ilmiön hahmottamiseksi monipaikkaisesti asuvia etsittiin Helsingin Sanomissa julkaistulla lehti-ilmoituksella, johon vastasi noin 100 monipaikkaiseksi itsensä kokevaa ihmistä joko puhelimitse tai sähköpostitse. Puhelimitse yhteyttä ottaneilta kysyttiin samassa yhteydessä tarkempia tietoja asumisesta, taustatiedoista ja lupa ottaa yhteyttä myöhemmin mahdollisen haastattelun merkeissä. Sähköpostitse ilmoittautuneet kertoivat taustatietoja itsestään ja asumisestaan viestin yhteydessä. Saadut yhteydenotot luokiteltiin monipaikkaisuutta eri näkökulmista kuvaaviin ryhmiin, joista tarkempaan haastatteluun valittiin 25 henkilöä. Haastateltavien valinnan kriteereinä olivat monipaikkaisen asumisen motiivit sekä asuinpaikan merkitys osana elämäntapaa eri ikäluokissa ja eri elämäntilanteissa.

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, jotka kestivät keskimäärin 90 minuuttia. Haastattelujen teemoina olivat monipaikkainen elämäntapa yhteiskunnallisena ilmiönä, elämäntapaan liittyvät asuinpaikat ja niiden merkitykset, elämäntavan ja hallinnon kohtaaminen, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus elämäntavassa sekä muut huomiot, kuten elämäntavan pysyvyys ja kokeminen sekä lähipiirin suhtautuminen monipaikkaiseen asumiseen.

Aineistoa on aikaisemmin hyödynnetty kahdessa monipaikkaisuutta tarkastelevassa artikkelissa. Toisen artikkelin teemana oli monipaikkainen ja digitaalinen kuntalaisuus, jonka osalta tästä aineistosta hyödynnettiin viiden monipaikkaisesti asuvan ajatuksia asumisen jakamisesta sekä maaseudulle että kaupunkiin (Rinne-Koski 2020). Toinen artikkeli käsitteli monipaikkaisen kuntalaisuuden rakentumista, missä haastatteluaineistoa analysoitiin suhteessa kuntalaisuuden viralliseen määritelmään asumisen näkökulmasta (Rinne-Koski, tulossa). Nämä analyysit eivät kuitenkaan ole kiinnittäneet huomiota monipaikkaisesti asuvan näkemyksiin siltä osin, millaisia asukasrooleja monipaikkaisesti asuvat tuottavat itselleen asuinpaikoissaan ja millaisia seurauksia sillä on kuntalaisuudelle.

Suurimmalla osalla haastatelluista asuminen jakautuu kahteen asuinpaikkaan, kuudella haastateltavalla asuinpaikkoja on kolme. Joillain haastateltavilla on näiden lisäksi vielä muita asuinpaikkoja, joita he eivät kuitenkaan pidä yhtä kiinteänä osana arjen asumisrutiineja. Aineisto on jäsennetty kolmeen luokkaan monipaikkaisen asumisen pääasiallisen motiivin mukaisesti:

- monipaikkaisesti työn vuoksi asuvat (12 haastateltavaa)
- monipaikkaisesti vapaa-ajalla asuvat (5 haastateltavaa)
- monipaikkaisesti perheen tai sukujuurien vuoksi asuvat (8 haastateltavaa).

Työn vuoksi monipaikkaisesti asuvista kaksi haastateltavaa jakaa asumisensa kahden kaupungin välille ja seitsemän kaupungin ja maaseudun välille. Kolmen haastateltavan asuminen jakautuu kolmeen asuinpaikkaan kahden kaupungin ja maaseudun välillä. Asuntojen välimatkat vaihtelevat pääosin 65–300 kilometrin välillä, joskin pisin välimatka asuntojen välillä tässä luokassa on 560 kilometriä. Viiden haastateltavan ammatti on toimihenkilö. Joukossa on myös kaksi yrittäjää, toimitusjohtaja, opiskelija, kaksi konsulttia ja pappi. Monipaikkaisen asumisen syinä on opiskelun lisäksi mainittu työllistyminen, uralla eteneminen sekä toimeentulon hankkiminen.

Monipaikkaisesti vapaa-ajalla asuvien asuminen jakautuu kahteen paikkaan, joista toinen sijaitsee kaupungissa ja toinen maaseudulla. Asuinpaikkojen välimatkat vaihtelevat 50–200 kilometrin välillä, pisin välimatka on 217 kilometriä.

Haastateltaviksi on valikoitunut kaksi toimihenkilöä sekä opettaja, eläkeläinen ja tutkija. Ajan viettäminen eri paikoissa jaksottuu arjen ja vapaa-ajan myötä. Pääasiallisena syynä asumisjärjestelylle on mainittu halu asua ja viettää aikaa nimenomaan maaseudulla.

Monipaikkaisesti perheen tai sukujuurien vuoksi asuvista kahden asuminen jakautuu kahden kaupungin välille. Kolmen haastateltavan asuminen jakautuu kaupungin ja maaseudun välille. Kaksi haastateltavaa jakaa asumisensa kaupunkiin ja kahteen maaseutupaikkaan ja yhdellä haastateltavalla arki jakautuu kahteen kaupunkiin sekä yhteen maaseutupaikkaan. Haastateltavista kuusi on eläkkeellä, työkäisiä edustavat yksi opiskelija ja yksi toimihenkilö. Asuinpaikkojen välimatkat vaihtelevat 100–300 kilometrin välillä. Poikkeuksena voidaan mainita yhden haastateltavan asuinpaikat Rovaniemellä ja Salossa, joiden välimatka on noin 900 kilometriä. Ajan viettäminen asuinpaikkojen välillä vaihtelee arjen ja vapaa-ajan rytmityksestä puolen vuoden yhtäjaksoiseen asumiseen. Asumisjärjestelyiden taustalla on halu viettää aikaa kotiseudulla sekä olla läsnä lasten ja lastenlasten arjessa.

Aineiston analyysin lähtökohtana on ajatus siitä, että puhuessaan eri asuinpaikoista ja kuvatessaan niiden roolia ja merkitystä osana elämäntapaansa monipaikkaisesti asuvat myös asemoivat itseään asukkaana ja kuntalaisena osaksi kyseistä asuinpaikkaa. Tämä perustuu sosiaalisen konstruktionismin mukaiseen ajatukseen kielen todellisuutta tuottavasta luonteesta, jossa haastateltavat kuntalaisuudesta puhuessaan luovat sille erilaisia sisältöjä ja merkityksiä omaan asumiseensa sekä myös muihin asukkaisiin liittyen. Haastateltavien tuottamat merkityssisällöt muodostavat samalla erilaisia kuntalaisuuden subjektiasemia, joiden kautta he reflektivat omaa asukasrooliaan osana yhteisöä eri tavoin. Subjektiasemointia on usein hyödynnetty esimerkiksi tarkasteltaessa mielipidekirjoituksia tai organisaatiotutkimuksissa valta-asemia tarkasteltaessa.

(Berger & Luchmann, 1994; Burr, 2015; Törrönen, 2010; Anttiroiko, 1992.) Tässä artikkelissa sitä käytetään tunnistamaan monipaikkaisten asukkaiden itselleen tuottamia asukasasemia osana asuinpaikkojen asukas-yhteisöjä. Asukasasemointeja analysoidaan tunnistamalla aineistosta puhetapoja, joilla he tuottavat ja rakentavat itselleen asemaa asukkaana eri asuinpaikoissa. Tunnistetuihin asemoinneista tehdään tulkintoja monipaikkaisesti asuvien omaksumista tai ottamista rooleista asuinpaikoissaan sekä pohditaan, millaista kuntalaisuutta asemoinnit luovat.

Aineiston käsittely aloitettiin erottamalla tekstiksi litteroiduista haastateluista omaksi kokonaisuudekseen kohdat, joissa haastateltava puhui asuinpaikoista. Tämän jälkeen litteroidusta puheesta tehtiin alustavia luokitteluja siitä, mitä asioita haastateltavat sisällyttivät puhuntaansa asuinpaikkoihin liittyen. Tällaisia olivat esimerkiksi asuinpaikoissa vietetty aika, kuntien asioiden seu-

raaminen, asuinpaikkoihin liittyvät sosiaaliset suhteet ja ajan vietto, paikkaan liittyvä tunnekiinnitys ja niin edelleen. Luokitteluiden kautta rakennettiin käsitystä siitä, miten haastateltavat erittelivät asuinpaikkojaan suhteessa toisiinsa: millaisia sisältöjä eri asuinpaikat saivat, millaisista näkökulmasta ja mistä lähtökohdista niistä puhuttiin.

Aineistosta tunnistettiin neljä erilaista asukaspuhuntaa, jotka nimettiin perinteiseksi mökkeilijäksi, osa-aika-asukkaaksi, kotiinpalaaajaksi sekä etä-asukkaaksi. Tämä jälkeen analyysia jatkettiin tarkastelemalla puhuntojen taustalla olevia puhetapoja, jotka vaikuttivat siihen, millaisia merkityksiä asuinpaikat saavat osana asumista ja millaisia asukasrooleja niihin liittyy. Eryistä huomiota kiinnitettiin siihen, millä tavoin haastateltavat tuottivat asemaansa yhteisöissä sekä kunnan ja yhteisön toimintaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen, jotta saataisiin käsitys heidän ajatuksistaan kuntalaisuudesta paikallisuuden kautta koettuna prosessina. Asemoinnit rakensivat monipaikkaiselle asukkaalle erilaisia asukasrooleja, jotka puolestaan heijastavat monipaikkaisen asukkaan asemaa kuntalaisena. Asukasroolien ja niiden luoman kuntalaisuuden perusteella artikkelissa keskustellaan myös kuntien keinoista tukea ja edistää monipaikkaisuutta alueellaan.

Monipaikkaisten asukkaiden asukasroolit kunnassa

Monipaikkaisesti asuvat asemoivat itseään kunnan asukkaana neljän hallitsevan roolin kautta. Seuraavassa käydään näitä tarkemmin läpi.

1. Perinteinen mökkeilijä

Osa monipaikkaisesti asuvista asemoi itsensä selkeästi vapaa-ajan asukkaaksi. Asuminen jakautuu pääasiassa maaseudun ja kaupungin välille. Tällöin maaseutu näyttäytyy vapaa-ajan asumisen paikkana ja työelämän sävyttämä arki sijoittuu kaupunkiin. Haastateltavien vapaa-ajan asunnot vaihtelevat vailla mukavuuksia olevasta pienestä tuvasta täydellisesti varusteltuun omakotitaloon, josta kuitenkin puhutaan mökkinä. Puheessa korostuu mökkiläisten asumiseen liittyvät palvelut, kuten jätehuolto, sähkönsiirto, mökkien hoito ja mökkeilyyn liittyvät maksut, kuten kiinteistövero ja jätevesimaksut. Mökillä halutaan kannattaa paikallisia palveluita, mikäli niiden aukioloajat sopivat omaan aikatauluun. Ajan vietto koostuu luonnossa liikkumisesta, marjastuksesta ja sienestyksestä sekä muista mökkipuuhistista.

Maaseutu rakentuu haastateltavien puheessa paitsi vapaa-ajan viettämisenä ja rentoutumisena, myös vapauttavana ja elämänlaatua parantavana asumisena. Maaseudun voimaannuttava merkitys rakentuu pääosin luonnon ja maiseman

kautta, mikä muodostaa kontrastin kaupungin melulle ja pölylle, mutta myös eräänlaisen mielentyyneyden tai mindfulnessin kautta:

”-- ite on yrittänyt tuoda itelleen sieltä maaseudulta just sen, että sen sijaan et ahdistuu just siitä ruuhkasta tai ruuhkabusseista tai mistä tahansa, --, se on vähän sama jos menis pellolle ja siinä viljaa, -- et tavallaan keskittyä siihen, mihin on ite menossa, mitä tekemässä, ettei anna sen väärällä lailla häiritä sen kaiken ympärillä olevan kuhinan.”

Siirtyminen maaseudulle heijastuu henkisen asennoitumisen myötä myös paikassa käyttäytymiseen:

”-- lapset nauttii ja kyllä ne mun mielestä sitä joskus on sanonutkin, että kun vanhemmat on siellä [maaseudulla] leppoisampia, että se on ehkä senkin takia mukavampaa. Että ehkä vaikuttaa asiaan. -- Ja tässä mieltii itsestä sitä, kuinka kahtiajakautunut persoona on, että on niin eri ihmisen siellä [maaseudulla] ja täällä [kaupungissa].”

Asuinpaikan merkitystä tuodaan esiin myös arjen käytänteisiin liittyvän sosiaalisen kuormituksen hallinnan kautta. Sosiaalisen kuormituksen hallinta lisää oman määräysvallan tunnetta, jolla on voimistava ja vahvistava vaikutus asukkaan henkiseen hyvinvointiin. Monen haastateltavan arki on hektistä ja täynnä kohtaamisia, mikä toisinaan koetaan henkisesti raskaaksi. Kaupungissa työn aiheuttama sosiaalinen kuormitus puretaan esimerkiksi kuntosalilla, kun taas asuinpaikan vaihtaminen maaseudulle tarjoaa toisenlaisen mahdollisuuden käsitellä asiaa:

”-- mutta se ihmissuhteiden määrä, niin kun tällainen sosiaalinen kuormitus, sosiaalinen verkosto, sun pitää koko ajan puhua monien ihmisten kanssa yhtä aikaa, monta työprosessia käynnissä, suurin osa on sellaisia, jotka on jatkuvasti kesken, sulla on aina huono omatunto siitä, että nyt on joku asia, sun pitäis vielä se hoitaa ja taas sitten kun sä meet maalle, niin jos sulla on siellä sitten puut kaatamatta tai vedet kantomatta tai jotakin tekemättä, niin ei se stressaa samalla tavalla. -- Ja se on, siinä tulee luonnostaan tehtyä se sellainen, täällä lähdetään kuntosalille tai lenkille, jotta saa sen saman fyysisen sellaisen sosiaalisen kuormituksen säätelyn.”

Mielenkiintoista sen sijaan on, että maaseudulla tapahtuva sosiaalinen kanssakäyminen nähdään asumista rikastuttavana tekijänä, joka samalla kiinnittää monipaikkaista asukasta osaksi paikallista yhteisöä. Usein maaseudun yhteisö koostuu sukulaisista, sillä monen mökki tai vapaa-ajan asunto on joko suvun

kohtaamispaikka tai sillä on muutoin tärkeä merkitys osana asukkaana sukuhistoriaa. Sukuyhteisön kautta asuinpaikan yhteisöön on helppo solahtaa mukaan ja siellä on helppo olla.

Asuinpaikan yhteisö voi muodostua vapaa-ajan asumisen voimavaraksi silloinkin, kun paikkaan ei ennestään ole siteitä. On mahdollista, että maaseudun sosiaalinen yhteisö muodostuukin kaupunkia vahvemmakeksi:

” – meillä ei oo mitään käytännössä siteitä sinne [maaseudulle], et siellä ei oo yhtään sukulaisia – –niin kyllä me tuolla [maaseudulla] tunnetaan enemmän lähiympäristön ihmisiä kuin mitä me täällä [kaupungissa].”

Maaseudun voidaan nähdä muuttuvan vähitellen yksinolon ja rauhoittumisen paikasta kohti sosiaalisempaa toimintatilaa, jossa ollaan vuorovaikutuksessa sekä paikallisten että kaupungista kylään kutsuttujen ystävien kanssa:

” – [maaseutuasuinpaikka] on niinkun semmoinen, – – ihan selkeesti yksituki kohta, jossa... joka niinkun sitoo minun olemista ja tekemistä ja vie mun ajatusenergiaa ja sitten pidän yhteyttä niihin kylän ihmisiin.”

Maaseutuun latautuu tämän myötä odotuksia, mikä monipuolistaa käsitystä maaseudun tarjoamista elämälaatuun liittyvistä luontoon ja maisemaan liittyvistä elämyksistä. Maaseudun merkitys voi muuttua henkisestä latautumispaikasta uudenlaisten sosiaalisten kontaktien ja toiminnan alueeksi, joka saattaa sovittaa mökkeilijöille uudenlaista asemaa yhteisössä.

Osallistumisen osalta monipaikkaisesti asuvat tunnistivat viralliset sekä epäviralliset osallistumis- ja vaikuttamiskeinot (ks. Rinne ym., 2015), jota hyödynnettiin pääosin omaan asumiseen liittyvien asioiden hoitamiseen (ks. Farstad, 2015). Vaikka mökkiläistoimikunnat ja vastaavat mökkiläisdemokratian toimielimet ovat alkaneet yleistyä kunnissa vuoden 2005 aikoihin, kertoivat haastateltavat tässä aineistossa käyttävänsä pääasiassa epävirallisia vaikutuskanavia. Näistä mainittiin muun muassa yhteisön toimintaan osallistuminen erilaisten sosiaalisten verkostojen, kuten yhdistysten, harrastusyhteisöjen, tiekuntien tai venekerhojen sekä lehtikirjoittelun kautta. Selittävänä tekijänä epävirallisten kanavien käyttämiselle aineistoissa tuodaan esiin maaseudun kaupunkia hallittavampi mittakaava ja hallinnon saavutettavuus, jotka helpottavat osallistumista ja vaikuttamista. Tähän liittyen kirjallisuudessa on aikaisemmin puhuttu läheisyyden ekonomiasta, jolla tarkoitetaan arkielämän sujuvuutta ja asioinnin helppoutta (mm. Mäntylä & Lindqvist, 2004). Tämä saattaisi olla jatkossakin maaseudun kuntien valttikortti mahdollistavan kuntalaisuuden edistämisessä.

2. Osa-aika-asukas

Osa asemoi itsensä perinteisen mökkeilijän asemaan verrattuna osa-aika-asukkaaksi, joka ”asukastikkailla” sijoittuu mökkeilijän ja vakituisen asukkaan välimaastoon (ks. Pitkänen ym., 2014, s. 145). Asemointia tuotetaan muun muassa asumisen puitteiden kautta, jolloin molemmissa asuinpaikoissa on valmiina kaikki, mitä asumiseen ja arkeen tarvitaan: ”nyt kun tuota ei voi kesämökiksi sanoa, vaan se on ihan niinkun toisella paikalla asumista, tommoinen vuorotteluasuminen.” Tässä tapauksessa mökkeily on vaihtunut mökillä pistäytymisestä asumiseksi, jossa vapaa-ajan asumisen paikka toimii näyttämönä samoille asioille kuin kaupunkiasuntokin. Molemmissa paikoissa vietetään perhejuhlia, harrasteetaan yhdessä paikallisten ystävien kanssa, osallistutaan yhteisiin toimintoihin, seurataan paikan tapahtumia ja niin edelleen. Asumisen rajat hämärtyvät:

”-- kummassakin paikassa me seurataan paikallista politiikkaa, sitten me seurataan paikallista kulttuurielämää, kummassakin paikassa me käydään teatterissa, konserteissa, --. Tietysti se, itse asiassa se on aika rikas tapa elää ja tavallaan näiden välinen ero on supistunut --.”

Tämän seurauksena monipaikkaisesti asuvan identiteetti sekoittuu: ”Silti niin, ehkä siinä on kanssa justiin se, että se oma identiteetti on täällä [kaupungissa] mut sitten se toinen identiteetti on sitten siellä [maaseudulla]”.

Nykyään ilmiöstä puhutaan citymaalaisuutena (Citymaalaiset, 2019), jolla tarkoitetaan maaseudun ja kaupungin yhdistämistä asumisessa. Teema on tuttu haastateltavillekin:

”Sitä voi paljonkin miettiä, että onko sitä oikeestaan kaupunkilainen vai onko sitä maalainen. Mutta ei oo maalainen sillä tavalla, että olis niinkun mistään maatalosta kotoisin. Et tavallaan, tämmöinen ihan perinteinen maaseutuelämä on tosi vierasta.”

Laajemmin ottaen identiteetin sekoittumisessa ja citymaalaisuudessa kyse on maaseudun ja kaupungin muuttuvasta suhteesta, jolla pyritään osaltaan hälventämään vastakkainasettelua ja tukemaan kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta. Aineistossa maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus näyttäytyy monella tavalla esimerkiksi työssäkäynnin ja vapaa-ajan vieton yhdistämisenä, palveluiden käytössä sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Asumisen suhteen maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus näkyy kahden erilaisen asuinympäristön ja niiden tarjoamien mahdollisuuksien yhdistämisenä:

” – totta kai ne on vastakkaisia ja totta kai ne täydentää toisiaan. – mie saan Helsingistä asioita, joita mie en saa Savonlinnasta ja mie saan Savonlinnasta asioita, joita mie en saa Helsingistä.”

Käytännössä näyttää siltä, että monipaikkaisuuden lisääntyessä maaseutu ja kaupunki sekoittuvat väistämättä yhä enemmän keskenään, vaikka jonkinlaista erottamista pyrittäisiinkin tietoisesti tekemään ja ylläpitämään. Maaseudulla pääsee irrottautumaan kaupungin toimintaympäristöstä täysin erilaiseen ympäristöön asumisen mukavuudesta tinkimättä. Maaseudun ja kaupungin välinen ero arkielämän elementtien suhteen pienenee, osin myös digitaalisuuden myötä.

Osa-aikaiseksi asukkaaksi itsensä asemoiva saattaa haluta osallistua ja vaikuttaa mökkipaikkakuntansa asioihin enemmän kuin perinteinen vapaa-ajan asukas. Tästä huolimatta monipaikkainen osa-aika-asukas on tietoinen omasta asemastaan sekä roolistaan osana kuntaa ja tuntee siitä vastuuta:

”Niin, ja pakko sitä on ajatella myös silleen, että eihän ihminen voi lähteä vaan siitä, että sen on mahdollista saada kahden paikan edut. Et myöskin se, että siinä on velvollisuuksia: toivois, että olis jollain lailla myös oikeesti kiinnostusta myös tietoenkin vaikuttaa siellä ja tuoda siihen paikkaan myös jotain. Et pakostihan se luo varmaan jotain sellaista kränää näiden erilaisten kuntalaisten kesken, et jos toiset ikään kuin vaan tulevat sinne säätämään joka asiaan ja vetämään jostain jonkun ilon irti, mutta sit muuten niitä ei näy missään, mutta toisiaan se on ehkä vähän kärjistetty, mutta kuitenkin.”

Vastuun kantaminen näyttäytyy aineistossa esimerkiksi kiinnostuksena osallistua kunnan toimintaan ja päätöksentekoon. Paikallisen yhteisön näkökulmasta maaseudun osa-aika-asukkaana roolia todennäköisesti määrää hänen sosiaalinen asemansa sen mukaan, miten hänet yhteisössä nähdään: nähdäänkö hänet vapaa-ajan asukkaana vai onko hän kiinteämpi osa paikallista yhteisöä

(vrt. Rinne ym., 2015).

3. Kotiinpalaja

Kotiinpalaja asemoi itsensä yhteisöön ja kuntaan vahvan kotiseutukiinnityksen kautta. Hän asuu osan ajastaan muualla, mutta henkinen koti sijoittuu vahvasti kuitenkin aina kotiseudulle. Hänen asumistaan luonnehtii juurtuneisuus, joka korostaa tuttuutta, kotoisuutta ja kiintymystä (esim. Tuan, 1977):

”Kyl mä sillä tavalla huomaan itestäni semmoisia piirteitä, että joskus esimerkiksi kun lähestyy juna Helsinkiä niin sit mä sanon, että no niin,

nythän mä tuun taas kotiin. Ihan sama, kun mä tuun tänne [Jyväskylään] junalla, niin nythän mä tuun sitten kotiin. Sitä voi olla kotonaan niin monessa paikassa.”

Paikkaan voi syntyä vahvat juuret, vaikka siellä ei olisi koskaan asunut:

”Ja mulla on pitkät juuret sinne [maaseutumaiseen kuntaan], niin isovanhemmat kummaltakin puolelta on ollut siellä kesää viettämässä, ja mun isän perhe itse asiassa sodan aikana asuikin siellä jonkun vuoden, – – . Et silleen se on hirveen rakas paikka mulle. Jotenkin aina mä koen, että mulla on juuret siellä, vaikka mä en oo todellisuudessa koskaan asunut siellä.”

Asemoinnissa korostuu asuinpaikan merkitys osana elämäntapaa, joko asuinpaikan ympäristön tai itse asuinrakennuksen kautta elettyinä muistoina tai kuultuna historiana. Kotiseutuasemointi tuottaa monipaikkaista asumista suhteessa asuinpaikan tärkeisiin kohteisiin, muistoihin ja paikan historiaan. Tämä korostaa jatkuvuutta ja asuinympäristöön liittyviä siteitä, joita tuotetaan ja uusinnetaan sosiaalisen ympäristön lisäksi rakennetun ympäristön sekä luonnonympäristön merkityksen kautta (Riukulehto, 2013; myös Tuan, 1977). Asuinpaikkaan liittyvä historia ja tunneperintö ylläpitävät kiinnitystä ja juuria useampaan kuin yhteen paikkaan tavalla, joka tekee monipaikkaisuudesta kestäväää ja usein ylisukupolvista:

”– – sanotaan niin, että kyl siellä [toisessa asuinpaikassa] on oltu näiden esi-isienkin takia, tää tunneratkaisu tässä, niin siellä on meidän vanhempien ja monessa polvessa hautoja – –.”

Juurtuneisuuden lisäksi kotiseutupuhunta selittää osaltaan monipaikkaisen vahvaa reagoitua esimerkiksi ympäristössä tapahtuviin muutoksiin, jotka toisinaan voivat kulminoitua asukkaiden välisiin konfliktitilanteisiin. Kotiseutupuhunta selittää myös asuinpaikkojen valintaan liittyviä preferenssejä:

”– – se on itelle kaksyöt vuotta merkinnyt sitä maisemaa ja sitten sitä ei löydä, mie en ainakaan löydä sitä mistään muualta sellaista, et just niinkun joku merimaisema, emmä koe sitä yhtään omakseni. Et mulle pitää ehdottomasti olla sellainen järvimaisema, ja Mikkelin, – – vaikka sielläkin oli vettä keskustassa ja järveä mutta sieltä puuttui tyystin sileät kalliot, joita taas Savonlinnassa taas on – – se on mulle hirmu rakasta ja sitä ei löytynyt edes Mikkelistä sellaista puhumattakaan sitten Helsingistä, missä on merta.”

Asuinpaikka on tästä näkökulmasta tarkasteltuna enemmän kuin asuinpaikka: se on osa suurempaa tarinaa, joka liittyy monipaikkaisesti asuvan asukkaan osaksi paikkakuntaa ja sen yhteisöä. Kotiseutuna tuotetussa asuinpaikassa yhteisöllisyys saa erityisen merkityksen, joka saattaa heijastua muun muassa paikalliseen toimintaan osallistumiseen eri asuinpaikoissa:

”Siellä [maaseudulla] kokee sen yhteisöllisyyden. Siellä olen toiminnassa mukana, että mä käyn esimerkiksi tämmöisessä jossakin seurakunnan tilaisuuksissa. En voisi ajatellakaan, että Helsingissä, ei tulisi mieleenkään.”

Kotiseutukiinnitys kuntaan tuo usein mukanaan vahvat sosiaaliset verkostot ja yhteisön, jonka kanssa ollaan tekemisissä jatkuvasti. Tämän vuoksi kotiin-palaajan vaikuttaminen tapahtuu usein pääasiallisesti osallistumalla paikalliseen toimintaan ja yhdessä tekemiseen. Erityistä tässä asukasasemonnissa on monipaikkaisen asukkaan halu tehdä jotain hyvää kuntansa parhaaksi.

4. Etäasukas

Etäasukas on läsnä kunnassa senhetkisestä olinpaikastaan huolimatta: vaikka arkielämän rakenteet vievät asukkaan toiseen kuntaan, on hän silti aktiivinen osa myös toisen kuntansa asukas-yhteisöä. Aktiivinen kuntalaisuus asuinpaikassa ei edellytä pitkäkestoista tai jatkuvaa fyysistä läsnäoloa. Asukasasemoinnissa tämä tarkoittaa asuinpaikan asioiden, päätösten ja tapahtumisen seuraamista sekä niihin osallistumista ja vaikuttamista tarvittaessa myös välimatkan päästä:

”Mutta kyllä mä nykyisin seuraan Jyväskylän asioita huomattavasti paljon enemmän, kun mitä mä seurasin silloin, kun mä asuin täällä [Jyväskylässä]. Mikä on tietysti aika mielenkiintoista.”

Itse asiassa etäältä seuratun paikallisyhteisön ja kunnan toiminnalla saattaa olla suurempi merkitys koetun asuinpaikan arkeen kuin varsinaisen asuinpaikan toiminnalla:

”– ei mulle hirveesti merkkää, miten täällä [kaupunkiasuinpaikassa] ne asiat on järjestetty ja mitä palveluja mä täältä saan mutta ne merkkää tosi paljon, mitä mä saan Pohjois-Suomessa, koska se on mulle se kynnyskysymys, -- sinne mä sen huomioni kiinnitän, enkä tänne.”

Usean asuinpaikan toiminnassa aktiivinen mukana oleminen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen vaatii tietoista päätöstä, suunnittelua ja arjen sumplimista asuinpaikoissa vietettävän ajan mukaan. Toisaalta erityisesti työsidonnaisessa asumispuhunnassa on sävyjä asumisen väliaikaisuudesta, joka vaikuttaa

olennaisesti monipaikkaisen asukkaan ottamaan rooliin asuinpaikkakunnalla. Ajatukset töiden loppumisesta, työpaikan siirtymisestä tai uuden työpaikan löytymisestä eivät kannusta monipaikkaisesti asuvia hakemaan aktiivista roolia yhteisössä tai ylipäätään kuntalaisena, sillä työsiteen katkettua yhteys paikalliseen yhteisöön katoaa helposti.

Toisaalta ne haastateltavat, joilla asuminen on vakiintunutta, ovat erittäin hyvin verkostoituneita kaikissa asuinpaikoissaan. Työasuinpaikkakunnalla verkosto liittyy pääosin työhön ja siihen liittyviin sosiaalisiin suhteisiin, mikä kuitenkin samalla vahvistaa työn vuoksi monipaikkaisesti asuvan kiinnitystä työpaikkakuntaan ja luo siihen kotoisuuden ja kotiseudun elementtejä. Toisella asuinpaikkakunnalla sosiaalinen verkosto usein muodostuu perheestä, läheisistä ihmisistä ja ystävistä. Tämän seurauksena monipaikkaisesti asuva on kiinnittynyt kaikkiin asuinpaikkoihinsa:

”Joo, mä oon kyllä sitä mieltä, että silloin kun mä oon Helsingissä, niin mä oon siellä kotonani ja sitten kun mä oon täällä [kaupunki] niin mä oon täällä kotonani.”

Etäasukkaalle on luonnollista tarkkailla ja seurata kaikkia asuinpaikkakuntiaan tavallaan matkan päästä ja pyrkiä vaikuttamaan tarvittaessa. Etäasukkaan roolissa monipaikkainen asukas pystyy näkemään asioita, joita muut asukkaat, tai kunta, eivät välttämättä enää huomaa. Tässä roolissa asukas voisi halutessaan toimia eräänlaisena kokemusasiantuntijakonsulttina sekä tuoda uudenlaisia ajatuksia ja ideoita kuntaan:

”Mä en osaa sanoa, mutta joskus on ihan kiva niinkun [kaupungissa] kertoa, et joo, mä olen nyt [toisessa kaupungissa] ja siellä oli sitä ja sitä, ja siellä mä tein näin, tavallaan niinkun tuoda sellaista erilaista näkemystä siihen niitten ihmisten elämään, jotka asuu vain siellä yhdellä paikkakunnalla. Et on se tietyllä tavalla niinkun rikastuttavaa”.

Etäasukkaiden asukasemoinnissa korostuu välimatka, jota nykyään on helppo paikata digitaalisin välinein. Verkon kautta on helppo hoitaa esimerkiksi Helsingissä sijaitsevan yrityksen asioita maaseutumaisessa kunnassa sijaitsevasta asuinpaikasta ilman, että asioiden hoito vaatii matkustamista paikasta toiseen.

Johtopäätökset ja keskustelu: kuntien keinoja tukea ja edistää monipaikkaisuutta alueellaan

Artikkelin lähtökohtana oli ajatus siitä, että jokaisella asuinpaikalla on tietty merkitys ja rooli osana monipaikkaista asumista ja elämäntapaa, joka heijastuu koettuun kuntalaisuuteen. Kuntalaisuuden osalta perinteisen mökkei-

lijän asemointi nojaa vahvasti perinteiseen kuntalaisuuskäsitykseen, jossa pääasiallinen koti sijaitsee usein kaupungissa ja maaseutukotia käytetään vapaa-ajan paikkana. Mökkikuntalaisuuden näkökulmasta monipaikkaisessa asumisessa on kyse sujuvasta asumisen arjesta, joka näkyy esimerkiksi itselle tärkeiden ja tarpeellisten palveluiden saatavuutena ja käyttöoikeutena sekä vapaa-ajan asukkaille suunnattujen osallistumisen ja vaikuttamisen välineinä ja foorumeina. Monen kunnan digitaalisuutta edistävä hanke perustuu juuri näihin, eli palveluiden sekä osallistumisen ja vaikuttamisen väylien helppoon saavutettavuuteen (SavoGrow kehitysyritys, 2022). Nämä ajanviettimistä mahdollistavat rakenteet sopivat erityisesti niille monipaikkaisesti asuville, joiden arjen rakenteet painottuvat selkeästi yhteen kotikuntaan. Tämän vuoksi heille usein riittää tämä asukasasema ja sen tuomat mahdollisuudet, jotka heillä tällä jo hetkellä on (ks. esim. Farstad, 2015).

Osa-aika-asukas on kiinnostunut olemaan mukana kunnan toiminnoissa sekä olemaan osa paikallista yhteisöä ja pyrkii vaikuttamaan sen kautta. Tällainen asukasasemointi tuottaa osallistuvaa kuntalaisuutta. Tällaisen kuntalaisuuden vahvistaminen edellyttää osapuolten toimivia ja avoimia vuorovaikutuskanavia sekä luottamusta toiseen osapuoleen. Tämä puolestaan edellyttää sitä, että kunta tuntee asukkaansa. Osa-aika-asukkaan rooli tuo esiin monipaikkaisen asumisen etuuksien lisäksi myös siihen kuuluvia vastuita ja velvollisuuksia paikalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyen, jolloin voidaan puhua osallistumisen sijaan kumppanuudesta (esim. Maljanen & Haikara, 2014, s. 10–16). Kunnan näkökulmasta tällainen kumppanuuskuntalaisuus ja sen mahdollistaminen liittyvät kunnan toimintaympäristön monimuotoistumiseen ja uudenlaiseen julkiseen hallintatapaan (esim. Karppi & Sinervo, 2009). Uusi hallintatapa näyttäytyy uudenlaisina verkostomaisina ja kehittämisorientoituneina hallinnon toimintatapoina, joiden myötä myös kuntalaisen rooli muuttuu hallintoalamaisesta kohti osallistuvaa kuntalaisuutta (Mustakangas ym., 2004, s. 64–69). Parhaimmillaan tämä saattaa johtaa asukkaiden uudenlaisiin mahdollisuuksiin olla mukana kunnan toiminnassa.

Usein monipaikkainen elämäntapa konkretisoituu kunnassa pääosin kuluksen näkökulmasta, vaikka monipaikkaisten asukkaiden parissa on potentiaalia muuhunkin. Yksi esimerkki tällaisesta on kotiinpalajaan asemoinnissa tuotettu yhteisökuntalaisuus, jossa korostuu asukkaan halu ja kiinnostus toimia asuinpaikkakunnan hyväksi. Tällaiset asukkaat saattavat olla erityisen kiinnostuneita osallistumaan esimerkiksi palveluiden tuottamiseen, harrastustoiminnan vetämiseen sekä käyttämään tietotaitoaan ja verkostojaan kunnan hyväksi (mm. Hakala & Rinne-Koski, 2018; myös Gallent, 2013). Yksi kiinnostava vaihtoehto voisi olla myös monipaikkaisesti asuvien asukkaiden osallistuminen yhteisöjen

omaehtoiseen palvelutuotantoon esimerkiksi toimimalla yrityskummina tai tukemalla yritystoimintaa muulla tavoin – esimerkiksi osallistumalla hallitus- tai johtokuntatyöskentelyyn, jota voi tehdä myös etäältä. Aineistossa tällaiseen kuntalaisuuteen kytkeytyy vahvasti kotiseutuelementti, jota tukemalla kunta voisi luoda uudenlaista mahdollistavaa asukaspolitiikkaa kuntaan (ks. myös Hyyryläinen & Santalahti, 2018).

Etäasukasasemoinnin mukainen kuntalaisuus näyttäytyy aineistossa etäläsnäolona, joka nykyään konkretisoituu yhä useammin digitaalisena kuntalaisuutena. Digitaalisella kuntalaisuudella tarkoitetaan muun muassa asioinnin siirtymistä tietoverkkoihin sekä digitaalisten vuorovaikutuskanavien myötä syntyvien uudenlaisten osallistumistapojen kehittymistä ja kunnan päätöksentekoon vaikuttamista. Mielenkiintoisia esimerkkejä kuntien digitaalisista ratkaisuista ovat avoimen viestinnän ja suunnittelun mahdollistava eRaati, osallistuvan budjetoinnin alusta eBudjetti tai vaikkapa osallistavan suunnittelun mahdollistavat pehmoGIS-työkalut. Etäasiointi ja digitaaliset osallistumistavat mahdollistavat kuntien toimintaan osallistumisen ja siihen vaikuttamisen olinpaikasta huolimatta, jolloin voidaan puhua e-kuntalaisuudesta. E-kuntalaisuuden mahdollistavista palveluista on olemassa vasta vähän kokemuksia, mutta mahdollisuudet uudenlaisen kuntalaisuuden tukemiselle ovat olemassa.

(Auvinen & Jaakkola, 2018, s. 85–89; Rinne-Koski 2020.)

Monipaikkaisen asumisen näkökulmasta kuntien kannattaa keskittyä kehittämään sellaisia palveluja, jotka tukevat mahdollisimman pitkää yhtäjaksoista maaseudulla oleskelua. Aineiston mukaan tällaisia palveluja eivät välttämättä ole kaupalliset palvelut vaan julkishallinnossa asiointi, joka on ottanut aineiston keräämisen jälkeen melkoisen digiloikan kohti paikkariippumattomuutta. Tärkeitä digitaalisia ratkaisuja ovat olleet esimerkiksi sähköinen allekirjoitus sekä verkkoasioinnin vahva tunnistautuminen, joiden ansiosta virallisia asioita voi hoitaa paikasta riippumatta ilman fyysistä paikan päällä käymistä. Kuntien palvelukehittäminen ei siis ole sidoksissa ainoastaan kunnan haluun tai kykyyn toimia palvelujen kehittämiseksi, vaan monipaikkaista asumista tukevien palvelujen kehittämisessä on kyse myös laajemmasta yhteiskunnallisesta keskustelusta julkisen palvelutuotannon organisoimiseksi.

Taulukko 1 kokoa yhteen aineistosta tunnistetut asukasroolit, joilla monipaikkaisesti asuvat asemoivat itseään osana asuinpaikkojaan. Taulukkoon on myös tehty nostoja asemointien taustalta tunnistetuista puhetavoista ja niihin liittyvistä hallitsevista ominaisuuksista. Tämän lisäksi taulukossa on tehty tulkintaa asukasasemoinneista johdetusta kuntalaisuudesta sekä esitetty keinoja, joilla kunnat voivat halutessaan edistää ja tukea monipaikkaisuutta alueellaan.

TAULUKKO 1 Monipaikkaisten asukkaiden asukasroolit.

asukasrooli	perinteinen mökkeilijä	osa-aika-asukas	kotiinpalaaja	Etäasukas
asemointi	arjen ja vapaa-ajan erotus, vapaa-ajan vietto	mökkeilyn muutos asumiseksi	juurtuneisuus: rakennettu ympäristö, luonnonympäristö, henkinen ympäristö	sosiaalisen kiinnityksen varmistaminen ja ylläpitäminen
taustalla vaikuttanut puhetapa	voimaantumisen, hyvinvointi, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus	asuinpaikkojen vuorovaikutus osana asumista, vastavuoroisuus	historia, muistot, tärkeät paikat: yhteisöllisyys, osa suurta tarinaa	tasapainottelu asuinpaikkojen välillä, usein työsidonnaista
millaista kuntalaisuutta	mökkikuntalaisuus	kumppanuuskuntalaisuus	yhteisökuntalaisuus	digitaalinen kuntalaisuus
osallistumisen tavat	institutionaaliset osallistumis- ja vaikuttamiskanavat	vuorovaikutuskanavien hyödyntäminen, suunnitteluun osallistuminen	yhdessä tekeminen, paikan hyväksi toimiminen	verkko-osallistuminen, viralliset ja epäviralliset osallistumiskanavat
keinoja tukea kuntalaisuutta	mökkiläistoimikunnat ja -foorumit, hallinnon responsiivisuus	osallistuva budjetointi, kumppanuuspöydät	palvelutuotantoon osallistaminen esim. yhteisölähtöisen yhteiskunnallisen yrittäjyyden kautta	digitaalisen kunnan kehittäminen, vertailevan asukasnäkökulman painottaminen

Monipaikkaisesti asuvien asukasroolit ja niiden tuottama kuntalaisuus avaavat kunnille uudenlaisia näkökulmia monipaikkaisesti asuvien huomioimiseen kunnan asukkaina. Näyttää siltä, että erilaiset monipaikkaisen asukkaan asukasroolit tarvitsevat erilaisia menetelmiä ja väyliä löytääkseen itselleen sopivan tavan olla osa kuntaa. Monipaikkaisten asukkaiden erilaisten asemoitumisten ja niiden vaikutusten tai seurausten huomioiminen mahdollistaa kunnille paremmin kohdennettujen keinojen käyttämisen monipaikkaisten osallistamiseen ja uudenlaisen kuntalaisuuden tukemiseen.

Yleistyvä monipaikkaisuus tulee todennäköisesti muuttamaan nykyistä kuntalaisuutta tavalla, jonka seurauksena myös kunnat alkavat suhtautua kuntalaisuuteen eri tavoin kuin tähän saakka. Uudenlaisia näkökulmia kuntalaisuuteen voisivat olla esimerkiksi mahdollistava tai monimuotoistuva kuntalaisuus: mahdollistava kuntalaisuus voisi olla kunnan keino antaa monipaikkaisille asukkaille heidän kiinnostustaan vastaavia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan siinä missä monimuotoistuvassa kuntalaisuudessa voisi olla kyse kuntien uudenlaisesta hallintorajat ylittävästä yhteistyöstä esimerkiksi palveluiden tuottamisessa.

Nykyisin monipaikkaisuuskeskustelussa on alettu nostaa esiin entistä enemmän monipaikkaisuuden vaikutuksia, jotka kohdistuvat muun muassa alueiden väliseen liikkumiseen ja ilmastovaikutuksiin, palveluiden käyttöön ja tarjontaan sekä yhteisöjen toimintaan. On myös todennäköistä, että monipaikkaisen asumisen tavat yleistyvät ja moninaistuvat jatkossa. Näiden teemojen tarkasteluun tämä aineisto ei anna vastauksia. Jatkossa olisikin kiinnostavaa

selvittää tarkemmin korona-ajan vaikutusta monipaikkaiseen asumiseen, sillä hybridimallien ja etätöiden lisääntyminen on saattanut tuoda ilmiöön ja kuntalaisuuteen uudenlaista sisältöä myös kuntien näkökulmasta.

KIRJALLISUUS

- Adamiak, C., Vepsäläinen, M., Strandell, A., Hiltunen, M., Pitkänen, K., Hall, M., Rinne, J., Hannonen, O., Paloniemi, R. & Åkerlund, U. (2015). *Vapaa-ajan asuminen Suomessa – Asukas- ja kuntakyselyn tuloksia vapaa-ajan asumisen nykytilasta ja kehittämistarpeista*. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 22/2015.
- Aho, S. & Ilola, H. (2008). *Kahden kunnan asukkaat –lisää osallisuutta?* Lapin yliopiston matkailun ja liiketoiminnan tiedekunnan julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 1. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Alasalmi, J., Busk, H., Holappa, V., Huovari, J., Härmälä, V., Kotavaara, O., Lehtonen, O., Muilu, T., Rusanen, J. & Vihinen, H. (2020). *Työn ja työvoiman alueellinen liikkuvuus ja monipaikkainen väestö*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020: 12. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Anttiroiko, A.-V. (1992). *Kunnallistieteellinen tutkimus, I osa: Kunnallistieteen erityispiirteet*. Tampereen yliopisto, kunnallistieteiden laitos. Raporttisarja 20/1992. Tampereen yliopisto.
- Anttiroiko, A.-V. (2000). Kuntien tehtävät ja toimintatavat tietoyhteiskunnassa. Teoksessa M. Vuorensyrjä & R. Savolainen (toim.), *Tieto ja tietoyhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus. s. 158–177.
- Auvinen, T. & Jaakkola, M. (2018). *Käsikirja tulevaisuuden kuntien digitalisaatioon*. Pohjois-Savon liiton julkaisu A:83. Kuopio.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Burr, V. (2015). *Social Constructionism*. Third edition. London & New York: Routledge.
- Citymaalaiset (2019). *Citymaalaiset ovat täällä*. <https://citymaalaiset.medium.com/citymaalaiset-ovat-t%C3%A4%C3%A4ll%C3%A4-72249e7fb117> (viitattu 7.3.2022)
- Farstad, M. (2015). Worthy of Recognition? How Second Home Owners Understand Their Own Group's Moral Worth in Rural Host Communities. *Sociologia Ruralis*, 56(3), 408–426. <https://doi.org/10.1111/soru.12083>.
- Gallent, N. (2013). The Social Value of Second Homes in Rural Communities. *Housing, Theory and Society*, 31(2), 174–191. <https://doi.org/10.1080/14036096.2013.830986>.
- Gieling, J., Haatsten, T., Vermeij, L. & Strijker, D. (2019). Out of love for the village? How general and selective forms of attachment to the village explain volunteering in Dutch community life. *Journal of Rural Studies* 71(2019), 181–188. DOI:10.1016/j.jrurstud.2018.06.008.
- Gieling, J., Vermeij, L. & Haartsen, T. (2017). Beyond the local-newcomer divide: Village attachment in the era of mobilities. *Journal of Rural Studies*, 55, 237–247. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.08.015>.
- Hakala, O. & Rinne-Koski, K. (2018). Etelä-Pohjanmaan vapaa-ajan asukkaalle kohdistetun kyselyn tulokset. In *Yhteiskunnallinen yrittäjyys maaseudulla (YTYÄ) Ruralia-instituutti*. <https://www.helsinki.fi/fi/ruralia-instituutti/yhteiskunnallinen-yrittajyys-maaseudulla-ytya>
- Hall, M. (2015). Second homes planning, policy and governance. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 7(1), 1–14. <https://doi.org/10.1080/19407963.2014.964251>.
- Haukkala, T. (2011). *Monipaikkaisuus – ilmiö ja tulevaisuus*. Sitran selvityksiä 54. Helsinki.
- Hyryyläinen, T. & Santalahti, S. (2018). Japanin kotiseutulahjoitus – furusato noozei – kaupunkien ja maaseutujen toimijoiden vuorovaikutuksena. *Maaseudun Uusi Aika* 1/2018, 19–34.
- Kainuun liitto (2020). *Kainuusta monipaikkaisuuden edelläkävijämaakunta?* <https://kainuunliitto.fi/kainuusta-monipaikkaisuuden-edellakavijamaakunta/> (viitattu 7.3.2022)
- Karppi, I. & Sinervo, I. (2009). *Governance. Uuden hallintatavan jäsentyminen*. Hallintotieteiden keskus, Tampereen yliopisto.

- Kujala, S., Hakala, O., Törmä, H., Rantanen, M., Adamiak, C. & Hyyryläinen, T. (2018). *Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa*. Raportteja 187. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Lehtonen, O. (2019). Monipaikkaisuus on vastakaupungistumista. Teoksessa M. Rantanen, T. Pihkala, T. Hyyryläinen & S. Kujala (toim.). *Kohti dialogia: vapaa-ajan asuminen Etelä-Savon voimavaraksi*. Raportteja 198. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Lehtonen, O., Muilu, T. & Vihinen, H. (2019). Monipaikkaisuus maaseudun terveystalouden mahdollistajana. *Maaseudun Uusi Aika* 2/2019, 7–29.
- Maijanen, H. & Haikara P. (2014). *Kumppanuuskäsikirja. Näkökulmia monitoimijaisen yhteistyön kehittämiseen*. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu A.8:2014. Lappeenranta.
- McHugh, K., Hogan T. & Happel, S. (1995). Multiple Residence and Cyclical Migration: A Life Course Perspective. *Professional Geographer* 47(3), 251–267.
- McIntyre, N., Williams, D. & McHugh, K. (2006). Multiple Dwelling and Tourism. Negotiating Place, Home and Identity. CABI Publishing.
- Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy (2020). *Etelä-Savo tähtää monipaikkaisen asumisen edelläkävijäksi ja hakee nyt yrityskumppaneita*. <https://www.epressi.com/tiedotteet/hanketiedotteet/etela-savo-tahtaa-monipaikkaisen-asumisen-edellakavijaksi-ja-hakee-nyt-yrityskumppaneita.html> (viitattu 7.3.2022)
- Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – selvitys kaksoiskuntalaisuudesta (2018). Valtiovarainministeriön julkaisu 3/2018. Helsinki: Valtiovarainministeriö.
- Mustakangas, E., Kiviniemi, M. & Vihinen, H. (2004). *Kunta maaseudun kehittämisessä – maaseutu kunnan kehittämisessä*. Maa- ja elintarviketalous 57. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Helsinki: MTT.
- Mäntylä, M. & Lindqvist, P. (2004). *Onnelaa etsimässä. Läheisyyden ekonomia alueiden kilpailutekijänä*. Levón-instituutti. Julkaisu No 112. Vaasa.
- Pitkänen, K. & Kokki, R. (2005). *Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen Järvi-Suomessa*. Joensuun yliopisto, Savonlinna.
- Pitkänen, K. & Strandell, A. (2018). Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. *Maaseudun Uusi Aika*, 2–3/2018, 6–23.
- Pitkänen, K., Adamiak, C., & Halseth, G. (2014). Leisure Activities and Rural Community Change: Valuation and Use of Rural Space among Permanent Residents and Second Home Owners. *Sociologia Ruralis*, 54(2), 143–166. <https://doi.org/10.1111/soru.12023>
- Rantanen, M. (2016). *Kehittämiskohteena vapaa-ajan asuminen - kansainvälinen näkökulma*. Raportteja 160. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Rantanen, M., Pihkala, T., Hyyryläinen, T. & Kujala, S. (toim.) (2019). *Kohti dialogia: vapaa-ajan asuminen Etelä-Savon voimavaraksi*. Raportteja 198. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti.
- Rinne, J., Paloniemi, R., Tuulentie, S., & Kietäväinen, A. (2015). Participation of second-home users in local planning and decision-making - a study of three cottage-rich locations in Finland. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 7(1), 98–114. <https://doi.org/10.1080/19407963.2014.909818>
- Rinne-Koski, K. (2020). Monipaikkainen ja digitaalinen kuntalaisuus. Teoksessa S. Riukulehto, & A. Haasio (toim.), *Virtuaalinen kotiseutu*. Tietolipas, No. 266. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s. 143–170.
- Rinne-Koski, K. (2021). Monipaikkainen asukas kuntalaisena. *Hallinnon Tutkimus* 40(3), 203–217.
- Riukulehto, S. (2013). Muisto kohtaa maiseman. Kotiseutu syntyy kokemuksista. Teoksessa L. Saressalo, (toim.) *Kotiseutu*. Suomen Kotiseutuliiton julkaisu A:25. Suomen kotiseutuliitto. Multiprint Oy, Vantaa. s. 22–27.
- SavoGrow kehitysyhtiö (2020). *Kohti e-kuntaa*. <https://www.kohtiekuntaa.fi/etusivu> (viitattu 7.3.2022)
- Tuan, Y-F. (1977). *Space and Place. The Perspective of Experience*. University of Minnesota Press: Minneapolis.
- Tuulentie, S., & Kietäväinen, A. (2020). New Rural Community? Narratives from Second Home Owners about Everyday Life in a Tourist Region in Finnish Lapland. *Sociologia Ruralis*, 60(2), 357–374. <https://doi.org/10.1111/soru.12288>

- Törrönen, J. (2010). Identiteettien ja subjektiasemien analyysi haastatteluaiaineistossa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.). *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. s. 180–211.
- Vapaa-ajan asukkaiden osallistuminen kuntien päätöksentekoon (2006). Sisäasiainministeriön julkaisuja 14/2006. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Villa, M. (2019). Local Ambivalence to Diverse Mobilities – The Case of a Norwegian Rural Village. *Sociologia Ruralis*, 59(4), 701–717. <https://doi.org/10.1111/soru.12263>
- Voutilainen, O., Korhonen, K., Ovaska, U. & Vihinen, H. (2021). *Mökkibarometri 2021*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Helsinki: Luonnonvarakeskus.

Kodin merkitykset ja ympäristösuhteet monipaikkaisessa arjessa

Katja Maununaho & Johanna Lilius

Arkielämään vaikuttavat kriisit, kuten koronapandemia ja ilmastonmuutos, muodostavat uudenlaista jännitettä sekä yleisellä tasolla kotiin liittyviin suojan, yksityisyyden ja itsensä toteuttamisen perustarpeisiin että niiden toteuttamiseen monipaikkaisen asumisen kautta. Yhtäältä monipaikkaiseen asumiseen liittyvän maaseutuympäristön ihanteiden on esitetty asettuvan vastakkain ekologisuuteen tähtäävän tiiviin kaupunkimaisuuden kanssa (esim. Naess, 2014; Di Marino ym., 2018). Tarkastelemme tässä artikkelissa monipaikkaisten asukkaiden arjen käytäntöjä sekä niiden kautta toteutuvia ympäristösuhteita ja kodin tekemistä. Pohdimme eri kotien (asumusten) merkityksiä ja olemme kiinnostuneita siitä, miten asumisen monipaikkaisuus voi auttaa ihmisiä sopeutumaan arkielämään vaikuttaviin kriiseihin. Asukashaastatteluihin nojaten esitämme, että monipaikkaisten asukkaiden kertomuksissa sekä maaseutu- että kaupunkiympäristöön liittyy kolme jännitteistä ympäristösuhdetta. Kuulumisen ja kaipuun kokemuksia liitetään ympäristön fyysisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, ja ne vaikuttavat vuorovaikutuksessa osana omaa identiteettiä. Lisäksi monipaikkaisessa asumisessa korostuu myös nomadin liikkuvuuden itseisarvo. Näiden ympäristösuhteiden välimaastossa muodostuu kaksi toiminnallista mahdollisuutta, täydentäminen ja kompensoiminen, jotka tukevat asumiseen liittyvää hyvinvointia ja arjen hallintaa erilaisissa tilanteissa ja auttavat sopeutumaan kriiseissä ja parempien ekologisten ratkaisujen valinnassa.

Avainsanat:

Monipaikkaisuus, koti, arkielämä, ympäristösuhteet, sopeutuminen (3–5)

Johdanto

Minustakin tulee erilaisia puolia esille eri tiloissa. Et monipaikkainen asuminen tuo senki, et eri ympäristössä mäkin toimin automaattisesti eri tavalla, ja jotenki ajatukset ohjautuu ehkä erilaisiin juttuihin, et se on jotenki aika hauska huomata myös, että näin käy, et mä en ole vaan niinku tietynlainen ihminen, vaan et se paikka, missä asuu, määrittää myös sitä jossain määrin. (Haastateltava A)

Monipaikkaista asumista voidaan pitää tilallisena strategiana, jonka avulla voidaan hallita arkea monessa paikassa. Samalla se on myös käytäntö, joka yhdistää paikkoja (Rolshoven, 2007, s. 18). Arjessa monipaikkainen asuminen voi liittyä esimerkiksi työhön ja opiskeluun, perhetilanteeseen tai vapaa-aikaan. Tässä artikkelissa keskitymme maaseudun ja kaupungin väliseen monipaikkaiseen arkeen, joka yleensä liittyy joko vapaa-ajan viettoon tai etätyön tekemiseen. Tarkalleen ottaen tarkastelemme niin kutsuttujen citymaalaisten tilallisia käytäntöjä. Citymaalaiset muodostavat verkoston, joka kerää yhteen henkilöitä ”jotka elävät sekä maalla että kaupungissa” tai ”joita ajatus siitä kiehtoo”. Tämän verkoston yhtenä tavoitteena on kannustaa ihmisiä toteuttamaan asumisunelmiaan ja erityisesti kaupunkilaisia ottamaan askeleen kohti maaseutumaisempaa asumista (Citymaalaisten Facebook-ryhmä, 2021).

Arkielämäään vaikuttavat kriisit, kuten koronapandemia ja ilmastonmuutos, muodostavat uudenlaista jännitettä sekä yleisellä tasolla asumiseen liittyviin suojan, yksityisyyden ja itsensä toteuttamisen perustarpeisiin että niiden toteuttamiseen monipaikkaisen asumisen kautta. Tarkastelemme artikkelissamme, miten monipaikkaiset asumisen tilakäytännöt ja niiden kautta muodostuvat ympäristösuhteet voivat auttaa ihmisiä sopeutumaan erilaisiin muutostilanteisiin ja niihin liittyviin arkielämän tarpeisiin. Esimerkkinä tämän tyyppisestä sopeutumisesta on koronapandemian aikana lisääntynyt ajanvietto maaseudun mökkipaikkakunnilla (Metsäranta ym., 2021). Kysymme: millainen on monipaikkainen kodin arki citymaalaisten tilallisten käytäntöjen ja tarpeiden valossa, millaisia ovat heidän useaan erilaiseen kotiin liittyvät ympäristösuhteensa, ja millaisia valintoja he ovat arjessaan tehneet koettujen muutosten, kuten COVID-19-pandemiaan liittyneiden poikkeusjärjestelyjen aikana? Kiinnitämme tutkimuksemme monitieteiseen laadulliseen kodin merkityksiin, ympäristösuhteisiin ja monipaikkaisen arkeen keskittyvään kontekstiin.

Artikkelimme rakentuu seuraavasti. Ensin tarkastelemme kirjallisuuteen nojautuen kotien perustarpeita ja merkityksiä erilaisiin kriiseihin tai monipaikkaiseen asumiseen liittyvien muutosten kohteena sekä suomalaista kaupunkija maaseutuympäristön välistä monipaikkaisuutta suhteessa koronakriisiin ja ekologisen kestävyuden näkökulmiin. Tämän jälkeen esittelemme aineiston ja tutkimusmenetelmät sekä analysoimme haastatteluaineistoa kolmen kirjallisuudesta ja haastatteluaineistosta johdetun arjen kokemuspohjaista lisätietoa tarvitsevan näkökulman kautta. Lopuksi teemme johtopäätöksiä monipaikkaisen asumisen koettujen merkitysten roolista kestävästä asumisen ja elämäntavan arvioinnin ja kehittämisen kannalta.

Koti ja kodin merkitykset muutoksien kohteena

Tarkastelumme citymaalaisten asumiseen lähtee liikkeelle kodin käsitteestä. Asunto ja koti eivät ole yksi ja sama asia, mutta ne ovat kuitenkin monella tasolla sidoksissa toisiinsa. Pelkkä asunto ei ole vielä itsessään koti, vaan koti kuuluu aina jollekin henkilölle, ja se on asumisen myötä asunnon yhteyteen muodostettu. Jonathan Hillin (2006) mukaan kodin keskeinen tehtävä on toimia paikkana, jossa olemme suojassa fyysisiltä luonnonolosuhteilta sekä sosiaalisesti omaa rauhaa häiritsevien ulkopuolisten tekijöiden tavoittamattomissa. Modernin kodin historiallisena lähtökohtana on pidetty 1600-luvun hollantilaisia koteja (Hill, 2006). Tuolloin paikallisen kaupunkirakenteen kehityksen tuloksena syntyi asumismuoto, joka ensimmäistä kertaa perustui yksityisyyteen ja kodin ja työelämän tilalliseen erottamiseen. Aiemmissä keskiaikaisissa asumuksissa perhe, sukulaiset, työntekijät, palvelijat ja vieraat majoittuivat ja jopa nukkuivat jaetuissa tiloissa. Modernissa kodissa ihmisiä ja toimintoja alettiin erotella eri tiloihin. Samaan aikaan kodin mukavuuteen, visuaaliseen miellyttävyyteen sekä kodin piirissä toteutuvalle yksityisomaisuuden kartuttamiselle alettiin antaa aikaisempaa enemmän painoarvoa (Hill, 2006; Bryson, 2010). Koteihin liittyvän omaisuuden kerääminen voidaan nähdä myös osana kodin suojatarkoitusta, antaen turvaa erilaisia taloudellisia uhkia kuten työttömyyttä vastaan tai vanhuuden varalle. Suomessa asumisen ja kodin modernisoituminen tapahtui hitaammin. Vielä 1800-luvulla asumista leimasi vähintäänkin osittainen omavaraisuus sekä työnteon ja asumisen ykseys (Saarikoski, 2002). 1800-luvun loppupuolelta alkaen teollistumisen myötä työnteon erottui kodeista yhä selvemmin sekä tilallisesti että ajallisesti. 1900-luvulla kodin ulkopuolella toteutettava, modernistisen kaupunki-ihanteen mukaisesti jopa erillisille kaupunkialueille eroteltu työ vakiintui tiettyihin ajallisiin raameihin. Liikkuminen kodin ja työn välillä muodostui keskeiseksi osaksi kaupunkilaisten arkea (ks. Heinonen ym., 2004).

Lisäksi Suomessa omistusasuminen muodostui vallitsevaksi normiksi osana hyvinvointivaltion taloudellista perustaa (Hankonen, 1994).

Edellä kuvattu, pitkällisen kehityksen tuloksena muodostunut kuva kodista vakiintuneena suojalinnakkeena asettuu tämän päivän kriiseihin liittyvissä muutostilanteissa monen suuntaisten jännitteiden kohteeksi. Giddens (1990; Dovey, 2005) esittää, että globalisaatioon ja modernismiin liittyvät muutokset arjen kokemusmaailmassa ovat altistaneet kodin paikallisten ja globaalien kokemusten välisille jännitteille. Samalla aikaisemmin sekä paikan että identiteettien suhteen stabiili ja suljettu kodin merkitystaso on kohdannut avautumista uudella tavalla. Ilmastonmuutoksen myötä kodin perustassa oleva fyysisen ja taloudellisen suojan ja mukavuuden tuottamisen materiaalinen ulottuvuus on kriisiytynyt. Niihin liittyvän energian ja materiaalivarantojen kulutuksen vähentäminen asettaa haasteita kodin merkitysten uusintamiselle. Toisaalta digitalisaation käynnistämisen ja koronakriisin vauhdittaman etätöiden yleistyessä (Metsäranta ym., 2021) kodin yksityisyyttä määrittävät rajat ja sosiaalinen todellisuus ovat kohdanneet muutoksia. Lisäksi molemmilla kriiseillä on suoraa ja epäsuoraa vaikutuksia arkielämän liikkumiseen eri paikkojen välillä (Metsäranta ym., 2021). Tuan (1977) on määrittänyt kodin ja työpaikan välistä liikkumista ajallisena syklinä, jossa työpaikka muodostaa tulevaisuuteen tähtäävän ulottuvuuden, johon lähdetään, ja koti edustaa yksilön ja hänen yhteisönsä historiassa muodostunutta paikkaa, johon palataan. Etätöiden yleistyminen voi aiheuttaa paikkojen välisten erojen liudentumista ja toisaalta myös mahdollisuuksia uusille maantieteellisille ja ajallisille ulottuvuuksille sekä niiden kautta muodostuville käytännöille. Jack (2016) toteaa, että modernisaation tuottamat riskit ja epävarmuudet voivat tarkoittaa, että paikat ja niihin liittyvä kuulumisen tunne saavat erityisen merkityksen ihmisten arjessa. Toisaalta ehkäistäksemme kriisitilanteista mahdollisesti aiheutuvia toissijaisia kriisejä (Pelsmakers ym., 2021) ja etsiessämme sekä ympäristöllisesti että sosiaalisesti kestävämpiä tapoja asua ja elää, nousevat koteihin liittämämme moninaiset merkitykset keskeiseen asemaan.

Koti kuuluu jollekulle, mutta toisaalta se on paikka, johon me kuulumme. Sijoitamme elämäkokemukseen liittyvät muistot kodin käsitteeseen, ja muodostamme sen kautta tarinaa, joka kertoo meistä itsestämme. Asuinympäristön käsitteleminen nimenomaan kodin käsitteen kautta onkin olennaista, jotta voidaan muodostaa kattavaa kuvaa sosiaalisten, kokemuksellisten ja merkityksiin liittyvien tekijöiden yhteisvaikutuksesta ympäristön hyvinvointivaikutusten kannalta (Åkerlund ym., 2015). Koti on osa identiteettiämme, orientoimme itseämme kodin kautta kodin ulkopuoliseen maailmaan nähden (Chaudhury & Rowles, 2005). Tilallisesti tarkasteltuna koti voi saada monia eri rajauksia ja ulottua asunnosta naapurustoon, kaupunkiin tai laajempaan maantieteelliseen alu-

eseen (ks. Jack, 2016). Hazel Easthopen (2004) mukaan olennaisina tekijöinä kodin määrittämisessä ovat kyseiseen paikkaan sitoutuneet sosiaaliset, psykologiset ja emotionaaliset merkitykset. Koti ei ole itsenäinen suljettu piiri, vaan kodin tunne syntyy monien ulkoisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta (Easthope, 2004; Massey, 1992). Keskeistä kodin hyvinvointivaikutusten kannalta on tarkastella, miten koti muodostuu yhteydessä tiettyihin paikkoihin, niihin liittyviin yhteisöihin ja ihmisen identiteettiin (Easthope, 2004). Monipaikkainen asuminen puolestaan liittyy kodin merkityksen yhden paikan sijasta useisiin erilaisiin ympäristöihin, sekä tilallisiin ja ajallisiin vaihtoksiin niiden välillä (Gallent, 2007; Åkerlund ym., 2015). Kuitenkaan tutkimuskirjallisuudessa ei vielä tunnusteta kovinkaan hyvin mitä koti tai kodin tekeminen tarkoittaa monipaikkaisessa arjessa (Schier ym., 2015, s. 445). Sen sijaan tiedetään, että useammalla kodilla usein kompensoidaan joitain sellaisia ominaisuuksia, joita yksi koti ei yksinään tarjoa. Toiseen kotiin voidaan esimerkiksi paeta raskaita työasioita (Führer & Kaiser, 1994).

Tutkimuksen kannalta kodin käsitteen ambivalenssi on haaste, joka samalla avaa myös kiinnostavia mahdollisuuksia. Kirsi Saarikankaan (2002) mukaan asuminen kaikkine yksityisine, kulttuurisine ja yhteisöllisine käytäntöineen kiinnittää ihmiset kotiin, joka on kuitenkin dynaaminen ja merkityksiltä avoin tila. Koti on emotionaalisesti latautunut käsite, jonka kokemuksellinen ja semanttinen perusta herättävät mielikuvituksen ja saavat aikaan emotionaalista resonanssia, joita esimerkiksi erilaisista asuntoratkaisuista keskusteleminen ei tuo esiin (ks. Chaudhury & Rowles, 2005). Kodin tarkastelussa ei voida lähteä liikkeelle kiinteistä määrittämisistä, vaan olennaista on lähestyä sitä dialogisesti eri ihmisten eri konteksteissa antamien merkitysten ja niiden erojen kautta (Easthope, 2004; Dovey, 2005). Tässä tutkimuksessa kiinteiden määrittämien välttäminen on jo tutkimuksen tavoitteiden kannalta keskeistä. Etsittäessä asumisen arkeen ja kodin merkityksiin sisältyviä tekijöitä, jotka voisivat avata rakoja kestävämpää elämäntapaa mahdollistaville muutoksille, kokemusten väliset erot ja muutokset kotiin liittyvissä käytännöissä ovat olennaisessa asemassa. Toisaalta myös monipaikkaisuuteen sisältyvä kotien moninaisuus itsessään asettaa kodin merkityssisältöjen tarkastelun vuorovaikutteiselle kentälle.

Monipaikkainen asuminen, kriisit ja ekologinen kestävyys
Vapaa-aikaan liittyvä maaseudulle suuntautuva monipaikkaisuus on Suomessa tavallinen monipaikkaisen asumisen muoto (Pitkänen & Strandell, 2018). Kansainvälisesti katsottuna Suomessa on paljon kesämökkejä (Tilastokeskus, 2020). Mökkikulttuurin synty ulottuu 1800-luvun loppupuolelle, jolloin kaupungeissa asuva porvaristo rakensi itselleen suuria huviloita kaupunkien liepeille vapaa-ajan ja kesän viettoa varten. Sotien jälkeen myös maaseututaajamien ja teollisuuskeskusten

varakkaammat asukkaat hankkivat itselleen huviloita, mutta vasta 1950-luvulla kesämökkeilystä tuli koko kansan vapaa-ajanviettopa. 1960-luvulla kesämökkejä alettiin käyttää toisena asuntona muulloinkin kuin kesällä (Tiihonen, 2011). On mahdotonta arvioida, missä määrin mökit ovat omistajilleen tai käyttäjille ensisijaisia tai toissijaisia asuntoja. Suomessa kansalaiset voivat olla kirjoilla vain yhdellä paikkakunnalla, joten tilastot ja rekisterit eivät kerro paljoakaan siitä, missä määrin asukas viettää aikaa kotikunnassaan (Åkerlund ym., 2015; Adamiak ym., 2017). Vallitseva asuntotyyppi useassa suomalaisessa kunnassa on kesämökki (Hiltunen & Rehunen, 2014), jossa virallisesti ei asuta, vaikka se todellisuudessa saattaa olla ihmisen koti. Suomessa, kuten kansainvälisessä kirjallisuudessakin on nostettu esiin, monipaikkaiset asukkaat ovat tilastollisesti näkymättömiä kakskodeissaan, vaikka nämä kodit eivät välttämättä ole asukkailleen toissijaisia (Hiltunen ym., 2013; Weichhart, 2015). Schier ym. (2015) esittävät, että ykkös- ja kakkoskotien sijaan pitäisi puhua neutraalimmin ykkös- ja kakkosasuipaikasta, sillä kodit eivät ole suhteessa toisiinsa ensisijaisia tai toissijaisia vaan molemmat paikat voivat olla asukkaidensa ensisijaisia koteja.

Suomessa asumiseen liittyvä monipaikkaisuus ilmiönä tuli hyvin näkyväksi koronapandemian myötä ja voidaan myös ajatella, että kriisi nosti näkyvästi esiin maaseudun ja kaupunkien välisen dikotomian. Uudenmaan sulkeminen maaliskuussa 2020, tavoitteenaan maaseudun terveydenhuoltojärjestelmän suojeleminen, herätti tunteita rajan molemmin puolin. Monet kaupunkilaiset halusivat päästä mökeilleen viettämään koronaeristysaika. Toisaalta mediassa nostettiin esiin maaseudun pienten kuntien johtajien vetoamuksia siitä, että mökkiläiset pysyisivät kotonaan, kotikunnassaan (Nykänen, 2020; Virtanen, 2020). Vastakkainasettelun lisäksi rajan sulkeminen antoi myös mahdollisuuden laajemmin reflektoida, missä ja mitä koti on ja mikä on kakkoskotien ja ykkös- ja kakkoskotien välinen dynamiikka erityisesti kriisitilanteessa.

Kaupunkien ja maaseudun väliseen vastakkainasetteluun liittyy myös kiinteästi kysymys asumisen kestävästä ratkaisusta. Kirjallisuudessa on esitetty, että monipaikkaiseen asumiseen liittyvän maaseutu ympäristön ihanteet asettuvat vastakkain ekologisuuteen tähtäävän tiiviin kaupunkimaisuuden kanssa (esim. Naess, 2014; Di Marino ym., 2018). Asuminen on merkittävässä osassa ilmastonmuutokseen liittyvien päästöjen muodostumisessa. Kotitalouksien kulutus aiheutti vuonna 2015 66 %:n osuuden kotimaassa toteutuneista yksityisen ja julkisen kulutuksen ja investointien päästöistä. Kotitalouksien kulutuksesta asuminen ja siihen liittyvä energiankäyttö muodostivat 29 %:n osuuden ja liikkuminen 30 %:n osuuden (Nissinen & Savolainen, 2019). Kiinteistöjen kulutukseen vaikuttaa yhtäältä käytön aikainen energiankulutus, toisaalta rakentamisen hiilijalanjälki. Lisäksi rakennetun ympäristön vaikutukset ihmisten liikkumi-

seen luetaan osaksi ekologisen rakentamisen kokonaisuutta. Kaupunkien ja maaseudun välinen dikotomia on vahvasti elossa myös tällä kentällä. Tiivis kaupunkirakenne, jossa kaikki tarpeellinen on saavutettavissa lähiympäristössä kevyen liikenteen tai joukkoliikenteen keinoin, näyttäytyy asukkaiden hiilipäästöjen mallinnuksessa selvästi yksityisautoiluun pohjautuvia maaseutu- ja haja-asutusalueita tehokkaampana (Heinonen & Junnila, 2010). Lisäksi kaupunkialueilla asutaan myös keskimääräisesti pienemmissä asunnoissa, minkä edelleen on katsottu vähentävän asukkaan hiilijalanjälkeä (Heinonen & Junnila, 2010; Norman ym., 2006). Tiiviin kaupunkirakenteen ja väljän maaseutumaisen rakenteen välillä tehdyissä vertailuissa on kuitenkin ilmennyt tekijöitä, jotka muuttavat tätä tilannetta kokonaiskulutuksen osalta. Vaikka asumisen ja liikenteen energiankulutus olisi vähäisempää tiiviissä ympäristössä, muuhun kulutukseen liittyvät päästöt tasoittavat eroa huomattavasti. Heinonen ym. (2013a; 2013b) esittävät, että nämä kulutuserot eivät liity vain käytössä olevaan varallisuuteen tai vapaisiin valintoihin, vaan erilaisten elämäntapojen ja kulutustottumusten taustalla on yhdyskuntien tilarakenteeseen liittyviä rakenteellisia tekijöitä. Yhtenä esimerkkinä tästä on niin sanottu rinnakkaiskulutus, eli tiiviin asumisen kompensointi asunnon ulkopuolisten tilojen ja palveluiden käytöllä (Heinonen ym., 2013a). Monipaikkainen asuminen voidaan ymmärtää tällaisena rinnakkaiskulutusta tuottavana ilmiönä, johon liittyy paikkojen erilaisten tekijöiden ja vaikutusten välistä kompensointia. Kun kuluttamisen eri osa-alueet lasketaan mukaan, tiiviin kaupunkirakenteen oletettu tehokkuus ei toteudu, vaan tiiviimmässä rakenteessa asuvat aiheuttavat suuremmat kasvihuonepäästöt kuin väljemmillä alueilla asuvat henkeä kohti laskettuna (Heinonen ym., 2013a). Varallisuus huomioituna erot tasoittuvat tiiviimpien alueiden hienoiseksi eduksi, erityisesti tiiviimpien alueiden pienempien autoliikenteen päästöjen ja toisaalta suuremman muuhun henkilökohtaiseen kuluttamiseen liittyvien päästöjen vaikutuksesta (Heinonen ym., 2013b). Kokonaisuudessaan tutkimukset osoittavat, että elämäntapojen huomioiminen osana eri asumismuotojen kestävyiden arviointia on olennaista. Monipaikkaisen asumisen tutkimuksen kannalta kiinnostavaa on, että suoria todistuksia kaupunki- ja maalaisympäristön tai kerrostaloasumisen ja pientaloasumisen välisistä ekologisesta paremmuudesta ei ole löydettävissä, vaan niihin liittyvät perhemuodot, ajankäytön mahdollisuudet, kulutustottumukset ja erilaisten energiamuotojen käyttömahdollisuudet vaikuttavat kokonaisuuteen merkittäväällä tasolla (Heinonen ym., 2013b; Heinonen ja Junnila, 2014).

Toisaalta jopa suoraan rakennusten energiankulutukseen kohdennettujen ratkaisujen toimivuus on osoittautunut haasteelliseksi ilman oikeaa tietoa rakennusten käytöstä. Suunnittelun aikana arvioidun ja käytön myötä toteutuneen energiankulutuksen välillä on edelleen merkittäviä eroja, joiden keskeisenä

selittäväenä tekijänä pidetään tilallisiin käytäntöihin liittyviä virhearviota tai tiedon puutetta (Kimpian ym., 2021; Heinonen & Junnila, 2014). Energiaa käytetään rakennuksissa erityisesti lämmittämiseen ja hyvän sisäilman tuottamiseen eli tekijöihin, jotka liittyvät asukkaiden kokemuksiin ja hyvinvointiin. Tästä huolimatta käyttäjäkokemuksia ei ole otettu olennaisella tavalla osaksi rakennustuotannon prosesseja (Kimpian ym., 2021). Kokemusperäinen tieto asumiseen liittyvistä tarpeista, käytännöistä ja niihin liitetyistä merkityksistä on olennaista sekä rakennusten aiheuttaman hiilijalanjäljen pienentämiseksi että rakennetun ympäristön ja ihmisten elämäntapojen välisen suhteen ymmärtämiseksi. Näiden tarkastelussa monipaikkainen asuminen avaa kiinnostavan tutkimuskentän ja pyrimme tässä artikkelissa osittain vastaamaan tähän haasteeseen laadullisella tutkimuksellamme.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen haastateltavat haettiin pääosin Facebookin Citymaalaiset-ryhmän kautta. Verkosto tarjosi kanavan saavuttaa monipaikkaisia, omaa asumistaan aktiivisesti pohtivia vastaajia. Lisäksi haastatteluja täydennettiin tutkijoiden henkilökohtaisista verkostoista löytyvillä henkilöillä, joilla asuminen jakaantuu kaupunkimaisten ja maaseutumaisten¹ paikkojen välille. Huomasimme, etteivät citymaalaisien ja ryhmään kuulumattomien välillä esiintynyt erityisemmin eroja tilallisia käytäntöjä pohtiessa. Suoritimme kolme ryhmähaastattelua Zoom-verkkokokousalustan kautta. Valitsimme ryhmähaastattelut metodiksi, sillä yhteisessä keskustelussa saadaan usein monisäikeisempää tietoa, kun osallistujat jakavat tietoa toistensa kanssa (Stewart, Shamdasani & Rook, 2007). Menetelmävalinnan kautta pystyimme vastaamaan myös kodin merkitykseen liittyvään dialogisen lähestymisen haasteeseen (Easthope, 2004; Dovey, 2005). Haastateltavat kommentoivatkin keskustelujen päätteeksi ryhmähaastattelun tuomien erilaisten näkökulmien hyödyllisyyttä heidän omien kantojensa pohdinnan sekä citymaalaisuuden moninaisuuden esiin tuomisen kannalta. Ryhmähaastattelut olivat kestoltaan noin 1,5 tuntia. Haastateltavien toiveesta teimme lisäksi yhden kestoltaan noin 1,5 tunnin henkilöhaastattelun Zoomin kautta ja yhden noin tunnin mittaisen parihaastattelun haastateltavien kodissa. Käytimme haastatteluissa kysymysrunkoa, mutta jätimme myös tilaa haastateltavien esiin nostamille aiheille. Haastattelut olivat siis luonteeltaan puolistrukturoituja (Valentine, 2005). Haastateltavia oli yhteensä 11. Haastateltavien joukossa oli kaksi pariskuntaa. Tämä antoi näkökulmaa myös siihen, miten saman talouden sisällä voidaan suhtautua asioihin. Taustatietojen osalta annoimme haastateltavien itse määrittää, mitä haluavat kertoa itsestään ja asumistilanteestaan. Haastateltavamme olivat joko työikäisiä (n4) tai eläkkeellä (n7). Osa haastateltavista

asui yksin, osa kahden aikuisen kotitaloudessa ja osa kahden aikuisen ja lasten kotitaloudessa. Osalla haastateltavista lapset olivat jo itsenäistyneet, mutta monipaikkaisen asumisen merkityksiä pohdittiin silti heidänkin kauttansa.

Lähdemme tutkimuksessamme ajatuksesta, että haastatteluiden aikana ei ole kyse pelkästään siitä, mitä sanotaan, vaan myös siitä, miten asiat sanotaan (Fägerborg, 1999, s. 55). Siksi olemme myös käyttäneet tässä artikkelissa runsaasti sitaatteja. Käytimme saturaation käsitettä (Karisto, 2008, s. 81) määritelläksemme, milloin lisähaastattelut eivät olisi enää merkittävästi tarjonneet uusia näkökulmia tutkimukseemme. Kun samat asiat alkavat toistua haastatteluissa, haastatteluiden määrää voidaan pitää riittävänä. Teimme haastattelujen aikana avoimen koodaamisen menetelmän mukaisesti muistiinpanoja (Hirsjärvi & Hurme, 2000). Nauhoitetut haastattelut litteroitiin, minkä jälkeen jäsensimme aineistoa haastattelukysymysten ja haastattelujen aikana sekä niiden läpilukemisen myötä syntyneiden teemojen kautta. Analyysivaiheessa aineistosta poimittiin yhteensä 207 katkelmaa, jotka jaoteltiin tarkasteltavaksi eri kategorioihin (Weiss, 1994). Kokemustiedon luonteesta johtuen jaottelu ei ole tarkkarajainen, vaan eri kategoriat limittyvät haastateltavien kertomuksissa toisiinsa. Kategoriat jakaantuivat kolmen pääteeman alle. *Kodin suojan* merkitykseen liittyi koettua turvallisuutta, hyvinvointia ja mukavuutta käsitteleviä otteita ja *kotien ympäristösuhde* sisältää joko paikan, yhteisöjen tai oman identiteetin ominaisuuksia tai roolia käsitteleviä otteita. Kolmantena *kotien tilallisia käytännöt ja tarpeet* sisältävät liikkumiseen, palveluihin, ajankäyttöön, talouteen tai ekologiaan liittyviä otteita (kuva 1).

Seuraavaksi tarkastelemme, millaisina haastateltujen citymaalaisten ympäristösuhteet ja kodin tekeminen näyttäytyvät eri paikoissa. Tämän jälkeen siirrämme huomion aineistosta nousevaan kahteen toiminnalliseen mahdollisuuteen, täydentämiseen ja kompensointiin, jotka toimivat citymaalaisten asumisen arjen valintojen taustalla.

KODIN SUOJA	YMPÄRISTÖSUHTEET	TILALLISET KÄYTÄNNÖT & TARPEET
turvallisuus mukavuus	paikka yhteisöt	liikkuminen ajankäyttö
hyvinvointi	identiteetti	palvelut talous&ekologia

KUVA 1 Aineiston taulukointi kolmen pääteeman alle.

Monipaikkaisen asumisen ympäristösuhteet ja kodin tekeminen

Asumisen monipaikkaisuus ilmeni citymaalaisten haastatteluissa monella eri tavalla. Osalla haastateltavista tämänhetkinen kotipaikkakunta oli kaupungissa (n8) ja osalla maaseudulla (n3). Tämän lisäksi osalla haastateltavista oli käytössään toisia ja kolmansia paikkoja (n8). Monipaikkaisuutta edustivat myös asumishistorian aiemmat paikat, tulevaisuuden varalle suunnitellut paikat tai työn kautta muodostuvat suhteet paikkoihin. Vaihtelevat sidokset eri paikkoihin muodostivat toisistaan erottuvia merkityssisältöjä haastateltavien citymaalaisuuteen ja vaikuttivat arkielämän tasolla myös heidän asumiseensa liittyviin käytäntöihin ja ajankäyttöön eri paikkojen välillä. Suomalainen mökkikulttuuri, jonka keskeisenä piirteenä on mökkien käyttö nimenomaan vapaa-ajan paikkana, oli esillä haastateltavien tarinoissa. Toisaalta myös työelämään liittyviä liikkuvuuden ja asumisen tarpeita yhdistettiin eri koteihin usealla tavalla. Siinä missä joillekin työelämä oli itsessään tuottanut monipaikkaisuutta, toisilla monipaikkaisuuteen liittyvät ympäristönvaihdokset antoivat vastapainoa työlle. Viime vuosina yleistynyt etätö oli mahdollistanut osalle paikasta riippumatonta valinnanvapautta. Vastaavasti etenkin osalla mökkelijöistä monipaikkaisuuden ajalliset rajoitteet olivat muuttuneet eläkkeelle siirryttäessä. Maaseutu ympäristöön liitettiin vahvasti paikan mahdollistamien luontokokemusten ja puuhastelun tuottamia merkityksiä. Toisaalta myös kaupunkia korostettiin vapaa-ajan kulutuksen, kuten kulttuurielämysten mahdollistajana. Siten sekä kaupunki että maaseutu olivat citymaalaisten arjessa vapaa-ajanviettopaikkoja, joita hyödynnettiin eri tavoin, kun taas työn nähtiin liittyvän edelleen vahvemmin kaupunkiin ja toteutuvan maaseudulla vain tietyin ehdoin.

Citymaalaisten kertomuksissa erilaiset paikat, niihin liittyvät yhteisöt ja omaan identiteettiin vaikuttavat tekijät muodostavat kodin merkityksiin vaikuttavia ympäristösuhteita. Sekä kaupunkia että maaseutua esitettiin ympäristöinä, joista haetaan tai joissa koetaan *kuulumista*. Osalle haastateltavista kuuluminen tiettyyn ympäristöön tuntui itsestään selvältä. Esimerkiksi omaa kotikaupunkia esitettiin paikkana, johon identifioituttiin vahvasti. Tämän tyyppinen kuulumisen tunne korostui etenkin tapauksissa, joissa maaseutukoti oli vapaa-ajanviettoon keskittyvä mökki ja työelämä ja arki paikantuivat kaupunkiin. Toisaalta osassa sekä kaupunkilaisten että maalaisten kertomuksista omaa elämäntapaa kuvattiin melko liikkuvana ja maaseutua paikkana, jossa tähän tilanteeseen pyrittiin vaikuttamaan. Tällöin kuulumisen etsintään liittyi myös muutoksia oman identiteetin ja elämäntapaan liittyvien tärkeysjärjestys-

ten osalta. Esiin nostettiin myös sitä, että kuulumisen sidoksia voi muodostaa paikkojen sijaista muihin ihmisiin ja yhteisöihin.

Kyllä me ollaan niin syvältä Stadista, et me ollaan niinku stadilaisia – muut on hesalaisia [nauraa]! (Haastateltava B)

No kyllä se ainakin meillä tämä koti on tämä koti, missä asutaan, että ei se mökki sillä tavalla oo koti, tai ehkä se on niinku kodin laajentuma. (Haastateltava E)

[...] koska työt on ollu epävakaampia, ne on vaihtanu kaupunkia, ja (saman kaupungin sisälläki on voinu) vaihtuu työpaikka, et se ei tuntunu semmoselta pysyvältä asialta niinkään (tässä maailmanajassa ja niillä aloilla), millä ollaan oltu, niin ne juuret haluttiin rakentaa (itselle ja) lapsille jotain muuta kautta. (Haastateltava F)

Scannell ja Gifford (2010) hahmottavat kolmiosaista paikkaan kiinnittymisen kehystä, jossa vaikuttavina tekijöinä toimivat henkilön, psykologisten prosessien ja paikan ulottuvuudet. Psykologiset prosessit jaetaan edelleen affektiivisiin, kognitiivisiin ja käyttäytymiseen liittyviin osa-alueisiin. Citymaalaisten kertomuksissa kuulumisen liittyy erityisesti heidän kuvaamiinsa kognitiivisiin, paikkojen luonnetta ja niiden suhdetta omaan itseen tiedollisesti käsitteleviin prosesseihin (Scannell & Gifford, 2021, s. 3). Toisaalta kertomuksissa toistuu myös toisenlainen ulottuvuus. Juuret, juurtuminen, jatkuvuus ja sidos olivat sanoja, joita lähes kaikki haastateltavat liittivät maaseutuun. Suurimmassa osassa kotipaikkakuntansa puolesta kaupunkilaisten kertomuksista maaseutu edusti *kaipuuta* tiettyyn ympäristöön, johon liitettiin omaan henkilöhistoriaan, sukuyhteyksiin sekä luontoon liittyviä merkityksiä. Scannellin ja Giffordin (2010; myös Jack, 2016, s. 90) mukaan kaipuu liittyy erityisesti affektiivisiin psykologisiin prosesseihin, joita on pidetty paikkaan kiinnittymisen kannalta ensisijaisina (Fullilove, 1996). Citymaalaisten kertomuksissa erityisesti maaseutuympäristöön liitettiin kaivattuja sidoksia ja tarpeita (Åkerlund ym., 2015), vaikka koti usein paikannettiin kaupunkiasuntoon ja oma identiteetti kaupunkilaiseksi. Toisaalta kaipuuta kohdennettiin sananmukaisesti ympäristöön, johon kokee kuuluvansa, mutta josta on joutunut eroon. Kaupunkiympäristöihin liittyvää kaipuuta liitettiin eniten sosiaalisiin tekijöihin ja vähemmän paikan ominaisuuksiin.

[...] se oli se tarve päästä, saada kunnon mökki ja oma palsta ja rakentaa sinne semmonen saunamökki, ja et päästä siihen maafilikseen (Haastateltava B)

[...] jotenki sillon mielsin itseni tämmöseks maaseutuuhmiseks ja tunsin kärsiväni huonosti, ku mä asuin pääkaupunkiseudulla, ja tuntu, että ei pysty hengittää siellä, ja kaipasi just eri-, no sillon erityisesti mulla se pohjonen oli se toinen paikka. (Haastateltava J)

[...] niin mulla tietysti siihen pääkaupunkiseutuun liittyy hirveen vahvasti mun työni ja sitä kautta tulleet henkilöt, jotka oli siis, joiden kanssa opiskeltiin ensin samaan aikaan ja sitten opetettiin [...] samaan aikaan [...], et se oli hyvin semmonen jopa vahva perhe. (Haastateltava J)

Citymaalaisuuteen sisältyvä vuorovaikutteinen ympäristösuhde paikkoihin, joihin tuntee kuuluvansa ja paikkoihin, joita kohtaan kokee *kaipuuta* muodostaa lähtökohtaisen tarpeen liikkumiselle eri paikkojen välillä. Lisäksi osa haastateltavista korosti myös monipaikkaiseen asumiseen sisältyvän nomadin *liikkuvuuden* itseisarvoa. Liikkuminen nähtiin itselle tärkeänä elämäntapana, jonka perustana ovat oman elämänhistorian ja erityisesti lapsuuden kokemukset. Åkerlund ja muut (2015) ovat nostaneet tutkimuksessaan paitsi paikkojen ominaisuudet, myös liikkumisen paikkojen välillä keskeiseksi tekijäksi suomalaisessa monipaikkaisen asumisen terveys- ja hyvinvointivaikutusten muodostumisessa. Useat haastateltavat pitivät nomadia liikkuvuutta omaan identiteettiin liittyvänä erityispiirteenä, jonka myötä elämässä tapahtuviin muutoksiin on helpompi sopeutua. Monet olivat muuttaneet useaan otteeseen elämänsä aikana ja he pitivät uuden paikan tekemisen kodiksi helpommaksi kuin he olettivat ihmisten yleensä ajattelevan. Tästä näkökulmasta kodin tekemistä pidettiin jossain määrin paikoista riippumattomana. Eräs haastateltava painotti, että jos kiintyy seiniin, on niistä luopuminen vaikeaa, jolloin myös paikan vaihtaminen vaikeutuu.

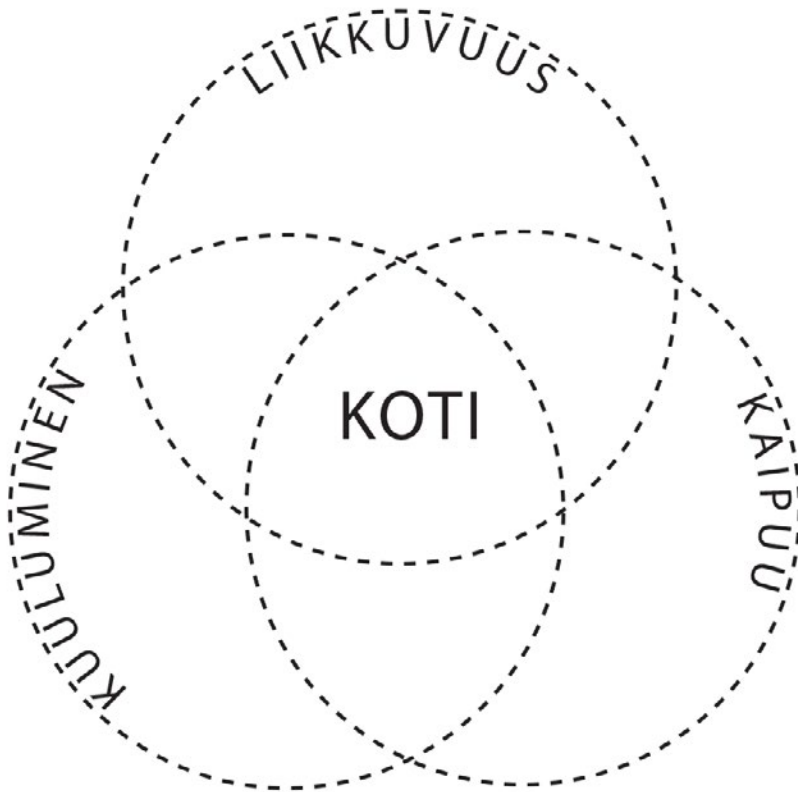
[...]jet jotenki tuntuu, et siihen on kasvanut, että elämä jakaantuu eri paikoille, että kummassakin on tärkeät porukat ja tärkeät yhteisöt olemassa. (Haastateltava F)

[...] nyt kun vielä riittää terveyttä, niin mun mielestä pitää pysyä liikkeellä, koska vierivä kivi ei sammaloidu, niinku kaikki tiedämme. (Haastateltava C)

Mutta sit kun ei oo semmosta, mihin ois kauheesti kiintyny, se fyysinen tila, niin siit o helppo sit luopuakki ja vaihtaa; jos ruoho on vihreämpää aidan takana, niin menen sitten sinne. (Haastateltava C)

Citymaalaisten kotia tai koteja muodostetaan kuulumisen, kaipuun ja liikkuvuuden välisessä kentässä (kuva 2). Esimerkiksi Rolshoven (2007, 20: 28) on painottanut, että monipaikkainen asukas ei ole juureton, vaan eri paikat rikastuttavat

heidän arkeaan ja muodostavat yhteyksiä ja uusia siteitä. Nomadin kodin koettiin kulkevan sujuvasti mukana eri paikkojen välillä (Viikko, 2000). Tuan (1977) liittää nomadiin kotiin eri paikat, niiden väliset reitit ja liikkumisen ajallisen ulottuvuuden. Nomadismi, metaforasta huolimatta, ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että monipaikkaiset henkilöt tuntevat olevansa kotona eri ympäristöissä. Haastateltavien kertomukset kuvastavat, miten kotoutumisen tunne liittyy muun muassa siihen, missä määrin henkilö liittää itsensä eri paikkojen verkostoihin, kuten seurustelee hän paikallisten kanssa vai ensisijaisesti muiden ”nomadien” kanssa (Korpela, 2019). Osa haastateltavista, erityisesti ne jotka ”mökkeilivät” perinteisessä mielessä, eivät rakentaneet suhteita paikallisiin, kun taas osa kuvasi oman maalaisidentiteetin muodostuneen vähitellen mökkipaikkakunnan tarjoamien harrastusten ja niiden kautta muodostuneiden

KUVA 2 Citymaalaisten ympäristösuhteen ulottuvuudet.

sosiaalisten suhteiden kautta. Vastaavasti maaseudulla pysyvämmin asuvien sosiaaliset suhteet ulottuivat myös kaupunkiin. Nomadin elämäntavan kautta muodostuviin ympäristösuhteisiin vaikuttaa myös se, onko liikkuvuus henkilön oma valinta vai onko kyse olosuhteiden pakottamasta tilanteesta (Tuan, 1997, s. 158). Nomadin liikkuvuuden vaikutuksesta osa haastateltavista koki kotipaikkakunnalla olevan pitkäaikaisen asunnon edustavan itselleen kaikkein vähiten kotia. Nomadinäkökulmasta matkustaminen ja kodin muodostaminen ovat jatkuvassa prosessissa, johon sisältyy kulloisenkin ympäristön ja oman itsensä välisten suhteiden tarkastelua. Monipaikkainen koti on paitsi liikkumista ja liikennettä, myös psykologista liikettä kaipuun ja kuulumisen, eteenpäin menemisen ja paluun välillä (Tuan, 1997). Casey (2001) kirjoittaa paikan ja identiteetin välisestä vuorovaikutussuhteesta, jossa identiteetti ei ole vain itsetietoisuutta, vaan myös itsen ja paikan välisestä tietoisuudesta muodostunut. Tämän tyyppinen tietoinen ympäristösuhde liitettiin kertomuksissa myös tietyn paikan itsessä aiheuttamiin muutoksiin.

Ja se musta niinku, se citymaalaisuuden tunne on mulla sellasta [...] mä osaan löytää kummastakin ympäristöstä asioita, jotka – tiäkkö – antaa ihan valtavasti ja jotenki vahvistaa, ja tulee se tunne, [...] et on ikään ku yhteys siihen ympäristöön, jopa siellä Mannerheimintiellä, [...] sain sen yhteyden siihen ympäristöön. (Haastateltava J)

Edellinen ote liittyy kertomukseen, jossa haastateltava oli pitkän liikkuvan asumishistorian jälkeen asettunut paikoilleen maalle. Hän kuvaa muuttoa prosessina, jonka myötä hän on saavuttanut tilanteen, jossa nauttii olostaan ja elämästään yksin juuri sillä paikalla. Yllättäen myös koronaan liittyvien rajoitteiden aikana paikka oli mahdollistanut vapauden tunnetta ja sosiaalisten suhteiden lisääntymistä. Kertomus tuntuu vastaavan Doveyn (2005; myös Deleuze & Guattari, 1987) tulkintaa kodin tunteen muodostumisen prosessista, jossa haetaan työntä ja vakaata identiteetin keskusta ulkoisen maailman kaaoksen keskellä. Tällainen paikka mahdollistaa identiteetin avautumista sisäpuolen ja ulkopuolen tai kodin ja matkan välisen vuorovaikutuksen myötä. Vaikka koti ei ole tietty paikka, niin paikka vaikuttaa kodin muodostumiseen.

Että tää jotenki kääntyi ihan niinku (hassuin päin) [...] että ku ois voinu aatella myös, et ne ihmis-, niinku ne fyysiset ihmissuhteet häviää koronan myötä, niin nyt must tuntuu, että tää mun paikkani mummola mahdollisti sitte kuitenkin enemmänkin sitä kohtaamista, myös korona-aikana. (Haastateltava J)

Jackin (2016; Tuan, 1977) mukaan paikkaan kiinnittyminen tapahtuu rutiinien ja arjen kokemusten toistuvuuden sekä erityisten elämäntilanteiden kautta. Chaudhury ja Rowles (2005) kirjoittavat, että koti sitoo yhteen kokemuksia ja muistoja eri ajoista ja paikoista. Paikan ominaisuudet ja ihmisten ja paikkojen välinen positiivinen vuorovaikutus on liitetty tutkimuksessa myös asuinympäristön terveysvaikutuksiin (Eyles & Williams, 2008; Åkerlund ym., 2015) Citymaalaisten kertomuksissa kodin nähtiin muodostuvan paikkojen ohessa myös oman toiminnan, paikassa vietetyn ajan ja niistä muodostuvien muistin kerrostumien kautta.

[...] ku uuteen paikkaan menee, nii se ei välttämättä heti tunnu omalta. Mut et kun aikaa kuluu, ja tekee tiettyjä asioita, niin (sitä) alkaa luoda itsellensä kodiksi, ja sit ku tavallaan tietää, miten se tehdään, niin se jotenki tuo semmosta myöski turvaa [...] lopputulos on se, että jossain kohtaa huomaa olevansa kotiutunut siihen paikkaan. Mut et totta kai se aika, mitä on viettänyt jossain paikassa, se niinku semmonen ajallinen kerrostuminen, et on muistoja eri vuosilta samoista paikoista, samoihin miljöihin sidottuina, niin ehkä semmosest tulee semmosta kodin tuntua, ja niit tunteita palaa mieleen, että mitä näis paikois tai näis tiloissa on tapahtunu aikasemmin. (Haastateltava F)

Toisaalta kotiin liittyy myös tärkeäksi koettuja fyysisen ympäristön piirteitä. Jollakulla koti tulee kodiksi vasta kun sen saa muokattua oman tyylin mukaiseksi. Caseyn (2001; myös Scannell & Gifford, 2016) mukaisesti identiteetti on tullut riippuvaiseksi tietynlaisista paikan ominaisuuksista. Identiteetin ja kodin välisen vuorovaikutusprosessin takia voi tuntua pitkäänkin, että mikään asuinpaikoista ei ole oikein koti.

Niin täl hetkel mul ei tavallaan, mä oon vähän semmonen koditon. Siis, et se on jännä, että mähän en oo nyt käyny kaupungissani moneen viikkoon, suurin piirtein. Koska mun ei tarvitse olla siellä, et sit mä oon ollu maalla, jossa on monesta syystä, siel on kuolinpesien tavaroit, mun täytyy käydä läpi, siel on paljon semmost, siis se ei ole siinä kunnossa, ku mä haluaisin, että se on. Ja suurena esteetikkona mun täytyy saada tavallaan, jotta siitä tulis mun semmonen niinkun, se maalaiskoti, nii se ei ole vielä sitä. (Haastateltava K)

Kaupungin ja maaseudun toisiaan täydentävät toimintamahdollisuudet

Haastateltujen citymaalaisten kertomuksista nousee esiin, miten eri ympäristöjen hyväksi tai huonoksi koetut ominaisuudet näyttäytyvät heidän arkielämänsä

kannalta. Vaikka haastattelujen kysymysrunko oli rakennettu lähtökohtaisesti kaupungin ja maaseudun välille symmetriseksi, tuntuivat haastateltavat hakevan kuvauksissaan erityisesti maaseudun kokemuksellisuutta korostavia painotuksia. Esiin nostetut maaseudun tuottamat elämykset liittyivät usein fyysisen ympäristön inspiroivuuteen, jonka kuvauksiin liitettiin myös tunnelementtejä. Toisaalta kuvauksissa ja erojen tarkastelussa korostettiin tavoitetta yhdistää erilaisten ympäristöjen tarjoamia toimintamahdollisuuksia oman arjen tarpeiden ja käytäntöjen kannalta mielekkäällä tavalla. Kaupunkiympäristöstä haettiin erityisesti palvelujen kautta toteutuvaa asumisen ja toiminnan helppoutta ja niiden kautta muodostuvaa kodin pysyvyyttä. Myös urbaanit viihteeseen ja taiteeseen liittyvät elämykset sekä sosiaalisuuden muodot tai vähintäänkin tunne, että ne ovat lähellä saavutettavissa, nostettiin esiin. Maalaisympäristön toimintamahdollisuuksia kuvattiin puolestaan erityisesti omatoimisuuden kautta. Erilaisten ympäristöjen toimintamahdollisuudet täydentävät näin toisiaan citymaalaisten arjessa.

Onhan täälläki nyt joitaki ravintoloita, mut on se nyt kaupungissa paljon isompi tarjonta. Ja se, että sä voit piipahtaa iltasin vaikka olusille tai jotain sellast niinku helposti. (Nyt joudut) miettimään, että meeksä pyörällä, vai jos sataa vettä, nii (et pääse), viittiikö maksaa taksia, ei todellaakaan. Että se ei oo semmost poikkeilemista. (Haastateltava C)

[...] että vaikka mä en välttämättä käynyt teatterissa, mut jotenkin, et se tietosuus, et ne teatterit on siin lähellä, museoissa kävin paljon, kävin myös konserteissa osittain työnikin takia ja taidenäyttelyissä, et se oli jotenki semmonen, se oli erityisesti siellä semmonen tärkeä asia. (Haastateltava J)

Mul tuli viel mieleen yks juttu tässä, että mitä tääl on erilaista, niin mä tykkään hirveesti tosta puutarhasta, kun sinne voi keksiä kaikkee – nykki mä tein (pääsiäiseks) [...] semmosen ison noita-akan, joka istu polkupyörän päällä, ja kaikkee sellasta niinku värkätä, mitä ei sit taas kaupungis oo tilaa värkätä, eikä mitään aihehtakaan. (Haastateltava C)

Toiminnallisten mahdollisuuksien osalta citymaalaisten kertomukset ovat liitettävissä Scannellin ja Giffordin (2016) käyttäytymiseen perustuviin paikkaan kiinnittymisen prosesseihin. Tekeminen, on se luonteeltaan kaupunkilaisen ennalta-annettua ja anonyymiä tai maaseudulle tyypillisen omaehtoista ja itse muokattua, liittyy kertomuksissa haastateltavien kaupunkilais- tai maalaisidentiteettiin. Maaseutuympäristölle annetut vahvemmat painotukset saattavat kuitenkin liittyä juuri sen omaehtoisuutta tukeviin piirteisiin. Myös

Åkerlund ja muut (2015, s. 48–49) liittävät painotuksessaan maaseutu ympäristön kokemuksiinsa ja kerrostuneisiin merkityksiin, joita he pitävät tunteiden kannalta mahdollisesti jopa virallista kotipaikkaa tärkeämpinä. Haastateltavien kuvauksissa maalaisympäristö tarjoaa jo itsessään paljon ylläpitoon liittyvää tekemistä. Maaseudun vähemmän ennalta määritetyn ja tilallisesti väljemmän ympäristön koettiin mahdollistavan myös luovaa omatoimisuutta, jota pidettiin tärkeänä viihtymisen ja kodin tekemisen kannalta. Fyysisen ympäristön elämyksellisyyden ja ajanviettomahdollisuuksien lisäksi myös maaseudun pienempien yhteisöjen nähtiin avaavan vaikuttamismahdollisuuksia erilaisiin harrastuksiin. Sopivia harrastusryhmiä muodostuu luontevasti, kun ihmiset tuntevat toisiaan. Kaupungin anonyymin sosiaalisuuden sijasta maaseudulta oli löydetty pienten yhteisöjen vaivatonta yhteydenpitoa. Tämän lisäksi maalaisympäristön tarjoama suora luontosuhde nousi esiin lähes jokaisen haastateltavan kuvauksissa, jopa kaupungissa sijaitsevan omakotitalon rinnalla maaseudun keskeisenä ominaisuutena.

[...]miten meistä tuli maalaisia, niin kolmantena päivänä kaupanteon jälkeen me menttiin sinne kesäkuun alkupäivinä mökille ja ostettiin vähän voileipäevästä, istuttiin laiturille, (nii tuli), kaks kuikkaa ui siihen kymmenen metrin päähän, nii se oli sitten niinku nakutettu siinä – siinä synty, että joo, tää se oli! (Haastateltava H)

[...] aikasemmin siellä maatila-aikoina olin hyvin aktiivinen siinä meidän kylätoiminnassa, meil oli muun muassa joka kesä valtavat kesäteatterisysteemit siellä, ja se oli tosi kivaa, ja nyt sit ku mä muutin Helsinkiin, niin mä yritin ensin etsiä jotain tämmöstä pientä harrastelijateatteria ja muuta semmosta tietynlaista laulukooroo ja muuta, mut ei niitä sit löytynyt. (Haastateltava C)

[...] mäkin tos aikasemmin kyläyhdistyksen kautta vedin sinne semmosta lauantaikerhoa, mikä tarjos harrastuksia sinne kaikkein kaikille, et siinä oli sekä lapsille että vanhemmillekin ihmisille yhteinen tila ja yhteinen tilaisuus tehdä yhdessä asioita [...] et se oli must hauskaki osotus siitä, että minkälaisii taitoja ihmisilt löytyy, ku niit lähtee vähän ettimään ja kyselemään, et sit eri ihmiset just veti sinne ohjelmaa ja opetti toisiaan (--) semmmost kivaa yhteisöllisyyttä seki. (Haastateltava F)

Citymaalaiseen elämäntapaan liittyvien erilaisten fyysisten, sosiaalisten ja luonnonympäristöjen toisiaan täydentävien ominaisuudet mahdollistavat elämänlaatua ja hyvinvointia monipuolisella tavalla (Åkerlund ym., 2015). Haastateltuaineisto kuvastaa, miten elämyksellisyyden ja omatoimisuuden sekä toi-

saalta saatavilla olevien palveluiden merkitykset ja niiden kautta toteutetut kodin mukavuuden ja turvallisuuden tarpeet (Hill, 2006) saavat kuitenkin erilaisia ulottuvuuksia eri elämänvaiheiden mukana. Työikäisillä erilaiset työnkuvat vaikuttivat kaupungin ja maaseudun mahdollisuuksiin ja arjen hallintaan. Siinä missä suomalainen ”mökkeily” on liitetty perinteisesti työajan ulkopuolella tapahtuvaan vapaa-ajan viettoon, haastatteluissa maaseudulla asuvien osalla nousi esiin kaupungissa tehtävä lähityö ja kotona maalla tehtävä etättyö, joiden välille pyrittiin hakemaan sopivaa suhdetta. Haasteena tälle nähtiin mm. tietoliikenneyhteydet, sääolot sekä työaikojen, liikkumisen sekä arjen toimintojen ajallinen yhteensovittaminen. Toisaalta kaupunkilaisille maalaisympäristö edusti edelleen erityisesti vapaa-ajan paikkaa, jossa voi irrottautua kaupunkikodin arjen vallanneen etättyön velvoitteista (ks. Åkerlund ym., 2015, s. 50). Maalaisympäristön nähtiin myös mahdollistavan työpäivän aikaista työrytmin vaihtelua. Lapsiperheiden monipaikkaisen etättyön edistämiseksi toivottiin myös etäopetuksen käytäntöjen kehitystä tulevaisuudessa. Maalla asuvien lapsiperheiden osalta myös koulunkäyntiin liittyvät liikkumisen ratkaisut näyttäytyivät välttämättöminä. Toisaalta esimerkiksi ulkoleikkien kannalta kaupunkiympäristön nähtiin asettavan enemmän rajoitteita lapsiperheille.

Maalla ei myöskään oo kivaa, jos sun pitää lähtee joka aamu seitsemäks jonnekki. [...] et jos sul on työ, että sun pitää olla kummallisina aikoina, haastavina aikoina jossain, edes aina niinku välillä, nii se on kyllä sitte aika, ku meil on niin hankalat vuodenajat, niin mä väitän, et siit on romantiikka sitte kaukana, jos on lumituisku, ja sun pitää lähtee neljält ajamaan jonnekki aamuyöllä. (Haastateltava K)

Jos sul ei oo töitä, joka on kelloon sidottu, niin sillonhan siel tulee semmonen tietynlainen rytmi, joka on hirvittävän hieno, koska sä voit puuhastella jotaki, sä pidät taukoa, sit taas puuhastelet, tai teet jotain järkevää. (Haastateltava K)

ne työt on niinku ikään ku koko ajan läsnä, että aamulla, ku saa silmät auki, ni tietokoneelle ja illalla, ku saa lapset nukkumaan, ni tietokoneelle ja tota. Että tavallaan että ei viittis jotenkin ryvettää sitä toista paikkaa sitten niillä töillä, että sielläkin se läppäri jotenkin siellä nurkassa koko ajan niinku hiostaa. (Haastateltava G)

se on taas sit siinä maaseututyypissä ratkasussa semmone, että ku ne voi sitte mennä miten lystää, niin se on mukava minulle, ja se on toisaalta myös mukava niille mukuloille, että ne voi seikkailla ja tutkia omin nokkinsa. (Haastateltava G)

Eläkeläisten osalta kaupungin ja maaseudun tarjoamien toimintamahdollisuuksien yhdistäminen näyttäytyi merkityksellisen ajanvieton kannalta erityisen houkuttelevana. Ikääntymiseen liitettiin kuitenkin pohdintoja siitä, miten tulevaisuudessa voi joutua tekemään valintoja kahden paikan välillä. Tällöin kaupunkiasumisen helppous ja lähellä sijaitsevien palveluiden tärkeys saivat korostuneen aseman (vrt. Åkerlund ym., 2015; Hiltunen & Rehunen, 2014). Toimintakyvyn heiketessä maaseutuun liittyvän omatoimisuuden nähtiin muodostuvan enemmän rasitteeksi kuin eduksi. Toisaalta esimerkiksi liikkumisesteiden myötä ilmaantuneita maaseutukodin käytön rajoitteita voi muuttuneessa tilanteessa kompensoida lähellä kaupunkikotia sijaitsevalla siirtolapuutarhalla.

Et koittaa ottaa parhaat puolet kaikesta, ja se täs onki, et mul on oikeestaan vähän niinku huono omatunto – ei nyt ihan niinkään, mutta vähän niinku, että voiks tällai olla, että voi poimia rusinat pullasta niinku kahdes paikas [nauraa], mut se on siinä must se makeus justiin. (Haastateltava C)

[...] sitte ku tätä ikää tulee, nii sit tuntuu, et pitää muuttaa sinne toiseen suuntaan. [...]jettä ei ole näitä pakollisia lumitöitä, pakollisia puuhakkauksia ja tämmösiä kaikkii. (Haastateltava D)

Ja nyt sitten kolmantena tämä siirtolapuutarhamökki tuli siitä, ku toinen meistä joutu pyörätuoliin, elikkä on lähellä tässä vartin päässä, ja se on nyt esteetön sitten. Mut kuitenkin edelleen pala tämmöstä maata, maaseutua. (Haastateltava E)

Koronakriisin poikkeusajan nähtiin vaikuttaneen erityisesti kaupungin toimintamahdollisuuksiin. Sekä sosiaaliset mahdollisuudet että palveluiden käyttö olivat vähentyneet, ja kaupunkiympäristön tarjoumien merkitys alkoi näyttäytymään enemmän kaupungin idean kuin todellisuuden kautta. Kuitenkaan pääosalla haastateltavista korona-aika ei ollut aiheuttanut suuria muutoksia tai vaikeuksia asumiseen. Erityisesti maaseudun tarjoamat omatoimisuuden mahdollisuudet nähtiin tässä etuna. Myös turvallisuuteen ja suojaan liittyviä tekijöitä oli koettu erityisesti maalaisympäristöstä.

ei oo käyty sitten missään näissä muumimuseoissa ja semmosissa, mitä on tässä lähellä, ja uimahalleissa ja semmosissa, mitä tavallisesti noitten pikkulasten kans tehään, mikä on etu, niin kyllähän ne tietysti nyt on sitten ne kaupunkimaisen asumisen edut olleet ehkä vähän kortilla. (Haastateltava G)

[...] arki on jatkunu samanlaisena, mutta ollaan oltu kyl niin ilosia, ja tuntunu, et on ihan (siunauksellista, et ollaan) just muutettu tänne, ennen ku tämmönen aika tuli. Et täällä ei paljon sitä tartte murehtii, kun naapureina on lähinnä metsäneläimiä, ja turvavälit on automaattisesti satoja metrejä naapureihin, ja sitte se, et on tilaa touhuta ja temmeltää, et ihan normaalielämää on sit pystyny viettää oman perheen kanssa täällä.
(Haastateltava F)

Monipaikkaisen asumisen ja liikkuvuuden kompensointimahdollisuuksia

Toisiaan täydentävien toimintamahdollisuuksien ohella haastateltujen citymaalaisien kertomuksissa esiintyy talouteen, tilaan, kulutukseen, ajankäyttöön, liikkumiseen sekä erilaisiin ekologiisiin ratkaisuihin liittyviä kompensointimahdollisuuksia. Kompensoinnin käsite liitetään tässä yhteydessä joko yhden paikan tarjoamien mahdollisuuksien puutteisiin tai useamman paikan samanaikaisesta asumisesta muodostuviin haasteisiin. Kompensoinnin eri ulottuvuudet, kuten tilat, talous ja kulutus, sekä liikkuminen ja ajankäyttö, limittyvät monipaikkaisen arjen kuvauksissa vahvasti toisiinsa.

Sitran monipaikkaisuutta käsittelevässä raportissa todetaan, ettei monipaikkainen asuminen Suomessa ole erityisesti hyvätuloisten ilmiö (Haukkala, 2011; Åkerlund ym., 2015), vaikka näin onkin väitetty eurooppalaisessa tutkimuksessa erityisesti kaupungeista maaseudulle suuntautuvan monipaikkaisuuden osalta (Dick & Duchene-Lacroix, 2016). Useampi haastateltava citymaalainen korosti, että hyvä taloudellinen tilanne helpottaa monipaikkaista elämäntapaa, mutta se ei kuitenkaan ole välttämättömyys. Monipaikkainen asuminen ei heidän mukaansa myöskään välttämättä liity vain omistusasumiseen. Useat haastateltavat olivat vuokranneet kaupunkikotinsa, mutta maaseudulla koti pääsääntöisesti kuitenkin omistettiin. Joissain tapauksissa haastateltavilla oli huomattavasti enemmän tilaa maalla, mutta erityisesti kaupungissa omakotitalossa asuvat saattoivat asua väljemmissä neliöissä kaupungissa kuin maalla. Haastateltavien kaupunkiasuntojen koot vaihtelivat 31–130 neliön välillä. Maalaispaikat vaihtelivat puolestaan pienistä siirtolapuutarhamökeistä 300 neliöiseen maataloon. Osalle kaupunkiasunnon pieni koko oli selkeä valintakriteeri, joka mahdollisti sen keskeisen sijainnin sekä erilaista puuhastelua tarjoavan maalaiskodin ylläpitoa. Kerrostaloasumista pidettiin myös samasta syystä sopivana kaupunkiasumisen muotona. On kuitenkin syytä korostaa, että pieni asunto ei ollut itsessään aiheuttanut tarvetta toiselle kodille, vaan ratkaisut oli tehty strategisena osana asumisen kokonaisuutta (ks. Hasu, 2017, s. 147). Maaseutukotien yhtenä keskeisenä piirteenä pidettiin kuitenkin riittävää tilaa erilaisille toiminnoille. Tilaa saattoi löytyä

itse rakennuksesta tai sen pihapiiristä. Toisaalta vertailtaessa kaupunkiympäristöön myös hyvin pienet siirtolapuutarhamökit nähtiin erilaista tekemistä mahdollistavina paikkoina. Maaseutukotien tarjoamiin toimintamahdollisuuksiin näyttää vaikuttavan siis sekä tilan määrä että sen laadulliset piirteet, joiden kautta kompensoidaan kaupunkikodeissa koettuja rajoitteita.

Mä valitsin ton varta vasten, [...] just siitä syystä, että se on riittävän pieni, ettei mun tarvi niin paljoo siivota, eikä sitä tavaraa kerry niin paljo. Ja sitte sijainti oli just sellanen, mitä mä halusin, että emmä siitä aio varmaan luopua, sitä paitsi siin on viel suhteellisen edullinen se vastike, että ku vertaa yleiseen vuokratasoon [...] niin toi on mulle paras vaihtoehto.
(Haastateltava C)

Ja tietystihän se on niinku tavallaan sit tommonen niinku puurakentaminen, ni eihän tämmösessä kerrostalossa oikein muuta voi ku pikkusen laittaa jotakin niinku parketilattiaa ja se on sitten siinä, mutta tomosessa siirtolassa, niin siellähän voi yhtä sun toista sitten rakentaa.
(Haastateltava G)

Haastateltavien monipaikkaiseen asumiseen liittyvät valinnat ja erityisesti kaupunkiympäristön tiiviys ja pienet asunnot vaikuttavat liittyvän Heinosen ja muiden (2013a; 2013b) kuvaamaan rinnakkaiskulutukseen ja siihen vaikuttaviin ympäristön rakenteellisiin tekijöihin. Haastateltavat eivät kuitenkaan olleet suoranaisesti rakenteiden pakottamia, vaan heillä oli ollut mahdollisuus valita itse omat asumisen ratkaisunsa, ja he kokivat olevansa tämän suhteen onnekaassa asemassa. Monipaikkaisesta asumisesta haluttiin kuitenkin muodostaa kuvaa ilmiönä, joka on muidenkin kuin varakkaiden tavoitettavissa. Toisaalta varallisuuden vaikutuksia valintojen tekemissä tuotiin esiin, ja usean asuinpaikan ylläpito nähtiin taloudellisena haasteena. Esimerkiksi peruslämmön ylläpitoon kuluu rahaa talvisin, vaikka ketään ei olisikaan paikalla. Lämmitykseen liittyvän rinnakkaiskulutuksen näkökulmasta olisi hyvä, jos asunnot eivät seisoi tyhjinä, mutta etenkin kaupunkiasumisessa Suomessa ei tyypillisesti voi vaikuttaa lämmitykseen asuntokohtaisesti. Taloudelliset kysymykset näkyvät muun muassa pohdintoina Airbnb:n tai muu asunnon jakamisen mahdollisuuksista. Oman kodin jakamiseen erityisesti muille kuin omille tuttaville, ja siihen liittyvät ylläpidon ratkaisut mietityttivät kuitenkin erityisesti vanhempia haastateltavia. Toisaalta yhdelle haastateltavalle Airbnb näyttäytyi nimenomaan mahdollisuutena yöpyä kaupungissa. Tästä näkökulmasta asuntojen jakaminen voi tarjota lisää joustavuutta ja mahdollisuuksia useamman ympäristön käyttöön.

Niin se tuntuu olevan mahdollista vaan hyvin toimeentulleille, asiantuntijatehtävis oleville ihmisille. Ja mä tavallaan yritän olla (esimerkki, siis) mä en ole hyvin toimeentuleva [naurahtaa]. Mä oon asiantuntija, mutta mulla ei ole omaa isoa asuntoa, jonka mä voisin myydä ja sitte vaihtaa pienempään ja asua sitte jotenki tekemällä vain osittain töitä. (Haastateltava K)

Se on niinku fyrkkäkysymys, tai se tasokysymys, mistä lähetään liikkeelle, et kylhän, vaikka kuinka se välillä tuntuu, että (Carunalle) [...] joutuu maksaa helvetisti rahaa [nauraa] siitä, että siel ei käy talvella, mut tavallaan se kokonaisuus on sitten niin edullinen kun mahdollista. (Haastateltava B)

Joo, ja mä en tykkää, et se on kiva ajatus, että nyt varsinki ku sä kuitenkin ravaat [...] niin me tarvitaan tää, ja se on ihan selvä, [...] ollaan me siitä joskus puhuttu, mut että ei sen enempää. (Haastateltava A)

Kuluttaminen liittyy haastateltavien kuvauksissa erityisesti kaupungissa olemiseen. Heinonen ja muut (2013b) osoittavat, että erityisesti ns. elämäntapahäydykkeiden, kuten vaatteiden, kenkien, ja ravintola- ja kulttuuripalveluiden ostot lisääntyvät kaupungistuneemilla alueilla saman varallisuusryhmän sisällä. Usean haastateltavan kuvauksissa korostuivatkin maaseudun vähäisemmät tilaisuudet ja houkutukset kuluttamiselle. Maalaisympäristöön liitettiin myös kokemus samojen vaatteiden kelpaamisesta pidempään. Kuluttamisen kannalta myös ajankäytön erot eri ympäristöissä nähtiin osana monipaikkaisen asumisen ekologisia valintoja. Omatoimisuutta vaativaan maalaisympäristöön liittyvän ajankäytön nähtiin vähentävän kulutusta. Toisaalta ajankäyttöön liittyy eri elämäntilanteissa erilaisia rajoitteita. Työikäisten kohdalla työt ja lapsiperheissä koulunkäynti muodostavat ajallisia ja maantieteellisiä rajoitteita monipaikkaisuudelle. Haastateltavien kertomuksissa etätyömahdollisuudet olivat keskeisessä asemassa työikäisten monipaikkaisen asumisen kannalta. Toisaalta eläkkeelle siirtymisen oli puolestaan vapauttanut ajankäyttöä eri paikkojen välillä. Rinnakkaiskulutuksen aikabudjetin (Heinonen ym., 2013a) näkökulmasta kyse ei tällöin ole enää niinkään ajankäyttöön liittyvästä tinkimisestä eri toimintojen tai paikkojen välillä, vaan lisääntyneelle vapaa-ajalle nimenomaan pyritään löytämään merkityksellistä toimintaa. Vaikka ajankäytöllä kaupunki- ja maalaiskodin välillä ei ole enää työelämän asettamia raameja, voi rajoitteita muodostua muista itselle tärkeistä tekijöistä.

[...] me käytetään kyl (vaatteit) tosi pitkään samoja, et semmonen jotenki, et pitäs seurata jotain muotia tai trendejä tai muuta, nii neki ihanasti

karisee pois, et kyl semmosist asioist huomaa, et semmonen ekologisempi ajattelu tulee ihan luonnostaan täällä maalla asuessa. [...] jotenki vapauttavaa siitä, ettei tuu niit tarpeita, et niinku, et jaa, et munki pitäs hankkii joku tommonen juttu, tai (-) ärsykeitä, että onpa kivannäkönen mallinukke (-) menenpä katsomaan tai hankkimaan jotain, mitä en tarvitse. (Haastateltava F)

Niin, et jos rupee miettimään, niin onhan siinä paljon semmosia eri juttui, mihin aika kuluu. Sit taas kaupungis semmost ei oo, nii sit tavallaan sitä aikaa pitää saada kulumaan myöskin johonkin muuhun, mikä usein on ehkä sit just sitä, et mennään jonnekin maksulliseen, tai et mennään jonnekin sitten autolla tai (-). (Haastateltava F)

[...] meil on aika isolla se lintujen talviruokinta, että sieltähän ei voi ollakaan pitkiä aikoja pois, koska... et ku sen alottaa, nii sitä on sitte jatkettava koko talven. (Haastateltava I)

Lähes kaikki haastateltavat olivat pohtineet auton käytön ekologisuutta ja sen suhdetta omaan citymaalaisuuteen sisältyvään liikkumiseen. Kaupunki- ja maaseutupaikan välistä etäisyyttä tarkasteltiin liikkumisen optimoinnin suhteen. Sopiva liikkumisen määrä paikkojen välillä liitettiin niiden väliseen etäisyyteen. Ostoksiin ja niihin liittyvään liikkumiseen liittyvissä pohdinnoissa haastateltavat toivat esiin, että maaseudulla ruokaostokset pitää paremmin ennakoida ja kaupassakäyntiin varautua, koska kaupassa ei käydä joka päivä. Ennakointikykyä pidettiin maaseudulla asuville muodostuvana ominaisuutena, josta on hyötyä myös äkillisissä muutostilanteissa. Myös etätöiden koettiin mahdollistaneen turhan liikkumisen vähentämistä. Metsäranta ja muut kirjoittajat (2021) toteavat selvityksessään korona-ajan etätöiden lisääntymisen vaikuttaneen liikennesuoritteisiin ja niistä muodostuviin päästöihin vähentävästi. Toisaalta asuinpaikka vaikuttaa yhtälössä siten, että maaseutuympeiristössä etätöiden vaikutus on vähäisempää kuin kaupungissa. Maalla asumisen ja henkilöautolla liikkumisen rakenteellinen suhde tulee haastatteluissa esiin, mutta toisaalta rakenteellisia liikkumistarpeita myös kyseenalaistettiin. Jossain tapauksessa maalle muuttamisen koettiin käynnistäneen elämäntapamuutoksen, jonka myötä myös omasta autosta luopuminen oli testauksessa.

Mut ekologisuus, joo, sä taatusti et yhtä paljon vaihda vaatteita, sä et käy koko ajan kaupassa, sun pitää ennakoida asioita. [...] moni ei oo asunu maaseudulla ikinä, et sun täytyy pystyy ennakoimaan asioita, et digitaaliset kaupunkiyhteiskunnas ei tartte ennakoida yhtään mitään. (Haastateltava K)

[...] näitten lapsiperheitten elämää seuratessa, nii niil on ihan hirveesti vaikeuksia siinä, että jos niitten lapset harrastaa jossain, [...] niitten on pakko tulla sillä koulutuksilla ensin tänne kotiin, ja sitte vanhemmat lähtee viemään niit illalla vaikka [...] 40 kilometrin päähän harrastukseen, oottavat sen tunnin kaks, mitä se harrastus kestää, ja sitte tulevat takasi. (Haastateltava D)

Mut sit välttämät semmost, mistä just tietty lapsi ois kiinnostunu, niin ei välttämät läheltä löydy, [...] et sit perheet joutuu miettimään niit ratkaisuja, et mikä on sit se tärkein asia, et onks se se harrastus tai se asuminen tai mikä sitten, mut et mä jotenki ite tykkään aatella sen kautta, että en jää ajattelemaan, et joku on mahdotonta, vaan enemmän, et miten se on mahdollista, et niinku ratkasukeskeisyyden kautta, et sit jotenki löydetään joku konsti, et millä sitä voidaan tehdä. (Haastateltava F)

Myös monipaikkaiseen asumiseen liitettyä kaksoiskuntalaisuutta on syytä tarkastella liikkumisen näkökulmasta. Nykytilanne, jossa palvelutarjonta sidotaan yhdelle kotipaikkakunnalle, aiheuttaa tarvetta liikkua paikkojen välillä. Esimerkiksi koronatestin vuoksi, joka oli pitänyt tehdä omassa kotikunnassa, oli jouduttu matkustamaan 100 kilometrin päähän. Terveyspalveluiden käyttöön liittyvät ongelmat, kuten se, ettei mökillään oleva asukas voi käyttää mökkikunnan terveyspalveluita kuin hätätapauksessa, on huomioitu myös muissa suomalaisissa tutkimuksissa (Heinonen & Ruotsalainen, 2010; Haukkala, 2011; Åkerlund ym., 2015). Pitkät matkat terveyspalveluiden ulottuville hankaloittavat arkea, minkä lisäksi ne ovat myös ekologisesta näkökulmasta kielteinen asia, joka asettaa vaatimuksia uusien mallien kehittämiselle.

Liikkumisen ja kulutustottumusten ohella keskeiseksi monipaikkaisen asumisen ekologiaan vaikuttavaksi tekijäksi nostettiin erilaiset energiaratkaisut, kuten maalämmön tai puulämmityksen käyttö, jotka tulevat maaseutuasunnoissa aktiivisen harkinnan kohteiksi (Heinonen, 2013a). Varustelun osalta suurin osa haastateltujen citymaalaiisten maaseutuasunnoista oli mukavuustasoltaan kaupunkiasuntojen kanssa samalla tasolla, mutta joissain tapauksissa haastateltavilla ei ollut maalla esimerkiksi juoksevaa vettä. Mukavuuksien puuttuminen toisaalta lisäsi niiden arvostusta kaupungissa, mutta haastoi myös suunnittelemaan päivät tarkemmin.

[...] maalla se on jotenki... kyl se vaan vie enemmän aikaa se arjen puuhastelu. Vettä pitää kantaa, siis saunaanhan sitä nyt tulee vesiletkulla ulkoa, mut sit ku sä lämmität (--) pesulle, nii siihenhän menee puoli iltapäivää. Et sä et tavallaan sen päivän... et sä voi aamulla mennä pesulle, ellei oo kesä. Sehän onnistuu sillo. Mutta kyl sun täytyy miettii se päivä vähän eri

*lailla, et jos on paljon kokouksii tai paljon (tekemist, jotka on sidottuna)
[...] (Haastateltava K)*

Kaupungissa ekologisten ratkaisujen koettiin olevan valmiiksi tuotettuja, kun taas maalla hyvin monet ratkaisut vaativat omatoimisuutta ja nousevat sitä kautta arkisen huomion kohteeksi. Tämä näkyy esimerkiksi haastateltujen jätehuoltoa kuvaavissa huomioissa. Kaupungissa jätteiden lajittelu on valmiiksi ratkaistu, mutta maalla kompostointi on aktiivinen toiminto ja jäteveden käsittely voi vaatia myös itsenäisiä ratkaisuja. Omatoiminen jätehuolto konkretisoi myös kulutukseen liittyviä haittoja, kun muodostuvan jätteen määrä tulee itselle ilmeiseksi. Omatoimisuuden ja varautumisen erilaisiin tilanteisiin koettiin olevan maalla helpompaa. Omatoimisuuden kautta myös lähiympäristön kysymykset tulevat tärkeiksi ja niiden puolesta ollaan valmiita toimimaan. Myös tästä näkökulmasta maaseudun ja kaupunkiympäristön välillä vaikuttaa olevan paitsi rakenteellisia eroja (Heinonen ym., 2013a), myös identiteettiin liittyviä valintoja.

*[kaupunki] on semmonen paikka, et siellähän on paljon mietitty näitä asioita; (mä en nyt oo) hirveesti perehtyny sit kuitenkaan, mitä ne ratkaut (lopulta) on, ja miten ne siel toimii, mutta ainaki sitä on paljon pidetty esillä sitä ekologisuutta ja muuta tällasta. Mut kyl toisaalta tietysti täällä maalla – se riippuu, miten viitseliäs on, että mekin kyllä ollaan sillä puilla lämmitetty esimerkiksi, et sähköä kulutetaan suhteellisen vähän.
(Haastateltava C)*

meil on ihan puulämmitteiset uunit ja muut ja hellat ja kaikki tämmöset, ja vesi tulee omast kaivosta. [...]Ja sit semmonen, että meillä tuolla kyläyhdistyksessä on, tämä [...] ympäristösuojelusihteeri on meiän sihteerinä tuol meiän kyläyhdistykses, niin tulee taatusti kaikki ekologiset asiat, ja onhan ne tärkeitä – meil on [järvi] ja meille menee miljoonalle ihmiselle tosta vesi, että jos... et nythän tääl on se kaivosjuttu kauhee haloo [...] ne rupee sitten poraamaan sieltä, että onko siellä vai ei, nii sehän on ihan siis katastrofi tälle alueelle, missä on tuhansia kesämökkejä ja kuitenkin asukkaitakin vielä. (Haastateltava D)

Edellinen sitaatti kuvaa, miten ympäristöasiat ja tietoisuus niiden merkityksestä nousevat asukkaiden arkeen maaseudulla myös yhteisöissä tapahtuvan vuorovaikutuksen ja juurtumisen myötä.

Johtopäätökset

Lähdimme tässä artikkelissa pohtimaan kodin merkitystä ja siihen liittyviä ympäristötekijöitä monipaikkaisten ihmisten arkielämän kokemusten kautta.

Sekä pitkän aikavälin muutostekijät, kuten ilmastonmuutos tai digitalisaatio, että nopeammin vastaan tulevat tilanteet, kuten koronavirusi, aiheuttavat muutoksia ihmisten arkisiin asumisen käytäntöihin ja niiden kautta muovaantuviin elämäntapoihin (Pelsmakers ym., 2021). Monipaikkaisen asumisen kautta tarkasteluun avautuu asumiseen liittyvä kenttä, jolla erilaiset toimintamahdollisuudet ja niihin liittyvät kodin tuottamisen tavat ja merkitykset ovat kiinnostavalla tavalla valintojen kohteena. Aiempi tutkimustieto monipaikkaisesta kodin tekemisestä on kuitenkin ollut vajavaista (Schier ym., 2015, s. 445). Yhdyskuntasuunnittelun kannalta onkin keskeistä muodostaa ymmärtämystä siitä, miten erilaiset ympäristöt ja niiden välinen monipaikkaisuus vaikuttavat kodin perustarpeiden ja niihin liittyvien merkityksien tuottamiseen, ja toisaalta millaisia arjen valintoja monipaikkaiseen asumiseen erilaisissa ympäristöissä liittyy. Haastattelemiimme citymaalaisten kertomukset osoittavat, miten erilaiset ympäristötekijät vaikuttavat ihmisten arkielämässä paikkojen, yhteisöjen ja oman identiteetin välisessä vuorovaikutuksessa muodostuneiden ympäristösuhteiden kautta sekä miten kotiin liittyviä toiminnallisia, taloudellisia ja hyvinvointiin liittyviä valintoja toteutetaan eri paikoissa.

Monipaikkaiset ympäristösuhteet muodostuvat useiden paikkojen, niiden välisten yhteyksien ja liikkumisen ajallisten syklien kautta (Tuan, 1977). Citymaalaisten kertomuksissa koteihin liittyy kolme keskenään jännitteistä ympäristösuhdetta. Oman itsensä ja erilaisten ympäristöjen välille muodostuu *kuulumisen* tunne, joka voi olla joko pitkäaikaisesti kehittynyt tai jotain mitä pyritään aktiivisesti toteuttamaan. Toisaalta monipaikkaiseen asumiseen liittyy myös *kaipuun* tunne paikkaan, johon on muodostunut joko henkilöhistoriaan, sosiaalisiin yhteyksiin tai luontosuhteeseen liittyviä siteitä, mutta josta ollaan joko väliaikaisesti tai pidempään erossa. Lisäksi monipaikkaiseen elämäntapaan sisältyy sekä nomadin *liikkuvuuden* itseisarvon korostamista. Citymaalaisten kotia tai koteja muodostetaan näiden ympäristösuhteiden välisessä kentässä erilaisten arjen käytäntöjen kautta. Toisaalta oman identiteetin muodostaminen toteutuu monin eri tavoin kodin ja siihen liittyvien valintojen kautta, enemmän ja vähemmän tiettyyn paikkaan tai ympäristötyyppiin liittyen (Casey, 2001; Easthope, 2004; Scannell & Gifford, 2010). Lisäksi kuuluminen, kaipuu ja liikkuvuus ovat kaikki keskeisiä tekijöitä kotien hyvinvointivaikutusten muodostumisessa (Åkerlund ym., 2015). Tämä tarkastelu avaa näkökulman monipaikkaiseen kotiin, joka Giddensin (1991) kuvaamalla tavalla ei ole enää tilallisesti eikä identiteetin suhteen stabiili ja suljettu, mutta joka tästä huolimatta tuottaa asukkaalleen keskeisiä kodin suojaan ja turvallisuuteen liittyviä merkityksiä.

Citymaalaiseen monipaikkaisuuteen sisältyy kaupungin ja maaseudun erilaisten ympäristöjen välillä tehtäviä arvotuksia ja vaihdantaa, joiden kautta

citymaalaiset hakevan asumiseensa elämänlaatua parantavia tekijöitä ja jolla on myös vaikutuksensa asumiseen liittyvään resurssien käyttöön. Oikea ymmärrys näiden valintojen taustalla olevista kokemuksista ja tarpeista on keskeisessä asemassa kestävämpien asumismuotojen kehityksen kannalta. Heinosen ja muiden kirjoittajien (2013a, 2013b) tutkimukset ovat nostaneet esiin yhdyskuntarakenteen vaikutuksia rinnakkaiskulutukseen ja siihen liittyvään ajankäyttöön. Citymaalaisen haastatteluaineisto vaikuttaa tukevan tätä ajatusta, ja antaa kokemuksellista tietoa erilaisissa ympäristöissä toteutettujen valintojen vaikutuksesta kulutukseen. Aineistosta käy ilmi, miten käytännön tasolla tehtävät asumisen valinnat ja tilalliset käytännöt toteutuvat ympäristön rakenteellisten tekijöiden ja henkilöiden identiteettiin liittyvien tekijöiden yhteisvaikutuksessa. Eri paikkoihin liitetyt merkitykset, paikkojen, yhteisöjen ja oman identiteetin välinen vuorovaikutus sekä kodin tekeminen vaikuttavat siihen, millaisia kulutukseen ja liikkumiseen vaikuttavia tarpeita monipaikkaiseen asumiseen liittyy.

Analyysistä nostamme lopuksi esiin kaksi monipaikkaisen kodin käytäntöihin liittyvää toiminnallista mahdollisuutta, *täydentämisen* ja *kompensoimisen*, jotka tukevat asumisen arjen hallintaa erilaisissa tilanteissa. Kaupungin ja maaseudun erilaiset ympäristöt tarjoavat toisiaan täydentäviä toimintamahdollisuuksia vapaa-ajan ja työelämän tarpeisiin sekä muutostilanteisiin sopeutumisen varalle. Täydentämisen kautta tavoitellaan erityisesti koetun elämänlaadun monipuolisuutta. Kaupungin palvelujen tuoma mukavuus täydentää maaseutu ympäristön omatoimisuuden mahdollisuuksia. Molempia ominaisuuksia liitetään myös kodin turvallisuuteen ja suojaan, mutta eri elämäntilanteissa siihen liittyvät toisiaan täydentävät ominaisuudet saavat kuitenkin eri painotuksia. Korona-aikana maaseudun tilallinen ja sosiaalinen väljyys ja omatoimisuus olivat lisänneet koettua turvallisuutta, kun taas erityisesti ikääntyessä kaupungin palveluille annetaan enemmän arvoa. Toisaalta erilaiset ympäristöt muodostavat myös toisistaan poikkeavia mahdollisuuksia kompensoida joko toisessa paikassa koettuja heikkouksia tai monipaikkaisen asumisen kautta muodostuvia haasteita. Kaupungin tiivis asuminen nähtiin valintana, jolla kompensoitiin usean paikan ylläpitoon liittyviä haasteita. Maaseutu ympäristö puolestaan tarjoaa mahdollisuuksia kompensoida kaupunkiasumiseen liittyvää tilan puutetta. Maaseutu ympäristössä toteutunut vähäisempi kuluttaminen, omavaraisuus ja maalla asumiseen liittyvä ennakointi nähtiin tekijöinä, joilla kompensoitiin monipaikkaisen elämäntavan tuottamaa liikkumista ja rinnakkaiskulutusta. Ekologisessa mielessä maaseudun kompensointimahdollisuuksina nähtiin myös uusiutuvan energian käyttö, omavarainen jätteiden kierrätys, ja ekologisen tietoisuuden herääminen,

kun taas kaupungissa korostuivat vastaavasti tiivis asuminen, sekä valmiit ja helposti käytettävissä olevat ratkaisut.

Sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunnan kehityksen kannalta citymalaisten kertomukset osoittavat, että arjen valinnat ja niistä aiheutuvat vaikutukset toteutuvat monien eri tekijöiden yhteisvaikutuksessa. Monipaikkaisen kodin kautta toteutetut erilaiset ympäristösuhteet ovat keskeisiä ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Toisaalta täydentämisen ja kompensoinnin toiminnot osoittavat, millaisiin tekijöihin asumiseen liittyvän hyvinvoinnin ja elämäntapojen huomioiminen osana monipaikkaisen asumismuodon kestävyuden tutkimusta ja arviointia voi käytännössä kohdentua.

LÄHTEET

- Åkerlund, U., Pitkänen, K., Hiltunen, M., Overvåg, K., Müller, D. & Kahila, P. (2015). Health well-being and second homes: An outline of current research and policy challenges. *Matkailututkimus* 11:1, 43–54.
- Adamiak, C., Pitkänen, K. & Lehtonen, O. (2017). Seasonal residence and counterurbanization: the role of second homes in population redistribution in Finland. *GeoJournal* 82,1035-1050.
- Bryson, B. (2010). *At Home. A Short History of Private Life*. London: Transworld Publishers.
- Casey, E. S. (2001). Body, Self, and Landscape. A Geophilosophical Inquiry into the Place-World. Teoksessa P. C. Adams, S. Hoelscher & K. E. Till (toim.) *Textures of Place: Exploring Humanist Geographies*, 403–425. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Chaudhury, H. & Rowles, G. D. (2005). Between the Shores of Recollection and Imagination: Self, Aging, and Home. Teoksessa G. Rowles & H. Chaudhury (toim.), *Home and Identity in Late Life: International Perspectives*, 3–18. New York: Springer.
- Di Marino, M., Lilius, J. & Lapintie, K. (2018). New forms of multi-local working: identifying multi-locality in planning as well as public and private organizations' strategies in the Helsinki region. *European Planning Studies*, 26(10), 2015–2035.
- Deleuze G. & Guattari F. (1987). *A thousand plateaus*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Dovey, K. (2005). Home as Paradox. Teoksessa G. Rowles & H. Chaudhury (toim.), *Home and Identity in Late Life: International Perspectives*, 361–370. New York: Springer.
- Easthope, H. (2004). A place called home. *Housing, Theory and Society* 21(3), 128–138.
- Eyles, J. & Williams, A. (2008). Introduction. Teoksessa J. Eyles & A. Williams (toim.) *Sense of place, health and quality of life*, 1–14. Aldershot: Ashgate.
- Fuhrer, U. & Kaiser F. G. (1994). *Multilokales Wohnen. Psychologische Aspekte der Freizeitmobilität*. Bern: Huber.
- Fullilove, M. T. (1996). Psychiatric Implications of Displacement: Contributions From the Psychology of Place. *American Journal of Psychiatry* 153/12, 1516-1523.
- Fägerborg, E. (1999). Intervjuer. Teoksessa L. Kaijser & M. Öhlander (toim.) *Etnografiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Gallent N. (2007). Second homes, community and a hierarchy of dwelling. *Area* 39, 97–106.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Hankonen, J. (1994). *Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta*. Tampere: Otatieto Oy.
- Hasu, E. (2017). *Asumisen valinnat ja päätöksenteko paljastettuina*. Doctoral Dissertations 43/2017.
- Haukkala, T. (2011). Monipaikkaisuus - ilmiö ja tulevaisuus. *Sitran selvityksiä* 54.
- Heinonen, J., Jalas, M., Juntunen, J. K., Ala-Mantila, S. & Junnila, S. (2013a). Situated lifestyles: I. How lifestyles change along with the level of urbanization and what the greenhouse gas implications are—a study of Finland. *Environment Research Letters* 8, 025003, 13pp. doi:10.1088/1748-9326/8/2/025003

- Heinonen, J., Jalas, M., Juntunen, J. K., Ala-Mantila, S. & Junnila, S. (2013b). Situated lifestyles: II. The impacts of urban density, housing type and motorization on the greenhouse gas emissions of the middle-income consumers in Finland. *Environment Research Letters* 8, 035050, 10pp. doi:10.1088/1748-9326/8/3/035050
- Heinonen, J. & Junnila, S. (2010). *Matalahiiliasumisen lähtökohdat*. Sitran selvityksiä 20.
- Heinonen, J. & Junnila, S. (2014). Residential energy consumption patterns and the overall housing energy requirements of urban and rural households in Finland. *Energy and Buildings* 76, 295-303.
- Heinonen, S., Huhdanmäki, A., Niskanen, S. & Kuosa, T. (2004). *Ekohallittu etätö. Asumisen, työn, ja liikkumisen kaupunkirakenteellisen uusjaon ympäristövaikutukset*. Suomen ympäristö 701. Ympäristöministeriö.
- Heinonen, S. & Ruotsalainen J. (2010). Kestävä monipaikkaisuus Sitran Tulevaisuusklinikan 10.12.2010 tulokset. *TUTUeJULKAISUJA*, 2/2011.
- Hill, J. (2006). *Immaterial Architecture*. New York: Routledge.
- Hiltunen, M. J., Pitkänen, K., Vepsäläinen M. & Hall C. M. (2013). Second home tourism in Finland: current trends and eco-social impacts. Teoksessa Roca, Zoran (toim.) *Second home tourism in Europe: lifestyle issues and policy responses*, 165-198. Farnham: Ashgate.
- Hiltunen, M. J. & Rehunen, A. (2014). Second home mobility in Finland: Patterns, practices and relations of leisure oriented mobile lifestyle. *Fennia* 192 (1), 1-22.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jack, G. (2016) The Role of Place Attachments in Wellbeing. Teoksessa S. Atkinson, S. Fuller & J. Painter (toim.) *Wellbeing and Place*, 89-103. Oxon: Routledge
- Karisto, A. (2008). *Satunmaa: Suomalaiseläkeläiset Espanjan Aurinkorannalla*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kimpian, J., Hartman, H. & Pelsmakers, S. (2021). *Energy, People, Buildings, Making sustainable architecture work*. London: RIBA Publishing.
- Korpela, M. (2019): Searching for a countercultural life abroad: neomadism, lifestyle mobility or bohemian lifestyle migration? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, doi:10.1080/1369183X.2019.1569505.
- Massey, D. (1992). A Place Called Home? *New Formations* 7, 3-15.
- Metsäranta, H., Aro, R., Blomqvist, P., Levä, T., Nissinen, A. & Rannanpää, S. (2021). Etätöön vaikutukset liikenteen kasvihuonekaasupäästöihin. *Valtioneuvoston selvitys 2021:4*.
- Næss, P. (2014). Urban Form, Sustainability and Health: The Case of Greater Oslo. *European Planning Studies*, 22 (7), 1524-1543. doi:10.1080/09654313.2013.797383
- Nissinen, A. & Savolainen, H. (toim.) (2019). Julkisten hankintojen ja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjälki ja luonnonvarojen käyttö. ENVIMAT-mallinnuksen tuloksia. Suomen Ympäristökeskuksen raportteja 15.
- Norman, J., MacLean, H. L. & Kennedy, C. A. (2006). Comparing High and Low Residential Density: Life-Cycle Analysis of Energy Use and Greenhouse Gas Emissions. *Journal of Urban Planning and Development* 132(1), 10-21
- Nykänen, R. (2020). Mökki-Suomen kunnanjohtajat vetoavat mökkiläisiin: "Emme voi taata näiden kriittisten palveluiden riittävyttä. Ilta Sanomat 2.4.2020.
- Pelsmakers, S., Poutanen, J., Saarimaa, S., Maununaho K. & Toivonen, S. (2021). Kriisi ei tule yksin. *Arkkitehti* 1/2021.
- Pitkänen, K. & Strandell, A. (2018). Suomalaisen maaseudun monipaikkaisen asumisen muodot ja tulevaisuuden kehitys. *Maaseudun Uusi Aika* 2-3, 6-23.
- Rolshoven, J. (2007). The Temptations of The Provisional. *Ethnologia Europaeae* 37, 17-25. doi: 10.16995/ee.1010
- Saarikangas, K. (2002). *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Scannell, S. & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology* 30: 1-10.

- Schier, M., Hilti N., Schad H., Toppel C. & Dittrich-Wesbuer, A. (2015). Residential Multi-Locality Studies – The Added Value for Research On Families And Second Homes. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 106 (4), 439-452. doi:10.1111/tesg.12155.
- Stewart, D. W., Shamdasani, P. N. & Rook, D. W. (2007). *Focus groups: Theory and practice* (2. painos). Sage Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412991841>
- Tiihonen, A. (2011). Mökkikulttuuri muutoksessa. Tilastokeskus. Saantitapa https://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2011-07-13_001.html
- Tilastokeskus (2020). Suomen virallinen tilasto (SVT): Rakennukset ja kesämökit. Kesämökit 2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saantitapa http://www.stat.fi/til/rakke/2019/rakke_2019_2020-05-27_kat_001_fi.html
- Tuan, Y.-F. (1977). *Space and Place. The Perspective of Experience*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Valentine G. (2005). Tell me about... using interviews as a research methodology. Teoksessa Flowerdew R. & Martin D. (toim.), *Methods in human geography*. Lontoo: Routledge.
- Vilkko, A. (2000). Riittävästi koti. *Janus* 8(3), 213–230
- Virtanen, K. (2020). Kunnanjohtaja vetoaa kansalaisiin. Älkää tulko nyt Lappiin - nyt kannattaa pysyä kotona. *Sompio* 23.3.2020.
- Weichhart, P. (2015). Residential Multi-Locality: In Search of Theoretical Frameworks. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 106 (4), 378-391. doi:10.1111/tesg.12156.
- Weiss, R. S. (1994). *Learning from Strangers: The Art and Method of Qualitative Interview Studies*. New York: The Free Press

ENDNOTES

- 1 Citymaalaiset-ryhmän tapaan emme antaneet haastateltaville valmiita kaupunkimaisuuden tai maaseutumaisuuden määrittäjä, vaan annoimme heidän tulkita jakoa omien kokemustensa kautta.

Algarven suomalaiset ovat monipaikka-asumisen tiennäyttäjiä

Sirpa Uimonen

Suomessa on viime aikoina keskusteltu paljon kausi- ja monipaikka-asumisesta. Teknologian kehityksen myötä ihmisten työskentelyn, seurustelun ja arkielämän riippuvuus paikasta ja ajasta on dramaattisesti vähentynyt. Tämä kehitys sai lisää vauhtia pandemian aikana. Vaikka viralliset asuinpaikat keskittyvät yhä enemmän isoihin kaupunkeihin kotimaassa, kausittaiset asuinpaikat sijoittuvat laajalle alueelle niin kotimaassa kuin maan rajojen ulkopuolelle.

Väitöstutkimusteni perusteella Algarvessa osan vuotta asuvat suomalaiset ovat edelläkävijöitä siinä, miten eläminen järjestetään tulevaisuudessa useiden kotien kesken. Tavaroiden ja ylipäättään materiaalin merkitys vähenee ja vastapainoksi palveluiden merkitys korostuu. Elämänkaari jakautuu eri elämänvaiheisiin. Kun siirrytään uuteen elämänvaiheeseen vaikkapa lasten muuttaessa pois kotoa tai eläkkeelle siirtymisen ajankohtana, omaa elämisen tapaa pohditaan. Moni seniori pitää itseään 10 vuotta kronologista ikäänsä nuorempana. Syystäkin, sillä ihmiset elävät yhä pidempään yhä terveempinä niin fyysiseltä kunnoltaan, henkiseltä terveydeltään kuin myös älyllisesti. Kronologinen ikä menettää merkitystään. Ihmisten kanssakäymisessä samanhenkisten seura tulee ikää tärkeämmiksi.

Seuraavassa esittelen tarkemmin johtopäätöksiäni tutkimuksistani Algarven suomalaisten keskuudessa. Haastattelut olivat osa väitöstutkimustani (Uimonen, 2019). Kulutusmenokyselyn (Uimonen, 2020) tein Algarven yliopiston toimeksiannosta.

Seurustelua kodin ulkopuolella

Suomalaisten ulkomailla olevan kakkoskodin merkitys on aivan erilainen kuin kotimaisen kesämökin. Tyypillinen suomalainen kesämökin asukas toisintaa perinteistä maaseudun elämäntyyliä kaikkine siihen liittyvine puuhineen.

Kesämökillä liikunnallisuus on ollut ensisijaisesti mökin ja sen ympäristön huoltoa, korjausta ja arvon ylläpitoa. (Alasuutari & Alasuutari, 2010; Ingström, 2014, s. 154, s. 167; Pitkänen, 2011, s. 66) Algarven suomalaisten fyysiset uurastukset kohdistuivat oman fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen. Yhdessä toisten ihmisten kanssa he nauttivat auringosta, valosta, lämmöstä ja maisemasta. He myös urheilivat, ulkoilivat ja kävivät konserteissa, kahviloissa ja ravintoloissa yhdessä. Kun seurustelu toisten ihmisten kanssa tapahtuu kodin ulkopuolella, kenenkään ei tarvitse huolehtia tarjoilun järjestämisestä taikka huolestua kotinsa siisteydestä muiden silmissä. Algarven koti on yksityinen tila, jonne läheiset pääsivät verkkoyhteyksien kautta.

Palvelullistuminen

Tutkimukseni mukaan suomalaista kotia sisustettiin tavaroilla, aineettomilla asioilla ja virtuaalisesti. Algarven kodissa materian merkitys haluttiin sen sijaan häivyttää – oli sitten kyse asunnosta, autosta, huonekaluista tai vaatteista.

Asumisen järjestäminen palveluiden avulla häivyttää tarvetta omistaa. Vuokralla asuminen ja auton vuokraaminen ovat helppoja ja nopeita tapoja toteuttaa asuminen ja liikkuminen. Elämäntilanteen tai mieltymysten muuttuessa Algarven kodin voi pakata muutamaan matkalaukkuun. Useimmat Algarven suomalaiset — jopa vuosikymmeniä Algarvessa asuneet — mieluummin vuokrasivat auton kuin hankkivat omistauton. Kulutusmenokyselyni (Uimonen, 2020) perusteella auton vuokraaminen oli omistauton yleisempää, jos asuminen Algarvessa oli vuosittain 8 kuukautta tai alle sen.

Pitkään Algarvessa asuneet ja asuntonsa omistavat haastateltavat olivat ajan myötä sisustaneet itse kotinsa. Tavarat oli ostettu lähes pelkästään paikallisesti, eikä tuotu isoa muuttokuormaa Suomesta. Tämä on tunnusomaista kosmopoliiteille: tavaroiden merkitystä arvioidaan paikkakohtaisesti ja tarpeellisuuden mukaan eikä niitä mielellään kuljetella paikasta toiseen (Bardhi, Eckhardt ym., 2012, s. 252). Kosmopoliitit kuluttajat korvaavat tavarat käytännöllä (mt., 519). Tämä tarkoittaa, että omaan suomalaiseen tapaan ja omaan elämäntyyliin kuuluvat käytännöt on helpompi pakata mukaan kuin vaikkapa Artekin kalusteet.

Mukavuuden uudet kerrostumat

Monipaikkaisen elämisen lähtökohtana on oman elämäntavan jakaminen kotien välillä. Minun haastattelemani suomalaiset kertoivat elävänsä ihan tavallista arkielämää Algarven kodissaan. Toiminnallisuudeltaan he halusivat Algarven-kodin olevan yhtä hyvin varusteltu kuin Suomen-kodin. Niinpä kodit Suomessa ja Algarvessa eivät poikenneet toisistaan arjen käytäntöjen osalta.

Tämän päivän ihmisille mukavuus ei tarkoita enää pelkästään rentoutumista, pehmeitä huonekaluja, toimivia kodinkoneita, lämmintä vettä tai miellyttävää kylpyhuonetta. Uudet mukavuusodotukset ovat abstrakteja vaatimuksia ajan hallinnasta, oman elämän rytmittämisestä ympäristön kanssa ja halu ottaa oma elämä omaan kontrolliin. Niinpä mukavuuden uusiin kerrostumiin (Rybczynski, 1988, s. 230) ei ensisijaisesti tarvita uutta materiaa, vaan uudenlaisia systeemejä ja niiden ohjelmointia. Rybczynskin mukaan mukavuus koostuu useista elementeistä, jotka ovat tulleet historian saatossa yksi kerrallaan osaksi mukavuuden käsitettä. Se on kuin sipuli, johon kasvaa aina uusi kerros niin, että entiset kerrokset jäävät osaksi mukavuuskokonaisuutta. Ihmisten käytäntöihin liittyvä ajan, aikataulujen ja tekemisten hallinta tai sellaisen toive ovat uudenlaisia mukavuuden vaatimuksia. Ihmiset ovat yhä tiukemmin sidoksissa toisten ihmisten, asioiden ja organisaatioiden verkostoon niin ajallisesti kuin paikallisesti (Giddens, 2013, s. 27). Esimerkiksi tietoliikenne, sähkönsiirto, tavaravirrat ja matkustaminen liikkuvat maasta toiseen monimutkaisten verkostojen avulla.

Nämä odotukset tulivat selvästi esiin Algarveen osaksi vuotta muuttaneiden suomalaisten keskuudessa. Heidän on pitänyt mennä Algarveen asti perustamaan kodin tuntu riippumattomuuden ja vapaudentunteen varaan. Portugalin auringon alla mukavuus kodin tunnun osana on rajoitteista, velvoitteista ja aikatauluista vapaa itsemääräämisoikeus!

Uusi elämänvaihe

Ihmiset joutuvat elämänsä aikana tekemään uusia aloituksia, esimerkiksi vaihtamaan uraa ja ammattia tai kohtaamaan läheisen ihmisen poismenon. Algarveen oli tultu nauttimaan paitsi työelämän jälkeisestä vapaudesta myös parisuhteen uudistamisesta tai uudesta parisuhteesta. Joillekin Suomea selvästi edullisemmat elinkustannukset (Eurostat, 2019) antoivat mahdollisuuden jättäytyä pois työelämästä ennen eläkeikää.

Osalla oli kokemusta henkilökohtaisesta ahdingosta. Tällaisia olivat läheisen kuolema, itselle tai puolisolle sattunut onnettomuus tai sairaus, jonka takia he joutuivat varhaisella iällä jäämään sairaseläkkeelle. Joillekin oli tapahtunut taloudellisia romahduksia konkurssin tai oikeusprosessin jälkeen. Vasta muutto toiseen maahan mahdollisti kunnollisen irtioton entisestä elämänvaiheesta.

Algarveen oli selvästikin tultu ensisijaisesti nauttimaan elämisestä velvoitteista ja puitteista vapaana. Merkille pantavaa Algarven suomalaisten keskuudessa oli sanaton sopimus esittäytymiskäytännöstä. Kun uusi henkilö esittäytyy, ei ole soveliasta kysyä titteliä, arvoasemaa tai edes entistä työnantajaa. Täällä ensisijalla ovat Matit, Kaijat, Ristot ja Mervit. Kyllä työelämän

asioita puidaan myöhemmin golfkentillä, patikkaretkillä, korttipelin jälkeen, kirjapiirissä, käsityökerhossa ja lounailla.

Valitaan itselle sopiva asuinpaikka

Sanotaan, että nykyajan maasta toiseen liikkuvat ihmiset ankkuroituvat useisiin paikkoihin eivätkä enää juuru yhteen paikkakuntaan (Bauman, 2011, s. 429; Blunt & Dowling, 2006, s. 199; Gustafson, 2006, s. 26). Ankkurin voi halutessaan nostaa ja heittää uuteen veteen.

Maantieteellisillä etäisyyksillä ei ole enää merkitystä, kun verkkosovellusten avulla opiskellaan, pidetään työ- tai perheneuvotteluja, osallistutaan urheilureeneihin, keskustellaan sekä vaihdetaan valokuvia ja videoita lasten, lastenlasten ja ystävien kanssa. Suomalaista identiteettiä ja yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin pystyy helposti ylläpitämään sähköisten verkkopalveluiden avulla. Halutessa suomalaisia televisio- ja radio-ohjelmia voi hyvin katsoa ja kuunnella tuhansien kilometrien päässä Suomesta. Suoratoistopalvelut (*VOD, video on demand*) mahdollistavat vapauden valita itselle sopivan katsomisajankohdankin.

Talviseksi asuinpaikaksi Algarve on valikoitunut miellyttävän ilmaston, talven valoisuuden, hyvien ulkoilma-aktiiviteettien, erinomaisen ja erittäin edullisen ravintola- ja kahvilatarjonnan sekä edullisten asumiskustannusten perusteella. Lisäksi monet suomalaiset ovat mieltyneet portugalilaisten kanssaihmisistä kunnioittavaan ja kohteliaaseen käyttäytymiseen. Suurin osa viettää kesän valoisassa ja vihreässä Suomessa läheisiä ihmisiä tavaten. Molempien maiden parhaimmat puolet valjastetaan oman elämän nautinnoksi.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. & Alasuutari, M. (2010). *Mökkihulluus. Vapaa-ajan asumisen taika ja taito*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Bardhi, F., Eckhardt, G. M. & Arnould, E. J. (2012). Liquid relationship to possessions. *Journal of Consumer Research*, 39(October), pp. 510-529.
- Bauman, Z. (2011). Migration and identities in the globalized world. *Philosophy and social criticism*, 37(4), pp. 425-435.
- Blunt, A. & Dowling, R. (2006). *Home*. London, New York: Routledge.
- Eurostat. (2019). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Comparative_price_levels_of_consumer_goods_and_services
- Giddens, A. (2013). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Gustafson, P. (2006). Place attachment and mobility. In: N. McIntyre, D. Williams and K. Mchugh, eds, *Multiple Dwelling and Tourism: Negotiating Place, Home and Identity*. Wallingford, GB: CAB International, pp. 17-32.
- Ingström, P. (2014). *Tunteilla on tilansa. Kirjoituksia kodeista*. Helsinki: Schilds & Söderströms.
- Pitkänen, K. (2011). *Mökkimaisema muutoksessa. Kulttuurimaantieteellinen näkökulma mökkeilyyn*. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Rybczynski, W. (1988). *Home: A short history of an idea*. London: Heinemann.

- Uimonen, S. (2019). *Toimivasta tilasta mielenrauhan tyyssijaan. Kulttuurinen kuluttajatutkimus kodin tunnun jäsentymisestä merkityskokonaisuudeksi pääasiallisessa kodissa ja kakkoskodissa.* [väitöskija, Helsingin yliopisto]. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/299701/TOIMIVAS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Uimonen, S. (2020). *The consumer expenditure of the second home tourists: The case of Finns in the Algarve.* Research paper edn. Faro: University of Algarve

2011

JÄÄHYVÄISET SUUNNITTELULLE?

Kimmo Lapintie

Edward Glaeser (2011). *Triumph of the City. How Our Greatest Innovation Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier*. Penguin Books.

Kuluneena kymmenenä vuotena Edward Glaeserin kaupunkien voittokulkua kuvaavasta teoksesta on tullut uusliberalistisen kaupunkitutkimuksen ja politiikan pikkuklassikko, ehkä kansainvälisesti tunnetuin ja vaikutusvaltaisin tämän oppirakennelman evankeliumi. Se ei ole ihme: kirja on hauska lukea, ja se sisältää lukuisia tarinoita eri kaupungeista sekä myös keskeisistä yhdyskuntarakenteen muutoksista kuten lähiöistymisestä. Sen sanoma on myös hyvin yksinkertainen ja helposti omaksuttavissa.

Suunnittelijalle ja suunnittelun tutkijalle kirja on kuitenkin hämmäntävää luettavaa, sillä Glaeser ei lainkaan peittele agendaansa: tavoitteena ei ole kehittää suunnittelua vaan päästä siitä eroon. Ei hän tosin ilmaise sitä näillä sanoilla, sillä taloustieteilijälle suunnittelu on vain osa laajempaa 'säätelyä', joka on markkinoiden vapaan toiminnan kannalta lähinnä haitallista. Koska suunnittelu on osa paikallisdemokratiaa, tähtäimessä on myös politiikka. Kaupungin hallinnon tulisi hänen mukaansa keskittyä 'perustehtäväänsä' kuten poliisitoimeen ja puhtaaseen veteen ja jättää itse kaupungin rakentaminen markkinoiden hoidettavaksi.

Toisaalta ehkä juuri tästä syystä suunnittelijoidenkin kannattaa lukea tämä kirja. Glaeser on toki ollut aktiivinen myös tutkijana ja päätyi jo nuorena professoriksi Harvardin huippuyliopistoon. *Triumph of the City* on kuitenkin populaari teos, joten uusliberalistinen ideologia esiintyy siinä paljaampana kuin hänen tieteellisissä julkaisuissaan. Hän viittaa tosin usein tutkimustuloksiinsa, mutta kiinnostavaa on kuitenkin hänen kykynsä pitäytyä usklassisessa (mikro)taloustieteessä tai pikemminkin nähdä todellisuus sen kautta. Hän ei esimerkiksi pohdi sitä, että "vapaa" markkinatalous tuhoaisi itsensä alta aikayksikön kartellien ja määräävien markkinaosuuksien kautta mikäli sitä ei tuettaisi kilpailulainsäädännöllä ja viranomaisten toiminnalla — eli politiikalla.

Glaeserille vapaa markkinatalous on ikään kuin itseksensä pystyssä pysyvä järjestelmä, jolle politiikka ja suunnittelu ovat ulkoisia häiriöitä maisemassa.

Taloustieteellinen näkökulma on siten varsin yksinkertainen ja tavallaan vastaansanomaton: kysynnän ja tarjonnan laki. Jos kaupungissa on kysyntää asunnoista, niitä mielellään tarjotaan, jos suunnittelu ja politiikka eli ”sääntely” ei sitä estä. Jos estää, hinnat nousevat. Jos siis halutaan pitää hinnat kurissa, on rakennettava niin paljon ja korkealle kuin sielu sietää ja markkinat vetävät. Lisää kaupunkia New Yorkiin.

Ongelmana on vain se, että vaikka ”pilvenpiirtäjä näyttää taivaan lahjalta [...] kaupunkien keskeisillä alueilla on jo rakennukset” (s. 140, otteet ovat minun käännöksiäni). Glaeser törmää siis historiallisten kaupunkien rakennusperintöön, jota jotkut haluavat suojella. Kirjoittaessaan Pariisista hän liikkuu paroni Haussmannin ja Le Corbusierin jalanjäljissä ja kehittää kiinnostavan argumentin: kun kerran Haussmann korvasi onnistuneesti suuren osan keskiaikaista Pariisia bulevardillaan, miksi meidän tulisi kohdella hänen aikaansaannoksiaan sen helläkätisemmin? Pilvenpiirtäjille olisi kyllä kysyntää. Tätähän jo Le Corbusier yritti, joskin vähemmän onnistuneesti. Pariisin päätöksentekijät ratkaisivat ristiriidan rakentamalla La Défencen tornialueen historiallisen keskustan laidalle, mutta se on Glaeserin mielestä kuitenkin liian kaukana. Täytyy myöntää, että aina ei tiedä provosoiko hän vai onko vakavissaan.

Tätä miettii erityisesti lukiessaan hänen slummien ylistyslauluaan: kaupungit houkuttelevat köyhiä slummeihin, mutta maaseudulla on vielä kurjempaa. Ja voihan niistä nousta vaikka menestyviksi yrittäjiksi kuten Leila Velez, Rion favelasta kotoisin oleva talonmiehen tytär, jonka kauneusalan yrityksen liikevaihto on tänä päivänä 30 miljoonaa dollaria (s. 74). Tässäkin kysyntä ja tarjonta tekevät työtään vailla politiikkaa tai kulttuuria. Maaseudun köyhyydelläkään ei ole mitään tekemistä urbanisaation kanssa, siellä nyt vain ollaan niin luusereita.

Rakennetun kulttuuriympäristön lisäksi Glaeserin ongelmaksi koituvat luontoalueet, nekin kun olisivat usein hyviä tonttipaikkoja. Uusurbanistien tavoin hän pyrkii ratkaisemaan ongelman osoittamalla, että tiivis keskustarakentaminen on itse asiassa luonnon kannalta hyvä juttu: vältetään ilmastoa lämmittävää lähiörakentamista (joka Yhdysvalloissa tarkoittaa laajalle levittäytyvää pientalomattoa) ja säästetään luontoalueita. Kiinnostavasti hän kuitenkin kuvaa omaa matkaansa kaupunkielämää rakastavasta urbanistista lähiöasukkaaksi: tarvittiin lisää tilaa lapsille, ja taaperonkin oli mukavampi kaatuilla ruoholla kuin kadulla. Verratessaan yksityiskohtaisesti keskiluokkaisen asunnonostajan vaihtoehtoja Glaeser osoittaa havainnollisesti, kuinka vaikeaa kaupunkikeskustojen on kilpailla lähiöiden kanssa, jälkimmäiset kun tarjoavat enemmän tilaa ja riittävästi mukavuuksia vähemmällä rahalla.

Ratkaisu? Vähemmän suunnittelua. ”Amerikan tulevaisuuden määrittelevät [erityisesti Kalifornian] paikallisten kaavoituslautakuntien oikut, nämä kun eivät halua lisää ihmisiä asumaan korkean tuottavuuden mukaviin yhteisöihinsä.” (s. 193). Toisin on Houstonissa: ”Ennen kaikkea kaupungin johtajat pitivät huolen, ettei mikään asetu uuden rakentamisen tielle. Houston on ainutlaatuinen kaikkien Amerikan kaupunkien joukossa, sillä siellä ei ole lainkaan kaavoitusta [zoning code].” (s. 192).

Ongelmana on, että sen enempää rakennusperinnettä kuin viherrakennetakaan ei voi tarkastella määrinä: kuinka monta rakennusta voi säilyttää (New Yorkissa riittäisi Glaeserin mukaan viisi tuhatta) tai kuinka paljon vihreätä tulee jäädä. On kyettävä arvioimaan niiden laatua, ja tähän ei taloustiede enää taivu. Glaeser on arkkitehdin poika, mutta puhuessaan Amerikan arkkitehtiliiton tilaisuudessa hän myönsi auliisti, ettei hänelle ole siirtynyt kahta kymmenesosaakaan hänen isänsä esteettisistä lahjoista. Ehkä silloin olisi syytä kysyä säilytettävien rakennusten määrästä tai sijainnista joltakin toiselta?

Säilytettävien luontokohteiden kohdalla taas kyse ei ole siitä, että jossain uhrattu määräala voitaisiin korvata toisella jossain muualla (kuten monet aktivistit Suomessakin ajattelevat). Ilmastomuutoksen lisäksi kohtalonkysymykseksi on nimittäin muodostunut lajikato, jota monet pitävät vielä vakavampana: luonto kestää kyllä ilmastonmuutoksen (vaikka se tuleekin meille kalliiksi), mutta lajit ovat riippuvaisia toisistaan — ja me niistä. Tähän ongelmaan on vain yksi ratkaisu: lajien luonnollisten elinympäristöjen säilyttäminen. Tämän ymmärtäminen taas edellyttää tietoa ekologiasta, mikä Glaeserin kotimaassa kyllä ymmärretään, onhan se ympäristövaikutusten arviointien esitaistelija. Hän ei ole niistä kuitenkaan innostunut: ”Nämä vaikutusarviointit lisäävät uuden rakentamisen kustannuksia ja viivästyksiä, mikä lopulta tekee siitä kalliimpaa.” (s. 212).

Näistä suunnittelualan kitkeristä huomioista huolimatta Glaeser on epäilemättä saavuttanut kirjallaan sen mitä on lähtenyt hakemaankin: ystäviä, menestystä ja vaikutusvaltaa. Vaikeuksien kanssa painiville kaupungeille yksinkertaiset reseptit ovat aina tervetulleita.

Väitösarvio:

Politisoituminen, tietokäytännöt ja visuaalisen performatiivisuuden voima

Anna-Kaisa Kuusisto

Dosentti, aluetieteen professori (vs.)

Tampereen yliopisto

Filosofian maisteri Miliza Ryötin väitöskirjassa, ”Tältä tää kaupunkiseutu näyttää” Visuaalisen esittämisen politiikka alueellisen eriytymisen hallinnassa, tarkastellaan alueelliseen eriytymiseen liittyviä tietokäytäntöjä ja erityisesti tiedon visuaalisen esittämisen saamia rooleja strategisessa maankäytön, asu-
misen ja liikenteen (MAL) suunnittelussa. Ryötin väitöskirja on suomenkielinen monografia. Väitöskirja koostuu johdannosta, visuaalisuuden esittämisen performatiivisuutta ja poliittisuutta avaavasta käsiteluvusta, (auto)etnografiaa ja tutkimuksen empiiristä kohdennusta valottavasta menetelmä ja metodologia -luvusta, sekä kolme alalukua käsittävästä laajasta empirialuvusta. Loppupäätelmissä Ryöti pohtii visuaalisen esittämisen voimaa suunnittelun tietokäytännöissä.

Empiirisesti tarkastelu kohdentuu MAL-suunnitteluprosessiin Helsingin seudulla. Tutkimus on aiheeltaan ja toteutukseltaan monitieteinen, vaikka keskustelut painottuvatkin selkeästi maantieteen alaan. Monitieteisen ilmiön haltuunotto on kuitenkin tarkoittanut sitä, että Ryöti on hyödyntänyt useilta tieteenaloilta ponnistavaa käsitteellistä keskustelua työssään. Tutkimuksen teoreettinen ydin muodostuu politisoitumisen, tietokäytäntöjen ja visuaalisuuden performatiivisuuden ympärille. Ryöti kysyy väitöskirjassaan: miten visuaalisen esittämisen poliittisuus suunnittelussa tunnistetaan ja miten siihen suhtaudutaan?

Tähän ja kahteen alatutkimuskysymykseen Ryöti vastaa laajan empiirisen aineiston avulla. Tutkimuksessa on haastateltu suunnittelijoita ja luottamushenkilöitä. Visuaalisissa virikehaastatteluissa on hyödynnetty ei-julkisia tiettyihin indikaattoreihin liittyviä karttavisualisointeja sekä julkisia media-

artikkeleita. Tämän lisäksi tutkimuksen empiirisessä ytimestä on Ryötin oma toimija-tutkijakokemus MAL-suunnittelusta. Tämä autoetnografinen ote luo empiiriseen tarkasteluun ja analyysiin poikkeuksellista syvyyttä. Väitöskirjan empiirinen osio onkin tiheä kuvaus suunnitteluprosessin sisäisistä vaateista, tietokäytännöistä, institutionaaliseen toimintakulttuurista sekä virikemateriaalin upeasti esille tuomista tilanteisista neuvotteluista eriytymisen hallintaan liittyvän tietopohjan muodostamisessa.

Väitöskirjan teoreettinen viitekehys pohjautuu maantieteen, suunnittelututkimuksen ja hallinnon tutkimuksen keskusteluihin. Ryöti aloittaa käsitteellisen tarkastelun visuaalisen esittämisen performatiivisuudesta ja maantieteellisen mielikuvituksen merkityksestä. Teoreettisessa luvussa Ryötin omaäänisyys näkyy aiempien tutkimuksien tulkinnessa ja kehystämässä suhteessa hänen tutkimaansa MAL-tapaukseen. Ryötillä on selkeä taitoisuus ottaa haltuun vaikeita käsitteellisiä keskusteluja. Hän esittää väitöskirjansa teoreettisena jäsenyyksenä performatiivisuuden kolmen ulottuvuuden kautta: performatiivinen potentiaali, performatiivinen prosessi ja performatiivinen vaikutus. Näitä hän ilmentää tutkimuksessa esitettyjen kolmen tutkimuskysymyksen avulla sekä empiirisen aineiston todennuksin. Väitöskirjassa olisi tosin voinut vielä rohkeammin keskustella esimerkiksi depolitisoitumisen ja suunnitteluprosessin yhteydessä esiin tulevien arvoristiriitojen merkityksestä tietokäytännöissä ja niiden vakiintuneissa hallinnan tavoissa. Samoin vastaperformatiivisuus on mielenkiintoinen ajatus väitöskirjassa, mutta sen teoreettinen kehittäminen jää harmillisen kevyeksi. Näiden edellä mainittujen käsitteellisten keskusteluiden potentiaalinen Ryöti kuitenkin tunnistaa väitöskirjassaan ja nostaa esille myös empiirisessä osiossa.

Ryötin väitöskirjan empiirinen toteutus on institutionaaliseen etnografiaan nojaava, erittäin huolella toteutetun kenttätöiden tulos. Ryöti analysoi useita mielenkiintoisia esimerkkejä asiantuntijahaastatteluista ja kytkee näistä nostamansa havainnot visuaalisuuden performatiiviseen ja poliittiseen ulottuvuuteen. Samoin vuorovaikutuksen syntyminen ja visualisointien rajakohteen luonnetta empiria todentaa monin oivallisilla esimerkeillä. Ryöti pohtii mielenkiintoisella tavalla myös indikaattoritiedon ja kokemustiedon suhdetta asiantuntijapuheen tietokäsityksissä.

Väitöskirjassaan Ryöti esittää useita tieteellisesti merkittäviä tuloksia. Visuaalisen esittämisen rooli suunnitteluprosessissa kiinnittyi vuorovaikutuksen luomiseen. Tällöin tiedonmuodostukseen liittyi työkalurooli, vuorovaikutukseen liittyvä rajakohderooli sekä kommunikaatiurooli. Erityisesti sammutettu kommunikaatiurooli on mielestäni merkittävä havainto suunnitteluprosessin avoimuuden ja eriytymisen hallinnan politisoitumisen potentiaalissa. Depo-

litisoivat ratkaisut tuottavat eri mittakaavaisia kompromisseja ja lieneekin oleellista kysyä, kuten Ryöti työssään esittää, kuinka hyvin näillä kompromisiratkaisuilla voidaan tosi asiassa tarttua alueellisen eriytymisen kipeimpiin kysymyksiin.

Toisena päätuloksena Ryöti esittää, että suunnittelun viitekehyksessä asiantuntijoiden tulkinnat olivat suuntautuneita, tilanteisia ja arvottavia. Tällöin visualisoinnin tulkintoihin vaikuttivat erilaiset suunnittelun kehystykset. Tähän vaikutti se, nähtiinkö suunnittelu yleisenä orientaationa, ammattina tai luottamustehtävänä, ongelmanratkaisuna vai osana institutionaalista ja organisatorista rakennetta.

Väitöskirjan päätuloksena Ryötin mukaan on se, että visuaalisen esittämisen poliittisuus on osin tunnistettua ja osin piilevää. Erityisesti tietyn esittämisen tavan (valittu indikaattoritieto) vakiintuminen ja siihen liittyvien diskurssien toistuvuus ovat vakiinnuttaneet hallinnan käytäntöjä. Ryöti ehdottaakin väitöskirjansa pohjalta, että tilallisten kuvastojen monipuolisuus ja moniarvoisuus on tärkeää, jotta tuotettu tieto ei latistuisi vain ”faktoiksi” vaan säilyttäisi eri vaihtoehtoja puntaroivan poliittisen luonteensa.

Ryötin väitöskirja on itsenäiseen tieteelliseen työskentelyyn pohjautuva tutkimus. Monografiaväitöskirjan kirjoittajuuden lisäksi hän on toimija-tutkijana osa keräämäänsä aineistoa ja sen tuottamisen kulttuuris-poliittis-käytännöllistä tulkintakehystä. Omien positoidensa avaamisen Ryöti on tehnyt erittäin huolella ja uskottavasti. Institutionaalista etnografiaa sekä jopa autoetnografiaa myöhemmin tutkimuksissaan soveltavat tutkijasukupolvet varmasti hyödyntävät Ryötin väitöskirjan menetelmällisiä ja metodologisia pohdintoja. On poikkeuksellista tutkijataitoisuutta kyetä yhdistämään toimija-tutkijasetelma ja vielä kirjoittaa se auki selkeästi. Tämä onkin Ryötin väitöskirjan yksi keskeinen ansio.

Väitöstilaisuudessa Ryöti puolusti työtään ja tekemiään valintojaan ansiokkaasti. Hän osoitti tuntevansa väitöskirjansa alaan liittyvän teoreettisen kirjallisuuden laajasti ja sisäistyneesti. Hän argumentoi valintojensa luomia tieteellisiä polkuja väitöskirjansa toteutuksessa ja raportoinnissa. Lisäksi hänellä oli selkeä näkemys väitöskirjansa tieteellisen annin jalkauttamisesta yhteiskuntaan.

Abstracts of articles in the Finnish Journal
of Urban Studies vol. 59:4, 2021.

The impact of multi-locality and location independent work on spatial and community structure

Antti Rehunen, Kati Pitkänen, Anna Strandell & Kimmo Nurmio

This article analyses the impacts of leisure and work-related multi-locality and location independent remote work on the spatial structure, urban form and rural land use. We base our examination on indicators that have been identified in previous spatial research. As research methods, we apply geographic analysis and modelling based on national datasets and supplemented by findings from previous research. Multi-locality and place-independent work affect population distribution, use of services, buildings and infrastructure. The use of second homes has most significant impact on person years spent in different areas. Work-related daily multi-locality is concentrated in centre areas, while remote work increases daytime population in surrounding areas. From the viewpoint of urban and regional planning, it is crucial to recognize the different forms of multilocality and their spatial impacts.

As a resident in municipality: local citizenship roles adopted by the multilocal residents

Katja Rinne-Koski

This paper analyses the residential positions that people living in more than one place as residents see themselves in and discusses their effects on perceived local citizenship. The data was gathered through interviewing people living multilocal life. Interviewees were acquired by an advertisement in the leading national newspaper Helsingin Sanomat. Method of analysis was identifying the ways in which people living in multiple locations produce and build a position for themselves as a citizen in different places of residence. There were four residential positions identified: a traditional free time residency, a part-time residency, a home bound residency and a remote residency. These residencies are creating variation to a local citizenship when emphasizing different aspects of the adopted roles.

Keywords: multilocational housing, local citizenship, residency

Environmental relations and meanings of home in multi-local everyday life

Katja Maununaho & Johanna Lilius

Crises, such as the corona pandemic and climate change, challenge the notion of home as a place for protection, privacy and self-fulfilment. In this article, we investigate the everyday spatial practices of multilocal residents. Based on interviews, we argue that three tense spatial relationships are associated with multiple homes in countryside and city environments. The sense of belonging to a place, and the sense of longing for something are attached to physical and social qualities in both environments, and they are in interaction with person's identity. Simultaneously the intrinsic value of nomadic mobility is also emphasized. In the middle ground of these environment relations, there are two functional possibilities, which we define as complementarity and compensation. We claim that they support the management of everyday life in different situations and help to adapt to crises.

Keywords: Multi-locality, home, everyday life, environmental relations, adaptation

Arvioitsijat 2021

Seuraavat asiantuntijat ovat arvioineet artikkeleita vuonna 2021

Toni Ahlqvist	Kanerva Kuokkanen
Sanna Ala-Mantila	Ilkka Luoto
Christer Bengs	Teemu Makkonen
Laura Berger	Pasi Mäenpää
Anna Broberg	Pilvi Nummi
Julia Donner	Kari Nykänen
Pekka Heikkinen	Kristian Olesen
Petri Heino	Päivi Rannila
Helka-Liisa Hentilä	Annuska Rantanen
Jonne Hytönen	Manu Rantanen
Mervi Ilmonen	Tiina Rinne
Petri Kahila	Ulla Salmela
Ilari Kauppi	Joni Vainikka
Ossi Kotavaara	

Yhdyskuntasuunnittelun seuran yhteisöjäsenet vuonna 2021

Arkkitehdit Tommila Oy	Sitowise Oy
Linea Konsultit Oy	Suomen Arkkitehtiliitto
Raahen kaupunki, kaavoitus	WSP Finland Oy
Sipoon kunta, kehitys- ja kaavoituskeskus	

Yhdyskuntasuunnittelu

Sisällysluettelo, 59. vuosikerta 2021

Päätoimittaja: Johanna Lilius

Toimitussihteeri: Olga Juutistenaho

Toimituskunta: Samuli Alppi, Christer Bengs, Venla Bernelius, Eeva Berglund, Jonne Hytönen, Mika Hyötyläinen, Mervi Ilmonen, Anssi Joutsiniemi, Anja Kervanto Nevanlinna, Pilvi Nummi, Pasi Mäenpää, Jani Päivänen, Annuska Rantanen, Sirkku Wallin

Pääkirjoitukset	no	sivut
Johanna Lilius: Kenen kaupunki?	1	4-5
Johanna Lilius: Mitä tutkimus ja tilastot kertovat asumisen tilasta?	2-3	4-6
Hilkka Vihinen: Mitä monipaikkaisuus tarkoittaa?	4	4-7

Mitä nyt?

Marja Salmela & Pekka Normo: Tonttirahastot sotkevat asuntomarkkinoita 1 6-9

Tuomas Santasalo: Miksi kaupunkisuunnittelussa kauppa ja palvelut suunnitellaan selvityksien

kautta? Eikö palveluita voisi suunnitella niin kuin asuntoja ja liikenneväyliä? 2-3 7-8

Samuli Laita: Aikakakku jaossa – maltammeko paneutua juurisyyhyn? 4 8-10

Artikkelit

Veera Moll & Essi Jouhki: Leikin paikka:

Rakennettujen leikkiympäristöjen kehitys 1970-luvun Helsingissä 1 10-32

Jarre Parkatti: Åter till Ålborg:

En struktureringsteoretisk tolkning av Flyvbjergs studie 1 33-55

Mari Jaakonaho: Mitä asemakaava määrää? Resurssiviisauden ulottuvuudet

Vantaalla vuosina 2015-2019 hyväksytyjen asemakaavojen määräyksissä 2-3 9-33

Hanna Mattila: Näkymiä Atlantin takaa: Miten maankäytön suunnittelun

järjestelmät voivat tukea strategisuutta kaupunkisuunnittelussa? 2-3 34-57

Markku Norvasuo: Yhä ylöspäin? Suomalaisen puurakentamisen

kaavoitusperiaatteita etsimässä 2-3 58-79

Seija Tuulentie & Sini Kantola: Maaseudulla kaupungissa:

Osallistava paikkatieto ja muut menetelmät Rovaniemen

maaseutualueiden maankäytön suunnittelussa 2-3 80-101

Antti Rehunen, Kati Pitkänen, Anna Strandell & Kimmo Nurmio:

Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen	4	11-42
---	---	-------

Katja Rinne-Koski: Asukkaana kunnassa: monipaikkaisen asukkaan

roolit kuntalaisuutta rakentamassa	4	43-64
------------------------------------	---	-------

Katja Maununaho & Johanna Lilius:

Kodin merkitykset ja ympäristösuhteet monipaikkaisessa arjessa	4	65-94
--	---	-------

Katsauksia

Tommy Kaj Lindgren: Pikseli tarkentuu:

Kenen kaupunki? -pamfletti haastaa kaupunkikehityksen linjan	1	56-59
--	---	-------

Kaj Nyman: Riihimäen Peltosaari:

Kaavoittaja arvioi suunnitelmansa onnistumista	1	60-71
--	---	-------

Christer Bengs: Miten ymmärtää taloutta, maankäyttöä ja rakentamista?	2-3	102-117
--	-----	---------

Tanja Oksa & Kaisa Hirvaskoski-Leinonen:

Jyväskylän kangas – muotteja murtamassa	2-3	118-122
---	-----	---------

Timo Takala: Miten Oulusta tuli pyöräilykaupunki?	2-3	123-127
--	-----	---------

Sirpa Uimonen:

Algarven suomalaiset ovat monipaikka-asumisen tiennäyttäjiä	4	95-99
---	---	-------

Väitös

Hanna Mattila: Sosiaalinen media kaupunkisuunnittelussa

– voimavara vai kaaostekijä?	2-3	128-131
------------------------------	-----	---------

Anna-Kaisa Kuusisto:

Politisoituminen, tietokäytännöt ja visuaalisen performatiivisuuden voima	4	103-105
---	---	---------

Kirjat

Jenni Kuoppa: Kaupungin lumo	1	72-74
-------------------------------------	---	-------

Anne Jarva: Ihanan kaupungin askelmerkit	2-3	132-153
---	-----	---------

Marja Järvelä:

Opas osallistavaan ilmastosepeutumiseen rannikkokaupungeissa	2-3	136-139
--	-----	---------

Markku Norvasuo: Turun seutu aluerakentamisen koekenttänä	2-3	140-142
--	-----	---------

Jarre Parkatti: Kommentar till Kaj Nymans arkitekturkritik i anledning

av Byggd miljö som representation av sin användning	2-3	143-146
---	-----	---------

Klassikko täyttää pyöreitä

Hannu Ruonavaara: Kodinomistuksen myyttiä murtamassa	1	75-78
---	---	-------

Kimmo Lapintie: Jäähyväiset suunnittelulle?	4	100-102
--	---	---------

Kirjoittajat

Anna-Kaisa Kuusisto	Dosentti, aluetieteen professori (vs.), Tampereen yliopisto, anna-kaisa.kuusisto@tuni.fi
Samuli Laita	FM, johtava asiantuntija, viestintä ja yhteiskuntasuhteet, Sitra, samuli.laita@sitra.fi
Johanna Lilius	TkT, FM (suunnittelumaantiede), tutkijatohtori, arkkitehtuurin laitos, Aalto-yliopisto, johanna.lilius@aalto.fi
Kimmo Lapintie	professori (yhdyskuntasuunnittelu), FT, arkkitehti, arkkitehtuurin laitos, Aalto-yliopisto, kimmo.lapintie@aalto.fi
Katja Maununaho	arkkitehti SAFA, projektipäällikkö, rakennetun ympäristön tiedekunta, Tampereen yliopisto, katja@maununaho.fi
Kimmo Nurmio	FM, tutkija, Suomen ympäristökeskus, kimmo.nurmio@syke.fi
Kati Pitkänen	YTT, dosentti, erikoistutkija, Suomen ympäristökeskus, kati.pitkanen@syke.fi
Antti Rehunen	FM, erikoistutkija, Suomen ympäristökeskus, antti.rehunen@syke.fi
Katja Rinne-Koski	HTM, tohtorikoulutettava, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, katja.rinne-koski@helsinki.fi
Anna Strandell	FM, vanhempi tutkija, Suomen Ympäristökeskus, anna.strandell@syke.fi
Sirpa Uimonen	MMT (kuluttajaekonomia), sirpa.uimonen@gmail.com
Hilkka Vihinen	VTT, tutkimusprofessori (maaseutupolitiikka), Luonnonvarakeskus, hilkka.vihinen@luke.fi

Kirjoittajan ohjeet

Yhdyskuntasuunnittelu-lehti julkaisee kaupunkitutkimukseen ja yhdyskuntasuunnitteluun liittyviä artikkeleita, puheenvuoroja, katsauksia alan tapahtumiin, ajankohtaisiin aiheisiin liittyviä lyhyempiä kommentteja ja kirja-arvioiteja. Artikkeleiden julkaisemisesta päätetään vertaisarvioinnin jälkeen. Arvioinnin suorittavat toimituskunta ja sen nimeämät asiantuntijat. Kirjoitukset jätetään sähköisesti sivustolla www.journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu. Sivustolla on myös tarkemmat ohjeet kirjoittajille.

Artikkeleiden ohjeitus on noin 40 000–50 000 merkkiä välilyönteineen, eli noin 5000–6000 sanaa (pois lukien lähdeluettelo). Artikkelit aloitetaan ingressillä, jonka pituus on 200–800 merkkiä (noin 50–100 sanaa) välilyönteineen. Mikäli artikkeliin liittyy kuvioita, taulukoita tai kuvia, artikkelin pituutta lyhennetään vastaavasti n. 1 000 merkkiä/kuvio. (esimerkiksi 2 kuvioita -> artikkelin ohjeitus enintään 48 000 merkkiä). Julkaisemme ainoastaan mustavalkoista kuva-aineistoa.

Puheenvuoroina julkaistaan katsauksia, keskustelupuheenvuoroja ja selostuksia alan tapahtumista. Käsikirjoitusten pituudet voivat vaihdella, mutta ne eivät saisi ylittää 10 000 merkkiä välilyönteineen. Kirjoituksissa mahdollisesti käytetyt lähteet ilmoitetaan kuten artikkeleissa. Kirjoittajien esittämät näkemykset ovat heidän omiaan.

Pro Teesi -palstalla julkaistaan toimitettuna lehden alaan liittyviä lyhyitä kommentteja. Kommenttipuheenvuoro on pituudeltaan noin 4000–6000 merkkiä. Kirjoittajien esittämät näkemykset ovat heidän omiaan.

Kirjat-palstalla arvioitavista teoksista annetaan lähdeluettelon mukaiset tiedot ja niiden lisäksi sivumäärä ja ISBN-numero. Kirjoittaja otsikoi kirja-arvion. Ohjeitus on 4000–8000 merkkiä.

Klassikko täyttää pyöreitä -palstalla esitellään ja muistellaan suunnittelualan merkittäviä teoksia ja suunnitelmia. Kriteerinä on teoksen klassikkoaseman lisäksi julkaisuaika: esiteltävän teoksen tulee täyttää pyöreitä kymmeniä vuosia.

Lähdeviiteissä käytetään APA-viittaustyyliä (APA 6th - American Psychological Association, 6th Edition). Lähteet sijoitetaan kaikissa kirjoitustyypeissä tekstin sisään sulkeisiin niin, että kirjoittajan nimeä seuraa vuosiluku ja sitä mahdolliset sivut (Robertson, 1997, s. 102–114). Saman kirjoittajan samana vuonna julkaisemat kirjoitukset erotellaan kirjaimin (Thorpe, 1995a, 1995b). Lähdeluettelo on kirjoituksen lopussa otsikon Kirjallisuus alla. Kaikissa lähdeviiteissä ilmoitetaan kirjoittajan sukunimi, etunimen ensimmäinen kirjain, julkaisuvuosi sulkeissa ja teoksen nimi sekä artikkelin tai muun tekstin otsikko.

Lähteenä käytetyistä monografioista ilmoitetaan kustantaja ja kustannuspaikka. Toimitetuissa teoksissa ilmestyneistä kirjoituksista ilmoitetaan koko teoksen toimittaja, teoksen nimi, sivut, joilla kirjoitus on, kustannuspaikka ja kustantaja. Artikkeleista ilmoitetaan aikakauslehden koko nimi, vuosikerta tai volyyymi, lehden numero ja artikkelin sivunumerot. Sarjajulkaisusta ilmoitetaan sarjan nimi sekä osan järjestysnumero tai muu tunnustieto sekä kustantaja ja kustannuspaikka. Verkkolähteistä ilmoitetaan päiväys, www-osoite ja tiedon tuottaja, esimerkiksi sivua ylläpitävä instituutio. Vuosiluvuksi merkitään vuosi, jolloin artikkeli on kirjoitettu tai vuosi, jolloin sivun sisältöä on viimeksi päivitetty. Lähdeviitteen loppuun merkitään DOI-tunnus kokonaisuissa muodossa, mikäli sellainen on olemassa (kts. malliesimerkit).

MALLIKSI:

Ambrose, P. (1994). *Urban process and power*. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.1177/030913259501900209>.

Fainstein, S. S. (1990). *The changing world economy and urban restructuring*. Teoksessa D. Judd & M. Parkinson (toim.), *Leadership and urban regeneration. Cities in North America and Europe*. Newbury Park: Sage. <https://doi.org/10.1080/00420980500388736>.

Hyötyläinen, M. (2019). *Divided by policy: Urban inequality in Finland* [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3376-2>

Kallio, K. P. & Riding, J. (2018). Geographies of welcome. *Fennia - International Journal of Geography*, 196(2), 131-136. <https://doi.org/10.1143/fennia.76817>.

Lapintie, K. (22.8.2020). Mitä silmä ei näe. *Mahdolliset kaupungit -blogi*. <http://mahdollisetkaupungit.blogspot.com>.

Mäenpää, P., Aniluoto A., Manninen, R. & Villanen, S. (2000). Sanat kivettyvät kaupungiksi. Tutkimus Helsingin kaupunkisuunnittelun prosesseista ja ihanteista. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 83*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Rudin, D. (11.4.2019). Why is Britain so bad at planning cities? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/cities/2019/apr/11/why-are-we-so-bad-at-planning-cities>.

Ruoppila, S. (1997). Muuttuva Moskova. Katsaus sosiaaliseen kaupunkirakenteeseen. *Yhteiskuntasuunnittelu*, 35(1), 34-44.

Kirjoittaja on itse vastuussa tekstinsä virheettömyydestä ja oikeakielisyydestä ja huolehtii pääsääntöisesti tekstinsä oikoluvusta. Käsikirjoituksen yhteydessä lähetetään kaikkien kirjoittajien tiedot (oppiarvo ja affiliaatio), osoitetiedot lehden kirjoittajakappaleita varten sekä mahdolliset kuva-aineistot erillisinä tiedostoina.

Kaikki lehden tekstit julkaistaan myös internetissä.